

Luk ec'Amani Mamn eke non

Ów ek'it eke wél k'uw any

Luk non lel yony: Amani Mamn a ek'ij in e nin a lele Erm Esél ec'Ob Kok e lel ab ab. Li b'ebér Grék sènyin sènyin etj l'el sekp kok es yeji. Lègɛn a eke erm es Pól im am dad Amani Mamn ec'odad ok Nyam e low any uwm esél a, l'oc Luk ab n'im, aɲke Luk el Nyam any uwm es ek'itjɛn erm em el Krist e jam us es.

Luk in obi l'uwm Jesu any, kɔ ni non ow e lís e lel. Agɛn a eke ekn Jesu ke iri in ec'odad a ogɛn l'otar akr; etj l'oc Mark e lel a li kokr juma, ese elel eke Matie yeji kok ab af. Ese Mark af, Luk non in eci lel a Nyam any uwm esél eci. N'am otar Jwifél ec'ów lele sodad eke -l'irim okm el es sos em a akr. Etj n'am ɔɲɛm Jesu eci mew ab es Adam em etj, yec'etj ke ow yégm eke Jesu el agɛn a fɛn ec'Eb Es.

Egɛn fɛn eke b'ow awl Luk e lel a, b'ow uw any eke Jesu b'elu Nyam ec'erur ligbél ek'ɔny agɛn eke wél wal ok es a e lís e low ɔkm: ɔgbɔru, ɔlu, ɔkɔpɛm agɛn, ɔyɔw, lele etu agɛn ab. Emɛny Luk dad Abɛn Lala lele Nyam ɲɔɲɛn ab e low non.

Kin elel eke Luk am otar Amani Mamn a e low akr ok Teofil

1 ¹⁻²Egɛn gbél Teofil mamn, agɛn non gbél non ów amua eke ey ey em a ese elel eke agɛn a ek'ekn low a nuɲ ɔb em etj, ke Nyam ɔɲ eke ki dad ey in ec'odad a dad ey ab af. ³Na sosiem egɛn gbél Teofil, em yeji m'otar low a ek'ey nuɲ ɔb em etj a akr, etj m'erur eke mi ki non m'ɔɲɛm es m'ɔɲɛn ese elel eke m'ɛɲan ab af, ⁴yec'etj ke úw any eke low yegm a ek'ɛɲn a el nawɛ tasi.

Afr erm es nyam am dad Jan mij ok nuɲ es e mew owi

⁵Lègɛn a eke **Erɔd** el Jude wus af ec'eb ebu a, Nyam ec'**egb** waw es nyam aɲɛn eke wél b'ɛɲɛn Zakari, ke el Abia[†] ec'eb em ec'egb waw esél a ec'egɛn nyam. Wél b'ɛɲɛn ey a Elisabet, egb waw esél ec'el lagɛn **Arɔn** ec'eb em e yɔw. ⁶El yony mum -l'ij nenyembri nyam Nyam ec'any af, etj -li

---

[†] **1.5 Abia:** David e lègɛn em a, l'el egb waw es. Egb waw esél a, -li cec -n'inym es sakp likɲ lele yar ab, etj Abia el eb nyam e nuɲ af es. Èkn 1 Ów e Wél Non 24.10.

b'elum Es Kɔtɔkɔ e sol a senyn senyn. 7Kɔ -l'ewm iy kaka, anke Elisabet el itr yow etɔ el yony mum -l'el agɔ ek'usu nɔkɔ.

8-9 Legɔ nyam, Zakari am kok egb waw es e juma Nyam ec'any af. Ow el el ec'eb a e legɔ, etɔ in anake sɔsum oc ey'r af a. Ow sɔsiem n'im l'ey Es Kɔtɔkɔ e **Nyamel** gbɛl a e Nyam ɔɔɔɔ usu lala a eke li ki waw egb ogɔ em, ese elɛl eke egb waw esɛl bi kok ab af. 10Dedeku a feɔ anɔ gbɛɔ am ɔɔɔɔ Nyam wanci a eke wɛl am ofɔ ogɔ a.

11Eke Zakari ey yogɔ a, Es Kɔtɔkɔ ec'**af** erm es nyam elu sos ɔkm yegm'n; n'inym es **egb** waw usu a e lidr ogog a eke wɛl bi kok ogɔ ec'egb waw a.[†] 12Eke Zakari b'ekn'n a, l'ikprɛm es etɔ erɔɔ am ɔny'n. 13Kɔ afr erm es a dad'r nine: «Zakari, k'uru erɔɔ, anke Nyam iri ɔ e ɔɔɔɔ ebl a. Ayɔ Elisabet b'ow ew iy igɔ nyam ɔɔɔɔ, etɔ b'ow ew'r nin Jan. 14Ow b'ow el ɔ ec'ehe ligbɛl, etɔ agɔ nɔkɔ gbɛl sos em b'ow iɔɔ in e mew a sɔsiem. 15Li b'ow l'el egɔ ligbɛl Es Kɔtɔkɔ ec'any af. Li k'ow l'egɔɔ mar feɔ eke b'ony egɔ a.[†] Lis e lokm etɔ li b'ow n'eyɔ Abɔ Lala. 16Li b'ow l'eyɔ Israel ec'agɔ nɔkɔ eke digɔ Nyam ec'ejagb mamn a elu es a ow Es Kɔtɔkɔ el e Nyam a ogɔ.[†] 17Li b'ow n'eyɔ Abɔ Lala ese Nyam e **kokoba** ɔb es **Eli** ec'ab af. Etɔ Abɔ a b'ow ɔɔɔɔ lec l'ey ɔkm Nyam ec'any af, *ke li dad ey lele el esɛl ab okr em.*[†] Li b'ow n'ɔɔ low ɔbr any esɛl tutr ów ese esewru nenyembri nyam esɛl af. Nene anake li b'ow li bebɛm agɔ sos Es Kɔtɔkɔ ec'eb ec'a.»

18Eke afr erm es a dad eɛben a, Zakari yeɔi dad'r nine: «Kɔ ayaf m'ow m'uw any eke low na el nawre ee? Tasi em a, em lele em ey ab s'usu.» 19Etɔ erm es a dad'r nine: «Em Gabriel.[†] Mi b'anɔ Nyam ec'any af mi kok in e juma; l'erm'm eke mi k'ow m'ɔɔɔɔ amani mamn na. 20Etɔ em ec'odad na b'ow iy neny eke ow b'ow sig ow e legɔ a, kɔ ubm nawre. Na sɔsiem b'ow el ebrɛm, k'ow dadm odad toɔ bake ow íf legɔ eke low a b'ow ey ekɔ ɔ e nyamn em a.»

21Agɔ a feɔ ek'anɔ yogɔ am eku Zakari a,[†] low am iti any anke n'am ibn Nyam ɔɔɔɔ usu a. 22Kɔ eke l'ey ɔkm Nyam ɔɔɔɔ usu yogɔ a, l'ótum eke li ki dad wɛl odad, etɔ agɔ a uw any eke l'ekɔ low nyam. Neny abl'l es l'el ebrɛm, etɔ n'am dad wɛl odad sabu em sabu em.

23Eke Zakari uwar in e seɔɔ a eke li k'anɔ **Nyamel** gbɛl ab em li kok juma a, l'ewl meny n'im gbugɔ. 24Gbugɔ e n'im a, eke seɔɔ beb b'ec a, ey Elisabet anɔ lok ab, etɔ n'anɔ akɔ sos ɔsu em toɔ ij awl yen, etɔ n'am dad l'ese: 25«Kin ow eke Es Kɔtɔkɔ kok ɔɔɔɔ; l'erur eke li k'ɔɔɔɔ iy m'ew, oc'm es es agɔ ec'any af.»

Afr erm es nyam am dad Jesu e mew owi

26Eke Elisabet e lok a ij awl nɔhɔn a, Nyam erm in ec'**af** erm es Gabriel, Galile eci baɔɔ nyam eke wɛl b'esɔ Nasaret, 27dedyowli nyam

† 1.11 Èkn ɔkm Ok 30.1-6; 1 Éb Ebu 7.48. † 1.15 Èkn Awl 6.3. † 1.16 Èkn Malaki 2.6.

† 1.17 Malaki 3.23-24. † 1.19 Gabriel e nyandre el Nyam e lec es oglog Nyam el lec es. Èkn Daniel 8.16; 9.21; Luk 1.26. † 1.21 Agɔ a feɔ am eku'r eke li k'ow l'afɔ wɛl es ese elɛl eke Arɔn bi kok ab af. Èkn Awl 6.24-26.

ek'uwm igŋ any ogŋ. -L'el eb ebu David ec'eb em eci yow eke wel b'esh Mari. In eci igŋ ek'esu'r a Josef. ²⁸Afr erm es a im eŋn'n etŋ esŋn in dad nine: «Sos em iŋn'ŋ! Nyam ɔŋ'ŋ bibm, etŋ n'anŋ ŋ ab!» ²⁹Odad na ɔŋ Mari ikprm es etŋ am ibrm in sosi esŋn akpasu na e nyandre.

³⁰Na em a, afr erm es a dad'r nine: «Mari, k'uru erŋn, aŋke eŋn Nyam ec'owrɔ. ³¹B'ow anŋ lok ab ew iy igŋ nyam etŋ b'ow ew'r nin Jesu.† ³²Li b'ow l'agb etŋ wel b'ow esŋ'n Nyam ek'anŋ afr usu kpekpe ec'Iy. Etŋ Es Kɔtɔkɔ Nyam b'ow oc lagŋ David ec'es ew lekpn a ɔŋ'n, ³³etŋ li b'ow l'ew Israel ec'agŋ ab es segŋ feŋ, etŋ in ec'es ew a k'ow ɔnym uwr.»†

³⁴Kɔ Mari dad'r nine: «Em eke m'el dedyowli eke k'uwm igŋ any a, ayaf low na b'ow eel ee?» ³⁵Etŋ afr erm es a dad'r nine: «Abŋ Lala b'ow ow'ŋ af, etŋ Nyam ek'anŋ afr kpekpe e low a b'ow ubur'ŋ es.† Na sosiem, iy eke b'ow ew a, wel b'ow esŋ'n Nyam ec'Iy lala. ³⁶Èkn! Elisabet ek'el ŋ ec'akŋ e yow a anŋ iy igŋ nyam e lok ab, in e susu em. -Li b'esh ow itr yow, etŋ kin eke sica n'anŋ lok ab ow ij awl nɔhɔn, ³⁷aŋke low kaka ɔtum eke k'akm Nyam.»† ³⁸Etŋ Mari dad nine: «M'el Es Kɔtɔkɔ ec'adyow, ke ow él ese elel eke dad ab af.» Etŋ afr erm es a elu'l es im.

Mari aam ekn Elisabet

³⁹Segŋ ab em a ce eke low na ec a, Mari ogŋ es im Jude eci baŋn nyam ek'anŋ lafeny af. ⁴⁰Eke n'im a, l'ey Zakari e gbugŋ a etŋ l'esŋn Elisabet. ⁴¹Kpekŋ eke Elisabet b'iri in ec'esŋn a, iy a eke anŋ'n lokm a mumu, etŋ Elisabet eŋn Abŋ Lala. ⁴²Kpekŋ li barm lebl tuɔtuɔ l'esŋn Mari li dad nine: «Nyam edŋ'ŋ ɔwrɔ akm ɔyow feŋ, etŋ in ec'owrɔ a b'ow anŋ iy a eke b'ow ew ab af! ⁴³Kɔ bwo el'm, etŋ Es Kɔtɔkɔ e lis k'ow em ogŋ ee? ⁴⁴Kɔ kin, kpekŋ eke mi b'iri ŋ ec'esŋn a e lebl a, iy a ek'anŋ'm lokm a mumu sos em iŋn em. ⁴⁵Ehe él ŋ eci, aŋke ub nawre eke Es Kɔtɔkɔ ec'odad eke wel dad'ŋ a, b'ow iy neny!»

Mari ec'ej ek'am egŋ

⁴⁶Eke Elisabet dad eben ba b'ok es a, Mari am kɔklm Nyam dad ese:

«Em e liy am kɔklm Es Kɔtɔkɔ,

⁴⁷etŋ em ec'abŋ sos em am iŋn Nyam, em ec'Eb Es em;

⁴⁸aŋke l'erur eke li k'is any li ler'm, em, in ec'adyowli.†

Èe, sica gbe wus na ec'agŋ feŋ b'ow dad'm eke m'el ehe lis,

⁴⁹aŋke Nyam Abusu Es kok'm ów amamn egbel:

in e nin a el lala,

⁵⁰In e ɔrŋ ikŋ a b'ow anŋ alaw alaw,

† 1.31 Jesu e nyandre el Es Eb Elu Es. † 1.33 Èkn 2 Samiel 7.12,13,16; Selu 89.5;

Esayi 9.6; Daniel 7.14. † 1.35 Nyam e low a b'ow ubur'ŋ es: Abŋ Lala b'ow ɔŋ anŋ lok ab.

† 1.37 Nuŋ ɔb 18.14. † 1.48 Bèbmn 1 Samiel 1.11.

- agɲ eke b'elum'n a eci.
 51 L'elu in ec'abusu a e læc ɔkm
 etɲ l'ogɲ es efuu, erm tuɔtuɔ esel n'ɔmun es,
 52 l'itr éb ebu el e mækpn af l'ok wus,
 etɲ n'ɔny erm frɔrɔ esel l'igbl ogɲ.
 53 L'iyɲ ámnu lok
 etɲ l'ogɲ egbreɲgbi im abu ɔfr.
 54 L'elum in e juma kok es Israel abu,
 l'ɔkn in e sɔɲɲ ikɲ a ek'anɲ godo godo fɛɲ
 55 ese lele eke l'ewar ey esel,
 Abraham lele in ec'alaw alaw ab af a.»[†]
 56 Etɲ Mari anɲ Elisabet ab ij awl nyahan, etɲ ewl meny im baɲn.

Jan mij ok nuɲ es e mew

57 Eke sɛgɲ ec a, lægɲ a eke Elisabet k'ew in ec'iy a ow, etɲ l'ew iy igɲ nyam. 58 Elisabet ec'akɲ a lele agɲ a eke -l'iir -li titmnin ab ab iri eke Es Kɔɔɔɔ elu in ec'erm mamn ɔkm in e lís, etɲ -n'am kok sos em inɲ ow ab.

59 Eke l'ew iy a bake ow ij sɛgɲ niwn a, -l'oc -l'ow ow eke wɛl k'ubr ow likr es.[†] Ow em a, -l'erur eke wɛl k'ew iy a Zakari ek'el es e nin a; 60 kɔ lis dad nine: «Njaɲ, wɛl b'ow esɲ'n Jan.» 61 Etɲ -li dad ow nine: «ɲ ec'akɲ a, egɲ kaka ijm nin na.» 62 Etɲ -n'am ibrm iy es a sabu em, eke -li k'uw elel eke li k'ewr ow nin any. 63 Zakari ibrm ob eke li ki nɔn af; wɛl ɔɲ'n, etɲ ni nɔn: «In e nin a, Jan.» Low na iti el fɛɲ any. 64 Etɲ kpekɲ Zakari meny lele anm ab kpab es, etɲ n'am kɔklm Nyam lebl gege. 65 Agɲ a fɛɲ ek'ir elul el em a erɲn am ɔny, etɲ Jude mafeny e wus ab af ec'agɲ a fɛɲ yeji iri ów amua etɲ am dad okarir el ɔfr. 66 Agɲ a fɛɲ ek'iri low na a am tutr ów erm em dad ese: «Kɔ iy na, bla li b'ow l'el ee?» Ow em a, agɲ a fɛɲ uw any eke Es Kɔɔɔɔ ec'abu a anɲ'n af.

Zakari e selu ek'ɔcu

67 Eke ów amua ec a, Zakari, iy es a, eɲn Abɲ Lala etɲ n'am ɔb kokoba li dad l'ese:

- 68 «Wɛl kɔklm Es Kɔɔɔɔ Israel e Nyam,
 anɲke l'oc in ec'any li ler in ec'agɲ etɲ li sɔg wɛl.
 69 L'elu Eb Es Abusu Es nyam ɔkm n'ɔɲ ey,
 in e juma kok es eb ebu David ec'alaw em.
 70 Na anake l'ewar lægɲ kpekpe em etɲ,
 in e **kokoba** ɔb esel lala em a.
 71 L'ewar eke li b'ow li sɔg ey
 ey ec'efnu ec'abu em lele agɲ a fɛɲ

[†] 1.46-55 Èkn 1 Samiel 2.1-10. [†] 1.59 Èkn Nuɲ ɔb 17.12; Ob Ap 12.3.

ek'am ifn ey a ec'abusu a e lís ab.

72 Eɓen eke l'elu in ec'erm mamn ɔkm ey esel e lís,
ke l'okn in e **sinm** lala a yeji ana.

73 Tasi em a, Nyam ewar ey lagɗ Abraham neny ij em,†

74 eke k'eb elu ey es, ey ec'efnu ec'abu em,
ke n'ɔɗ ey abusu s'igɗ'n nuɗ,
si kók in e juma erm susu em;

75 yec'etɗ ke s'él agɗ amamn ów tutr em lele neny nyam ij em ab in
ec'any af,
ey ec'owr anɗ em seɗɗ feɗ.

76 Etɗ ɗ, em ec'iy, wel b'ow esɗɗ Nyam ek'anɗ afr kpekpe e kokoba ɔb
es,

eke b'ow an es Es Kɔtɔkɔ ec'any af kok in ec'ejaɗb,†

77 ke yéɗm in ec'agɗ uw sel eɗɗ any,
ke l'óc sikpl l'ap wel.

78 Ey e Nyam a el erm mamnu, low mamn Es.

Ow sosiem li b'ow l'ejn afr ec'usuayl a l'ok ey af,
ese ligbn eke b'ey ɔkm am ow af,

79 ke l'áyal agɗ ek'anɗ ncebn em luw ec'abusu e gbre ij em,
ke ni nyímm ey e lakr ec'es an, erm es ey ec'ejaɗb ab af.»†

80 Iy a am agb etɗ am ɔny lec abɗ em. Etɗ l'ir loɗ† toɗ batɗ ow sig legɗ a
eke l'ɔb nuɗ n'am kok Nyam e juma Israel eyɗ ec'any af a.

Jesu e mew

2 †Légɗ ab em a, **Sesar** Ogust ɔɗ abusu eke wel k'awl eb a feɗ ek'anɗ
Rom ec'es ew em a ec'agɗ a. †Krekrɛ em ec'agɗ awl na ey légɗ a eke
Kirinus el Siri wus af ec'es ew es a. †Agɗ a feɗ aam wel áwl el, eɗɗ eɗɗ
in e baɗɗ. †Josef igb Nasaret baɗɗ Galile wus af im Betlehem, Jude wus
af ek'el eb ebu David e baɗɗ a. N'im yogɗ aɗke in yeji l'el David e lilaw.
†L'óc Mari ek'el in e yɔw eke l'esu ke anɗ lokab ab ab n'im. †Eke -n'imn
-l'okr Betlehem a, in ec'iy a e mew e légɗ ow. †Etɗ l'ew in eci yeɗl iy igɗ
nyam. L'óc gbad ufu li bubur ow sos es, etɗ l'erum ow es mindey ec'ob ijr
ɔfu em,† aɗke usu anm ebam el etu eb usu a.

Mɛceɓ ɔsu esel iri Jesu e mew owi a

†8 Wus ab af yogɗ ce, **mɛceɓ** ɔsu esel b'anɗ loɗ am ɔsu el mɛceɓ a
ncok em. †9 Kpekɗ Es Kɔtɔkɔ ec'afr erm es nyam ey ɔkm, etɗ Es Kɔtɔkɔ
ec'anygbel a ejn usuayl ok el af, etɗ erɗɗ am ɔny el. †10 Gbɛkɔ afr erm es a

† 1.73 Èkn Nuɗ ɔb 22.16-17. † 1.76 Èkn Malaki 3.1. † 1.79 Èkn Esayi 9.1. † 1.80 Èkn
Mark 1.1-8. † 2.7 L'erum ow es mindey ec'ob ijr ɔfu em yec'etɗ ke iy a l'efr k'ónym, aɗke
ob ijr ɔfu em a b'ew gbagba.

dad el nine: «K'ürur erɣn! M'am is ɔny amani mamn ligbel eke b'ow iɣn aɣɣ a feɣ sos em: ¹¹ncok a, David eci baɣn a, wel ew ɔny ec'Eb Es ek'el **Krist** Es Kɔtɔkɔ a. ¹²Etɣ kin meny ewr yeci eke b'ow ɔɣ ɔny uwr ir any: b'imn ba b'okr baɣn a, b'ow eɣan iy owrlɩ nyam eke wel bubur sos es gbad ufu em erum es mindey ec'ob ijr ɔfu em.»

¹³Eke afr erm es a dad odad a bake ow uwr a, kpekɣ afr ec'erm esel nonɔ gbɛl ow eɣn'n etɣ -n'am kɔklm Nyam -li dad -l'ese:

¹⁴«Anygbɛl él Nyam ek'anɣ afr usu kpekpe eci, erm es ey él wus na ec'agɣ eke eɣn in ec'erm mamn a eci!»

Mɛɛɛb ɔsu esel a aam Betlehem

¹⁵Eke **afr** erm esel a elu el es aam afr a, **mɛɛɛb** ɔsu esel a am dadarir el ɔfr ese: «S'imn fafa s'okr Betlehem, ke s'ékan low a ek'ey, ke Es Kɔtɔkɔ kok elu ɔkm s'uw any a!»

¹⁶-L'ogɣ es -n'im -l'ok yogɣ, etɣ -n'éɣn Mari, Josef lele iy owrlɩ a ek'eru es mindey ec'ob ijr ɔfu em a. ¹⁷Eke -l'ékan iy a, -n'am awl ów a eke afr erm es a dad el ow e lís a. ¹⁸Etɣ el a feɣ ek'am iri mɛɛɛb ɔsu esel a ec'odad a, low am iti any iɣn sos em. ¹⁹Kɔ Mari eb ów amua feɣ ew es in ec'erm em, yec'etɣ ke seɣɣ feɣ n'am tutr. ²⁰Mɛɛɛb ɔsu esel a ewl meny aam. -N'am dad Nyam ec'anygbɛl ec'odad -li kɔklm ow, ów a feɣ eke -l'ékan ke -l'irir a sosisem; tasi em a, ow anɣ ese yec'a eke afr erm es a dad el ab af.

Jesu e nin ew

²¹Eke ow ij seɣɣ niwn a, wel **ubr** iy a likr es, etɣ wel ew'r nin Jesu, nin a eke **afr** erm es a ewar gbuɣ ke lis anɣ in e lokab a.

Wel oc Jesu im Nyamel gbɛl ab em

²²Etɣ leɣɣ a eke Josef lele Mari ab k'im ke Mari ki kok sos ayal owi, ese elel eke Mois ec'ol a dad ab af a ow.[†] -L'oc iy a -l'ow Jerusalem eke -li k'oc -n'im ow Es Kɔtɔkɔ ec'any af, ²³anɣe Es Kɔtɔkɔ ec'ol ab em, wel non eke: *Iy iɣɣ krekre feɣ eke wel ew a, wel óc ew'r saw Es Kɔtɔkɔ e juma kok eci.*[†] ²⁴Ke ca emeny -li kok egb waw yeji eke ol a ibrm a: *kel yony oglog prendre ekekey yony.*[†]

²⁵Leɣɣ ab em a, Jerusalem baɣn yogɣ iɣɣ nyam anɣ eke wel b'esyɣ Simeɔn. Eɣɣ na el eɣɣ mamn; li b'elum Nyam etɣ n'am eku eɣɣ eke k'ow sɔɣ Israel a. Etɣ Abɣ Lala anɣ in ab. ²⁶Abɣ Lala ewar ir eke li k'ow l'uwm toɣ bake l'ékn **Mesi** a ek'Es Kɔtɔkɔ erm a. ²⁷Eke Josef lele Mari ab oc el jim Jesu ow **Nyamel** gbɛl a gbuɣɣ a eke ki kok in e lís e low ese elel eke ol dad ab af a, Abɣ nyimn Simeɔn yeji ow yogɣ. ²⁸Eke li b'ékn iy a, l'eb ow in ec'abu em, etɣ l'elu Nyam bia li dad nine:

[†] 2.22 Bèbm̄n Ob Ap 12.3,6. Jesu eci mew ab ab ow ij seɣɣ ekɣ yony. [†] 2.23 ɔkm Ok 13.2,12. [†] 2.24 Ol ɔkn 12.8.

29 «Sica Εs Κωτωκω, ε̅lu η e juma kok εs es úw erm es εy em,
εσε elel eke dad ab af,
30 η̅ke m'εkn η e sel εην a,[†]
31 sel εην a e kok εw es εbr εbr fεη ec'a:
32 ke el usuayl eke b'ow ayal εbr εbr fεη ek'uwm Nyam any,
ke b'ow el Israel ec'agn ec'anygbel a.»

Simeon ec'odad eke Nyam η̅ am dad εwar

33 Jesu εs lele lis ab low am iti any[†] Simeon ec'odad ek'am dad iy a e lís a sosiem. 34 Simeon η̅ηη Nyam η̅ el ετη dad lis Mari nine: «Nyam s̅sum iy na oc; li b'ow l'el lirikip l'ok agη η̅ηη wus Israel εb em, ke l'igbm η̅ηη. Li b'ow l'el Nyam e meny εwr nyam eke agη k'ow εηηm in e low ebm. 35 Ow em anake agη η̅ηη e tutr εηηη ek'anη m̅erm em a b'ow ok η̅km a; ετη η̅ y̅ow, low b'ow dudu'η εy'η sos em εσε labli eke b'igη εηη af.»

An am elu Nyam bia

36 Nyam e kokoba η̅b lis nyam anη eke wel b'εση An, Fanuel j̅ow ek'el Aser ec'eb em e y̅owli. L'usu η̅ηη. N'anη in ec'igη ab ab akpo l̅bη in e m̅owr y̅ow em a, 37 ετη εc uw, l'el iηny̅ow. Sica l'ij akpo ekη yar lele yar ab, ετη σεηη fεη li b'im **Nyamel** gb̅el em li kok Nyam e juma ncok lele lεηη owr ab, **neny** εηη em lele Nyam η̅ηη em ab. 38 Wanci ab af c̅e in yeji l'ow n'am elu Nyam bia iy a, ετη n'am dad ow e lís e low l'ok agη a fεη ek'am eku Jerusalem ec'es εb elu owi a.

39 Eke Mari lele Josef ab uwar ów a fεη eke Εs Κωτωκω ec'ol a ibrm a, iy ab ab -l'εwl meny -n'im Nasaret baηη Galile wus. 40 Yogh, Jesu am agb lele lcc ab; ετη Nyam ec'owr̅o lele nuη em η̅y ab anη in ab.

Jesu ek'ij akpo lew yony a im Nyamel gb̅el ab em

41 Lakpo lakpo fεη, Mari lele Josef ab b'im Jerusalem **Pak** ec'es gb̅egbl em. 42 Eke Jesu ij akpo lew yony a, εσε elel eke -li bi kok ab af,[†] -l'oc ow ab -n'im es gb̅egbl ab em. 43 Eke es gb̅egbl a uwr ke -l'εwal meny -n'aam a, Jesu anη Jerusalem yogη, eke Mari lele Josef ab uwm any. 44 -Li tutr eke Jesu us εjagb el lawl̅el ab aam. -N'an es εjagb af toη ij lεηη nimum nyam, ετη -n'am ol ow el ec'agn ogη lele el lawl̅el em ab, 45 gb̅ek̅o -n'εηηm ow. Ca -l'εwl meny -l'ow Jerusalem -n'am ol ow.

46 Eke ow ij σεηη nyahan a, -n'εηη ow **Nyamel** gb̅el a e gbugη a. Li sig es ol e **low** any uw εsel ec'araηη n'am iri wel ec'odad a ετη in yeji n'am

[†] 2.30 Sel εην e nyandre el εηη a eke in em Nyam b'eb agη elu es el eci sikpl em a.

[†] 2.33 Low am iti el any: odad na Grek em, wel η̅u ek'itηη ejec'em dad εσε sos em am iηη el.

[†] 2.42 Èkn Ōkm Ok 12.1-27; Ol Ōkn 16.1-8 Jwifel em a, iy iηη ek'ij akpo lew yony afη es a, it eke k'im Pak ec'es gb̅egbl em Jerusalem e Nyamel gb̅el a b'em.

bibrm wèl ów. ⁴⁷Agɲ a fɛɲ ek'am iri in ec'odad a low am iti any, in e sodad eke n'am dad n'ɔɲ wèl nuɲ em ɔny em a sosiem. ⁴⁸Eke es lele lis ab b'èkn'n a, low iti el any etɲ Mari dad nine: «Em ec'iy, kɔ bla etɲ kok ey low nɛnɛ ee? Kin, em lele asɲ ab s'am ɔ'lɲ erm mij ab.» ⁴⁹Kɔ li dad wèl nine: «Bla sosiem etɲ am ɔɔ'l'm ee? Uwr any eke ow it eke mi ki kok em Es e juma.» ⁵⁰Kɔ -li k'irim yec'a eke ow am dad el a.

⁵¹Etɲ Jesu im Nasaret el ab, n'am elum wèl. Mari gbɛ, l'eb ów amua fɛɲ l'ew es erm em n'am tutr ow e low. ⁵²Etɲ Jesu am agb sos megl em lele nuɲ em ɔny em ab. Nyam am ɔny in ec'erur, etɲ agɲ yeji am ɔny in ec'erur.

Jan mij ok nuɲ es e Nyam odad eke dad

Matie 3.1-12; Mark 1.1-8; Jan 1.19-28

3 ¹⁻²Ow ij akpo lɛw yen eke **Sesar** Tiber ew eb a fɛɲ ek'anɲ Rom eyɲ ec'abu em a es. Pɔns **Pilat** ew Jude wus es. **Erɔd** Antipas ew Galile wus es, etɲ lisijim Filip ew Iture lele Trakonit wus ab es. Lisanias yeji ew Abilen wus es, etɲ An[†] lele Kayif ab el **egb** waw esel egbel. Yogɲ em anake Nyam dad Zakari jim Jan ek'anɲ loj a odad a.

³Jan am ec elul Jurden e mij ewl mij a e wus ab em, etɲ n'am elu lebl li dad l'ese: «Itɲnin erm em, òkr mij nuɲ, ke Nyam b'ow oc ɔny e sikpl a ap ɔny.» ⁴Ese elel eke ow anɲ **kokoba** ɔb es Esayi e lel em ab af:

Egɲ nyam anɲ loj am elu lebl dad ese:

«Kòkr Es Kɔɔkɔ ec'ejagb a,

kòkr in e sebr a ínym nyim nyim!

⁵Yiyibar ɔmu a fɛɲ ek'anɲ mafeny araɲn araɲn a;

bɔbmn mafeny lele egigl ab ab es sís es,

nyinyiman sebr eke kíkɔ a ínym,

ke wèl ɔdu se jagb a fɛɲ es iy bebmn.

⁶Etɲ agɲ fɛɲ b'ow èkn Nyam e sel eɲɲ a.»[†]

⁷Agɲ nɔɔɔ a am ow Jan ogɲ eke li k'ok wèl mij nuɲ, etɲ n'am dad wèl l'ese: «ɔny morɲɲ amua! Kɔ bwo dad ɔny eke, ek'òkr mij nuɲ ɔtur eke k'ɲgbroɲɲ Nyam ec'erm bebl ek'am ow ab em ee? ⁸Sica yègmɲ ɔny ec'es an ab em eke itɲnin erm em, ke kí dadmn ɔny obi em esmn: “Ey lagɲ el Abraham!”[†] Kɔ m'am dad ɔny eke Nyam ɔtu eke ki kok mebn amua él Abraham ec'alaw. ⁹Sica ɔs anɲ eke b'ow bubr ekɲ es min em. Likɲ fɛɲ ek'ósum ey amamn a, wèl b'ow ubr'r es oc ɔw'l alm.»

¹⁰Kɔ agɲ a am ibrm'n dad ese: «Kɔ sica ey, ayaf si ki kokr ab ee?» ¹¹Li dad wèl nine: «Egɲ ek'ɔny mob sus em yony a, l'óc nyam n'ɔɲ egɲ ek'ɔnym a. Ke egɲ ek'ɔny ob ij a yeji ɔɲ egɲ eke ɔnym a.»

[†] **3.1-2** An: egb waw es ligbel a eke wèl ɔny oc es egb waw e juma kok em eke wèl ew Jesu toɲ ke li k'ɔny akpo lɛw yen a. Wèl oc in anwi *Kayif* usr'r usu. Èkn Jan 18.13; Ob Kok 4.6.

[†] **3.6** Esayi 40.3-5. [†] **3.8** Èkn Matie 3.9 ec'akr otar a.

¹²Wus labm eb esel ek'ow eke k'ok mij nuŋ a yeji am ibrm'n ese: «Low yegm agŋ es, kɔ sica ayaf si ki kokr ab ee?» ¹³Li dad wɛl ninɛ: «Os yec'eke ol ɛw ɔŋ ɔny eke k'ɛbr a, k'igŋŋ ejeci kokr ɛm.» ¹⁴Sɔɔda eyŋ bɛb yeji ow ibrm'n ninɛ: «ɛtŋ kɔ ɛy, ayaf si ki kokr ab ee?» ɛtŋ li dad wɛl ninɛ: «K'ɛbr ɛgŋ kaka ec'ob lɛc ɛm, oglog k'ɔɔbr ɛgŋ kaka low yadŋ ɛm. Kɔ ɛkur ɔny e labm sɔg a cɛ.»

¹⁵Agŋ a feŋ ek'am eku a am ɔmn ɛtŋ ɛgŋ ɛgŋ am dad in ec'erm ɛm ese: «Kɔ Jan na k'el Mesi ab ee?» ¹⁶Kɔ Jan dad el feŋ ninɛ: «ɛm ec'a, m'am ok ɔny mij nuŋ mij ɛm. Kɔ ɛgŋ eke ɔny abusu akm im, ke m'itm bɔbɔ yeji eke mi k'ony in e cɔkrupɔ meb a mi mɔmu es a am ow.† In li b'ow l'ok ɔny mij nuŋ Abŋ Lala lele al ɛm ab.† ¹⁷N'ɔnym waw ab ɛtŋ li b'ow n'ɔŋ egb a lɛf, l'ɛb ey a, ke l'igŋ suw a l'ok es. Li b'ow l'eb egb a l'ok egbel ɛm, ke l'ɔfŋ suw a al ek'iram es ab ɛm.»

¹⁸ɛben eke Jan am ɔm agŋ ɔw nɔɔ ke am dad el Amani Mamm ec'odad yej'ana. ¹⁹Gbekɔ n'am enym Erɔd abr aŋke ow eb ow lisijim e yow Erodiad ɛbi,† ɛtŋ ow kok ɔw ɛŋuŋ nɔɔ gbɛl yeji. ²⁰ɛtŋ ɛmeny l'ɛlu Jan sobel ɛm l'igŋ ɔw ɛŋuŋ amua eke li kok ab af.

Jesu e mij ok nuŋ owi

Matie 3.13-17; Mark 1.9-11

²¹Eke Jan ok agŋ a feŋ mij nuŋ bake ow uwr a, l'ok Jesu yeji. Eke Jesu ok mij nuŋ oc es ke am ŋɔŋŋ Nyam a, afr fig, ²²ɛtŋ Abŋ Lala us'r es nuŋ af ese kel af. ɛtŋ Nyam e lebl aŋŋ afr ikŋ dad ninɛ: «*Ŋ el ɛm ec'iy eke m'erur tasi, m'oc ɛm eci sos ɛm iŋŋ feŋ m'ɛlu'ŋ ɛm.*»†

Jesu lagŋɛl ec'en ec'es ɔŋŋm

Matie 1.1-17

²³Jesu ɔb nuŋ am yegm agŋ low, l'ɔtu eke li k'ony akpo likŋ lele lɛw ab. Agŋ bi tutr eke Jesu el Josef jim. ɛtŋ kin Josef lagŋɛl ec'en ec'es ɔŋŋm:†

²⁴Eli, Matat, Levi, Melki, Janayi, Josef.

²⁵Matatias, Amɔs, Nahum, ɛsli, Nagayi.

²⁶Maat, Matatias, Semeyin, Josek, Joda.

²⁷Joana, Resa, Sorobabel, Salatiel, Neri.

²⁸Melki, Adi, Kosam, ɛlmadam, ɛr.

²⁹Joswe, Elieser, Jorim, Matat, Levi.

³⁰Simeɔn, Juda, Josef, Jonam, Eliakim.

³¹Meleya, Mena, Matata, Natan, David.

³²Jese, Jobɛd, Boas, Sala, Nasɔn.

† **3.16** *mi k'ony in e cɔkrupɔ meb a mi mɔmu es*: ɛkn Jan 1.27 ec'akr otar a. † **3.16** ɛkn Ob Kok 2.1-4. † **3.19** ɛkn Matie 14.4 ec'akr otar. † **3.22** Selu 2.7; Esayi 42.1. † **3.23** ɛkn Matie 1.16 ec'akr otar a.

33 Aminadab, Admin, Arni, Esrəm, Fares, Juda.

34 Jakɔb, Isak, Abraham, Tera, Nakɔr.

35 Seruk, Rago, Falek, Eber, Sala.

36 Kayinam, Arpasad, Səm, Noe, Lemek.

37 Matusala, Enɔk, Yared, Maleleyel, Kayinam.

38 Enɔs, Set, Adam eke Nyam in obi kok in ec'abu em.

Agn ebm Jesu

Matie 4.1-11; Mark 1.12-13

4 ¹Eke Jesu anη Jurden ow a, Abη Lala iy'r em, etη l'oc ow n'im loj. ²Yogη, **agn** eju'r toη ow ij seηη ekη yony. Seηη a nimum feη em a, n'**enη** neny eke l'ijm ob kaka. Eke ow b'uwr a, namn ow'r sos, ³etη agn dad'r nine: «Eke el Nyam ec'Iy, ke dād lebn na ítηη el ob ij.» ⁴Jesu dad'r nine: «Wəl nɔn Nyam Ləl em eke: *Ow elm ob ij sɔny ce sɔm eηη sel.*»[†]

⁵Emeny agn oc'r ab im lafeny gege nyam af, etη inym es yegm'n wus na nimum ec'es ew es ew a feη, ⁶⁻⁷etη dad'r nine: «M'ow m'ɔη'η abusu lele anygbel feη ek'anη es ew na em a, eke ok ɔwrɔkp wus igη'm nuη, aηke na feη, em wəl ɔη'm, etη m'ɔtu eke mi k'ɔη eηη eke m'erur a.»

⁸Kɔ Jesu dad'r nine: «Wəl nɔn Nyam Ləl em eke: *B'ow igη Es Kɔtɔkɔ η e Nyam nuη ke kók in sɔny coco ce e juma.*»[†]

⁹Etη emeny agn oc'r im uyum'n Jerusalem e **Nyamel** gbela e luw af ec'usu gege a, etη dad'r nine: «Eke el Nyam ec'Iy tasi, ke ànη aηa igb us es wus; ¹⁰aηke wəl nɔn Nyam Ləl em eke: *Nyam b'ow ɔη in ec'afr erm esel ɔsu'η.* ¹¹Etη emeny: *-Li b'ow -l'oc'η abu em abu em yec'etη ke lebn kaka kí kokm'η ob lakr.*»[†] ¹²Jesu ɔdu eb dad'r nine: «Nyam Ləl dad eke: *K'ébam Es Kɔtɔkɔ η e Nyam.*»[†]

¹³Eke l'ēju Jesu kprakpr amua na em bake ow uwr a, agn ηgboη egb'r es im am eku'r legη ejeci.

Jesu ɔb juma nuη Galile wus af

Matie 4.12-17; Mark 1.14-15

¹⁴Jesu ewl im Galile; Abη Lala ec'abusu a iy'r em, etη yogη agη am dad in e lís e low. ¹⁵N'am yegm agη low **Nyam** nuη igη susu, etη agη a feη am aw'r.

Nasaret baηη eyη ebm Jesu

Matie 13.53-58; Mark 6.1-6

¹⁶Jesu im Nasaret baηη, yogη eke wəl gbagbl'l a. **Neneηη** e legη a, n'im l'ey **Nyam** nuη igη usu a ese elel eke li bi kok god'etη ab af. L'igb

† 4.4 Ol ɔkn 8.3. † 4.8 Ol ɔkn 6.13-14. † 4.11 Selu 91.11-12. † 4.12 Ol ɔkn 6.16.

eke li k'awl Nyam odad eke wel nɔn a l'ok agɲ, ¹⁷ɛɲɲ wel oc **kokoba** ɔb ɛs Esayi e lel ɔɲ'n. Ni mɔmu lel ab es,[†] ɛɲɲ n'ɛɲɲ usu a eke wel nɔn eke:

¹⁸ ɛs Kɔɔkɔ ec'Abɲ anɲ em ab,

anɲke li sɔsum l'oc'm eke mi k'ɔb Amani Mamn a m'ok ɔgbɔru.

L'erm im eke mi ki dad sobel em ɛsɛl ec'ɛs eb elu owi,

ke m'ɔɲ any eflu ɛkn es,

ke m'ɛb agɲ eke am ij gbre a m'ɛlu es,

¹⁹ ke mi dád agɲ eke lakpo eke Nyam b'ow elu

in ec'erm mamn ɔkm agɲ e lís a ow.[†]

²⁰ Eke Jesu awl lel a bake ow uwr a, l'ar lel a es l'oc n'ɔɲ ob oc ɔɲ ɛs a, ɛɲɲ li sig es. Agɲ a fɛɲ a ek'anɲ **Nyam** nuɲ igɲ usu a ok'r anyamn af.

²¹ ɛɲɲ n'am dad wel l'ɛsɛ: «Yɛfenyna, Nyam Lel na ec'odad na eke wel awl ok ɔny ke irir a, ow e legɲ a ow ŋ.» ²² Agɲ a fɛɲ am aw Jesu, ɛɲɲ ow am iti el any sodad amamn amua eke ow am dad a sɔsiɛm. ɛɲɲ -n'am dad

-l'ɛsɛ: «Kɔ ow elm Josef jim ab ana ee?»

²³ Ow em a, Jesu ɔdu eb dad el ninɛ: «Nawre, b'ow dadr'm nyandre em ec'odad na ɛsrɛ: “Sekp kok ɛs, kòkr ɲ sosi sekp!” ɛɲɲ ɛmɛny b'ow dadr'm

ɛsrɛ: “S'iri yec'a fɛɲ eke kok Kapɛrnayum a; anɲa ek'el ɲ e baɲɲ a yeji kòk ɛben nyam coco ɔɲɲ!” ²⁴ Low nawre m'am dad ɔny: wel ɛbm **kokoba** ɔb

ɛs kaka senyn senyn in ec'ɛb em.[†] ²⁵ M'am dad ɔny nawre tasi eke **Eli** e legɲ ab em a, ɛɲɲnyɔw nɔnɔ gbɛl anɲ Israel wus af. Legɲ a, nyam anm tɔɲ batɲ ow ij akpo nyahan lele likpr ab, ɛɲɲ lek ligbɛl ɛy eb ɛb a nimum em.[†]

²⁶ ɛben yeji Nyam ɛram Eli iim Israel wus af ec'ihɲnyɔw kaka ogɲ, kɔ l'erm ow *ihɲnyɔw a ek'ir Sarepta, Sidɔn wus af a ogɲ.*[†] ²⁷ Kokoba ɔb ɛs Elise e legɲ ab em yeji, **kokobe** ɛsɛl nɔnɔ gbɛl anɲ Israel wus af. Kɔ ɛben yeji, el em

ec'ɛgɲ kaka ewlm in e kokobe ec'ɔl ab em, eke ow elm Nayma, Siri iy a sɔny ɛɛ.»[†]

²⁸ Eke Jesu dad ów amua a, agɲ a fɛɲ ek'anɲ Nyam nuɲ igɲ usu a ke iri a am ebl erm. ²⁹ ɛɲɲ -l'igb -n'ɔny ow l'oc ow ab -n'im el eci baɲɲ a ek'anɲ ligigl af a eke -li ki pipig ow, ow ɛy nɔmu ab em. ³⁰ Kɔ l'ɛpir wel araɲɲ l'eb

ejaɲɲ n'im.

Abɲ ɲɲɲ ɛs nyam ec'ewlm

Mark 1.21-28

³¹ ɛmɛny Jesu im Kapɛrnayum baɲɲ, Galile ɛb em, ɛɲɲ yogɲ n'am yeɲm agɲ low **nɛnɛgɲ** e legɲ. ³² Agɲ a ek'am iri in e low yeɲm a, low am iti any in ec'elel eke n'am yeɲmn agɲ low ab em, anɲke n'am dad wel odad abusu

em.

[†] 4.17 Legɲ ab em, silel og akpakp eke wel ɔtu eke k'ar es a, af yogɲ anake wel bi nɔn lel a.

[†] 4.19 Esayi 61.1-2. [†] 4.24 Bɛ̀bmn Luk 4.24; Jan 4.44 lele Jan 6.42 ab. [†] 4.25 ɛkn 1 ɛb

Ebu 17.1. [†] 4.26 1 ɛb Ebu 17.8-16. [†] 4.27 ɛkn 2 ɛb Ebu 5.1-14.

³³**Nyam** nuñ ign usu yogñ a, ign nyam anñ ek'abñ ñuñ anñ em. N'am elu lebl tuçtuç li dad l'ese: ³⁴«Oy! Nasaret e Jesu, kç bla am erur eke ki kok ey ee? Kç ek'ow eke ki ñuñ ey ee? Em, m'uw egn ek'el'ñ ab any: Nyam ec'erm es Lala!» ³⁵Jesu dad abñ ñuñ a odad lebl tuçtuç em nine: «Yèwall! Ke éy çkm egn na em!» Abñ ñuñ a çny ign a elu wus agñ feñ ec'any af, etñ l'éy çkm eke li kokm ow low ñuñ kaka. ³⁶Agñ a feñ low iti any afñ es etñ -n'am dadarir -l'ese: «Bogn ec'odad el na ee? Ign na bi dad odad lec em lele abusu em ab, ke kpekñ abñ eñuñ am ok çkm!» ³⁷Etñ -n'am dad Jesu e lís e low wus ab af nimum.

Jesu ewlm ólu nçnç

Matie 8.14-17; Mark 1.29-34

³⁸Jesu anñ **Nyam** nuñ ign usu a ey çkm etñ im ign nyam e gbugñ. Ign a wel b'eseñ'n Simç, etñ ey lis lefr çl am çny tuçtuç. Wel am dad Jesu eke k'ewlm yçw a. ³⁹N'im li titm ow etñ l'is es li dad lefr çl a odad lebl tuçtuç em, n'çñ ow ol, etñ lefr çl a oc'r es lís. Kpekñ l'igb wus etñ n'am kok Jesu lele in e **jam** esel ab ab e lís e low.

⁴⁰Eke legn ew es a,† agñ a feñ eke çl akpasu akpasu am çny a, wel ot ow el Jesu ogn. Etñ l'at egn nyam nyam abu nuñ, l'ewlm wel. ⁴¹**Abñ** eñuñ nçnç gbél anñ agñ ab em ok çkm am çg dad ese: «l el Nyam ec'Iy tasil!» Kç Jesu dad el odad lebl tuçtuç em edññ el eke -li ki dadmn odad, anke -l'uw any eke Jesu el **Mesi**.

Jesu am dad Nyam odad Jwifel e wus af

Mark 1.35-39

⁴²Sica eke legn am eny a, Jesu ey çkm eb ab em im usu saw em. Agñ nçnç am çl'l. Eke -n'eñan ow a, -l'erur eke -li k'ucu -n'çny ow es, ow áññ el ab. ⁴³Kç Jesu dad el nine: «Ow akpl ke m'im seb ejec'em yeji mi dad Nyam e **gbrengbi** usu a ec'amani ec'odad, anke na sosiem eci Nyam erm im m'ow.» ⁴⁴Etñ n'am dad Nyam ec'odad Jude wus af e **Nyam** nuñ ign susu a.†

Jesu e jam esel krekré ek'esñ

Matie 4.18-22; Mark 1.16-20

5 ¹Legn nyam, Jesu inym es Genesaret e mij lekpl† a ec'any af a, etñ agñ nçnç ow iwr elul il em etñ am itarir eke k'iri Nyam ec'odad. ²Eke Jesu b'edñ meny a, l'ekñ muwetñ yony ek'itr es nanu a. Etñ çnç ibi esel anñ em us es am yçyçg el e muw ab es. ³Jesu ey metñ a e nyam em,

† 4.40 Èkn Mark 1.32 lele ow eci akr otar ab. † 4.44 *Jwifel e wus af e Nyam nuñ ign susu*: Luk eci silel esig oglog em a *Galile wus af e Nyam nuñ ign susu*. † 5.1 *Genesaret* el Galile e mij lekpl a e nin ejeci.

ek'el Simo ec'a, etj n'am njɔɔn ow eke ow k'odu letj a eb jam tel ey mij ab em. Jesu sig es letj ab em, etj emeny am yegm agj a low.

⁴Eke li yegm wel ów bake ow uwr a, li dad Simo nine: «Ǿdu letj a eb im libn ab em, ke nj lele awlɔel ab ab ókr ɔny e muw a ɔnyn ɔcn.» ⁵Etj Simo dad'r nine: «Em egj gbely, s'odu muw ncok a toj s'ejnm ob kaka. Kɔ eke dad a, m'ow m'odu muw a m'ekn.»

⁶-L'odu muw a, etj -n'ony ɔcn bubute gbɛl, toj batj el e muw a am ol eke ki gbabrm em. ⁷Etj -n'am ibrm el lawlel a ek'anj letj ejec'ab em a, eke k'ow elum el abu. -Low etj -n'ony ɔcn a -l'ok metj yony ab em iy gbɔj gbɔj, batj metj a am ol eke k'emn. ⁸Eke Simo Pier b'ekn eben a, l'ok ɔwrɔkp wus Jesu ec'any af, etj li dad nine: «Egɔ gbɛl, k'ow ki titm'm, anke m'el sikpl es!»

⁹Tasi em a, low na iti Simo lele agj a ek'anj in ab a any, ɔcn bubute a eke -n'ony a sosiem. ¹⁰Etj lawlel Jak lele Jan ab ek'el Sebede jimel a yeji, low iti any. Kɔ Jesu dad Simo nine: «K'uru erɔj; kɔ jam aɔa agj anake b'ow eb ɔɔ'm a.» ¹¹Etj kpekj -l'ot el e metj a -l'ow itr es ákpaf, etj -l'igj feɔ -l'ok es -n'am us Jesu jam.

Jesu ewlm kokobe es nyam

Matie 8.1-4; Mark 1.40-45

¹²Eke Jesu anj Galile wus af eci baɔn nyam a, **kokobe** es nyam ow ejn'n. Eke li b'ekn Jesu a, l'ey wus l'ubu any es ow ec'any af, etj n'am njɔɔn ow li dad l'ese: «Egɔ gbɛl, eke erur, ɔtu eke k'ayal'm.» ¹³Jesu egɔm abu es itjɔn in etj dad nine: «M'erur, àyl!» Etj kpekj kokobe a oc'r es lís. ¹⁴Gbekɔ Jesu edjɔn in dad'r nine: «Kì dad egj kaka nj ec'ewl a e low; kɔ im yegm **egb** waw es a sos, ke wáw egb a ese lele eke Moïse ec'ol a ibrm ab af, ke ow ij danɔku.»[†]

¹⁵Eben a yeji, Jesu e nin a am eb es susu a feɔ. Etj agj ɔɔɔ gbɛl b'ow in ogj am iri in ec'odad a, etj ólu a b'ibrm eke li k'ewlm wel. ¹⁶Kɔ Jesu b'ocr sos es im usu saw em am njɔɔn Nyam.

Jesu ewlm sos es wew es nyam

Matie 9.1-8; Mark 2.1-12

¹⁷Lɛgɔ nyam, Jesu am yegm agj low, etj **Farisiel** lele **ol** e low any uw esel ab, anj Galile baɔn baɔn, Jude baɔn baɔn lele Jerusalem ab ow ok es yogj. Etj Nyam ec'abusu a anj Jesu ab etj am ɔɔn l'ewlm ólu. ¹⁸Etj kin agj oc sos es wew es nyam ek'eru es faja em ow, etj am ol eke k'oc elu'l akj Jesu ec'any af. ¹⁹Gbekɔ -l'eknmn usu eke -li k'ecr ɔɔɔ gbɛl a sosiem. -L'oc -l'uyum ow êl luw af etj -li fig usu nyam, -l'usm ow es faja ab agj a ec'araɔn, Jesu ec'any af. ²⁰Eke Jesu b'ekn el ec'omn a, li dad ólu a nine: «Lisijim, m'oc nj e sikpl a m'ap'ɔ!»

[†] 5.14 Èkn Matie 8.4 eci akr otar a.

²¹Eke Jesu dad eben a, ol e **low** yegm esel a lele Farisiel ab ab am bibrmin el ofr ese: «Kɔ egɔ na, ayaf n'am ocr in sosi etɔ n'am ofr Nyam any nene na ee?† Kɔ bwo ofu ek'ap egɔ sikpl ek'ow elm Nyam ofny ce ee?»
²²Jesu uw el e sow tutr ab any etɔ dad el nine: «Bla etɔ am ofny sow tutr nene ofny eci merɔ ab em ee? ²³Kɔ bogɔ ec'anake ew fuɛfue eke wɛl ki dad sos es wew es ab ee? "M'oc ɔ e sikpl a m'ap'ɔ" oglog ke wɛl dád'r ese: "Ìgb ke án es ee?" ²⁴Gbɛkɔ m'erur eke k'uwɔ low na any: wus af aɔa, egɔ ec'Iy ofny abusu eke k'oc sikpl ap.» Etɔ sica li dad sos es wew es a nine: «M'am dad ɔ, ìgb, òc ɔ eci faja a eb ejagb im gbugɔ.» ²⁵Etɔ kpɛkɔ igɔ a igb wus agɔ a fɛɔ ec'any af oc in eci faja a eke l'erur a aam gbugɔ, etɔ n'am kɔkɔm Nyam. ²⁶Eke agɔ a ekn low na a, ow iti el any, erɔn am ofny el, etɔ -n'am kɔkɔm Nyam -li dad -l'ese: «Yefenyina s'ekn low any iti owi eke s'eknm legɔ kaka!»

Jesu esɔ Levi eke k'us'r jam

Matie 9.9-13; Mark 2.13-17

²⁷Eke low na ec a, Jesu ey ofkm aam etɔ ekn **wus** labm eb es nyam eke wɛl b'esɔ Levi. Li sig es wus labm eb usu, etɔ Jesu dad'r nine: «Ùs'm jam!»
²⁸Levi igb wus, digɔ wus labm eb e juma a elu es etɔ us'r jam.

²⁹Ow e jam a, Levi kok ob ij ligbel nyam in ogɔ a ofɔ Jesu. Wus labm eb esel nonɔ gbɛl lele agɔ ejec'ab yeji anɔ ob ij ab em. ³⁰Eke -n'am ij ob a, **Farisiel** lele el em ec'ol e **low** yegm esel ab ab am any abr dad Jesu e **jam** esel a ese: «Kɔ bla etɔ am ijr etɔ am egɔn lɔfu nyam em wus labm eb esel lele **sikpl** esel ab ee?»† ³¹Jesu ofu eb dad el nine: «Agɔ ek'anɔ sos tuɔtuɔ em a, íbram sos kok es. Kɔ òlu anake b'íbrm sos kok es a. ³²M'owm eke mi k'esɔ agɔ eke b'ubr el sosi nenyembri nyam esel a, kɔ m'ow eke mi k'esɔ "sikpl esel" yec'etɔ ke -l'itɔn erm em.»

Ob owr lele ob sig ab ókrm af

Matie 9.14-17; Mark 2.18-22

³³Sica agɔ beb am dad Jesu ese: «Jan mij ok nuɔ es e **jam** esel a b'eny neny ke ám ɔɔɔn Nyam, etɔ **Farisiel** e jam esel a yeji bi kok eben. Kɔ ɔ e jam esel a am ij ob etɔ am egɔ!» ³⁴Etɔ Jesu ofu eb dad el nine: «Kɔ ofur eke k'edɔnin agɔ eke wɛl esɔ mebi ec'es gbɛgbɛl em a ob ij, eke yɔw ec a anɔ el ab ee? Njan!» ³⁵Gbɛkɔ legɔ am ow, eke wɛl b'ow ofny yɔw ec a oc es el ec'araɔn, ke sica -n'eny neny gɔɔ.»

³⁶Emeny Jesu dad el nyandre em odad na nine: «Egɔ ócm gbad owr log elum gbad sig em gígɔm. Eke kok eben, ke gbad owr a ɔɔɔn a; ow k'ow okrm af gbad sig ab ab. ³⁷Etɔ emeny egɔ ócm mar owr okm marel sig em.† Eke kok eben a, mar owr a b'ow inɔ toɔ bake ofny marel sig a of es: mar a b'ow ok es etɔ marel a

† 5.21 Èkn Ob Ap 24.16; Selu 103.3; Esayi 43.25. † 5.30 Èkn Luk 15.2 ec'akr otar a.

† 5.37 Èkn Matie 9.17 ec'akr otar a.

b'ow unj. ³⁸Kɔ mar owr, marel owr em wel b'ok'r. ³⁹Egɔ ek'egɔ mar sig ecm ab a, k'ow erurm mar owr ec'egɔ anjke li b'ow li dad eke mar sig a in akpl!»

Egɔ ec'Iy el nenegɔ ec'es ew es

Matie 12.1-8; Mark 2.23-28

6 ¹**Nenegɔ** nyam,† Jesu lele in e **jam** esel ab ab am ecr segb ɔgm eci. In e jam esel a am bubm egb a ec'ey a, etɔ -n'am gag es -l'ij. ²Ow ɔɔ etɔ **Farisiel** beb am dad el ese: «Kɔ bla sosiem am kokr low eke ey ec'ol a ɔɔm abusu eke wel ki kok nenegɔ e legɔ ee?»† ³Etɔ Jesu dad el nine: «Awlmn low eke eb ebu David in obi in obi lele in ec'agɔ ab ab kok legɔ nyam eke namn am ɔny el ab ee? ⁴L'ey Nyamel ab em, etɔ in ec'agɔ ab ab -l'ij egb waw eci futufutu a; ke -n'ɔnym ow ec'ij ec'abusu kaka. Ey ec'ol a ɔɔ **egb** waw esel ɔny coco abusu eke k'ij.»† ⁵Emeny Jesu dad el nine: «Egɔ ec'Iy el nenegɔ ec'es ew es.»

Jesu ewlm egɔ ek'abu wew es nenegɔ e legɔ

Matie 12.9-14; Mark 3.1-6

⁶**Nenegɔ** e legɔ ejeci nyam, Jesu im ey **Nyam** nuɔ igɔ usu a am yegm agɔ low. Yogɔ n'egɔn igɔ nyam eke lidr abu wew es. ⁷Etɔ ol e **low** yegm esel lele **Farisiel** ab am ɔsu Jesu eke -li k'ekn ek'ow b'ow ewlm egɔ nenegɔ e legɔ, anjke -n'am ɔ low ij nyam eke -li k'ebɔ ow af -n'ɔɔ ow dedeku.† ⁸Kɔ Jesu uw el e sow tutr ab any, etɔ li dad igɔ a ek'abu wew es a nine: «Igb inym es arajɔn aja agɔ a feɔ ec'any af!» Etɔ kpekɔn igɔ a igb inym es. ⁹Ca Jesu dad el nine: «Dàdr'm: nenegɔ e legɔ a, bla lowi ey ec'ol a ɔɔ abusu eke wel ki kok ee? Low nimamn kɔ low ɔny ee? Wel ɔtu eke ki ɔɔg egɔ oglog wel egb'r es luw ee?» ¹⁰Eke Jesu ibrm el ów amua bake ow uwr a, n'am ler wel etɔ li dad igɔ a nine: «Ègɔm abu es!» Etɔ eke li b'egɔm abu es a, in ec'abu a ewl meny akpl'l. ¹¹Ol e low yegm esel a lele Farisiel ab ab erm am ebl, etɔ -n'am dadarir el ɔfr el el eke -li ki kokr Jesu.

Jesu ɔɔsum erm esel lew yony ot

Matie 10.1-4; Mark 3.13-19

¹²Ow e jam a, Jesu uyu lafeny nyam af eke ki ɔɔɔɔ Nyam, etɔ ni ɔɔɔɔ Nyam ncok nyam a nimum. ¹³Eke legɔ ny a, l'esɔ in e **jam** esel a etɔ li ɔɔsum lew yony l'ot, l'ew wel nin “**erm** esel”. ¹⁴El ec'en el: Simɔ, eke Jesu igɔ nin af Pier;† lisijim Andre, Jak lele Jan ab, Filip lele Bartelemi ab, ¹⁵Matie, Toma lele Jak, Alfe jim ab, Simɔ, eb dogɔn es, ¹⁶Judas ek'el Jak jim lele Judas Iskariot ek'ɔl Jesu ij ab ab.

† **6.1** *Nenegɔ nyam*: Luk eci silel esig oglog em a *Awl krekre e nenegɔ yony em*. Ow el nenegɔ eke titm egb ub (Ob Ap 23.5-14). † **6.2** Èkn Matie 12.2 eci akr otar a. † **6.4** Èkn 1 Samiel 21.2-7; Ob Ap 24.5-9. † **6.7** Èkn Matie 12.10 eci akr otar a. † **6.14** Èkn Mark 3.16 eci akr otar a.

Jesu am yegm agɲ a low ɛtɲ am ewlm ɔlu

Matie 4.23-25; Mark 3.7-11

17 Jesu anɲ lafeny ab af us es **ɛrm** esel ab ab, ɛtɲ ow inym es lafeny a ec'esr pɛte a. Yognɲ, in e **jam** esel nɔɔɔ gbɛl lele bieku bieku ek'anɲ Jude, Jerusalem, Tir lele Sidɔn ek'el ɛb yony ek'anɲ okij any ab yeji, ow. 18 -L'ow eke -li k'iri ow ec'odad ke ow ɛwlm ɛl ec'ɔl a yeji. ɛtɲ agɲ eke **abɲ** ɛɲɲ am ijr gbɛre a yeji ewl. 19 Agɲ a fɛɲ am ɔl eke k'itɲɲ in abu, aɲke ewlm ec'abusu e lec nyam b'ɛy ɔkm in ɛm ewlm agɲ a fɛɲ.

Ehe esel lele gbɛre esel ab

Matie 5.1-12

20 Jesu is any lɛr in e **jam** esel a ɛtɲ dad ɛl nine:

«ɔny ek'eel ɔgbɔru a, ehe ɛl ɔny eci

aɲke Nyam e **gbɛɲgbɛ** usu a el ɔny eci!†

21 ɔny eke sica namn am ɔny ɔny a, ehe ɛl ɔny eci

aɲke lɛɲɲ nyam am ow eke Nyam b'ow iyr ɔny lok!

ɔny eke sica am ikɲɲ ɔɲɲ a, ehe ɛl ɔny eci

aɲke b'ow ifir miyɛr!

22 Ehe ɛl ɔny eci, ɔny eke agɲ am ifn ɔny, ebm ɔny ke am wɛwr ɔny,

ke am dad ɔny ec'odad ɛɲɲ,

eke eel ɛɲɲ ec'**Iy** e jam esel a sɔsiɛm a!

23 Sos ɛm iɲɲ ɔny! Igbɛr susɛ es eke ów nɛnɛ b'ɛɲɲ ɔny a,

aɲke afr, ob ap ligbɛl nyam am eku ɔny.

ɛben eke ɛl lagɲɛl a ijr **kokoba** ɔb esel gbɛre ana.†

24 Kɔ ɔny egbɛɲgbɛ a, gbɛre ɛl ɔny eci,

aɲke ɛɲɲ ɔny ec'ehe a god'ɛtɲ!

25 Gbɛre ɛl ɔny eci, ɔny eke lok iy ɔny a

aɲke namn b'ow ɔny ɔny!

Gbɛre ɛl ɔny eci, ɔny eke am ifir miyɛr a

aɲke b'ow ikɲɲ ɔɲɲ nɔɔɔ!

26 Gbɛre ɛl ɔny eci, eke agɲ a fɛɲ bi dad ɔny e lís e low mamn.

ɛl lagɲɛl yeji, ɛben eke godo godo a -li dadɛr kokoba ɔb esel ayadɲu a

ec'ów amamn ana!»

Efnu ec'erur owi

Matie 5.38-48; 7.12a

27 «ɔny ek'am irir ɛm ec'odad a, kin yec'eke m'am dad ɔny: ɛrurir ɔny ec'efnu ke kókr ów amamn ɔɲɲ agɲ eke b'ifn ɔny a. 28 Áfal agɲ a eke b'ofn

† 6.20 Èkn Matie 5.3 ec'akr otar yony ɛm a. † 6.23 Bèbmɲ 2 Ów e Wel Nɔn 36.16; Ob Kok 7.52.

ony ab es, ke ñóñan ñññ agñ a eke bi kok ñny ów eñññ a. ²⁹Ek'egñ b'edññ any af láwl ogog,[†] ke èwl ogog nyam a yeji ñññ l'édññ. Ek'egñ b'eb'ñ gbad, ke yèb'r l'éb ñ e mob af ew a yeji.[†] ³⁰Egñ feg eke b'ibrm'ñ ob a, ñññ. Eññ ek'egñ oc ñ ec'ob, ke k'ibrm'n k'eb. ³¹Low feg ek'am erurir eke agñ ki kok ññ ñny a, ñny yeji kòkr eben kpeñ ñññ agñ ejec'a.[†]

³²Eke b'erurir agñ a ce eke b'erur ñny a, ke bla low mamn iy am ekur eke b'ow eññ ee? Sikpl esel b'ob yeji b'erur agñ eke b'erur el a! ³³Eññ eke bi kokr low nimamn ñññ agñ a ñny ce eke bi kok ñny low nimamn a, ke bla low mamn iy am ekur eke b'ow eññ ee? Sikpl esel b'ob yeji bi kok eben! ³⁴Kó eke ow el agñ a ñny ce ek'am ñman eke b'ow ñwr ob ññ ñny a b'abmnin ob, ke bla low mamn iy am ekur eke b'ow eññ ee? Sikpl esel yeji b'abmn el lawlel sikpl esel ob, yec'etñ ke el yeji wel ñwr ññ el eben kpeñ! ³⁵Yec'eke ki kokr a el: èrurir ñny ec'efnu, kòkr el ów amamn. Àbmnin el ob ke k'òmnmn eke -li k'owr -n'ññ ñny. Eke bi kokr eben a, b'ow eññ ob ap ligbèl eññ b'ow eel Nyam ek'ann afr kpekpe ec'ey, anke Nyam akpl eññ li bi kok low mamn n'ññ agñ eñññ lele agñ ek'uwm low mamn any ab. ³⁶Ñny yeji, èl érm mamnu, ese elel eke ey Es el erm mamnu ab af.»[†]

Èw erm jej ok owi em

Matie 7.1-5, 15-20

³⁷«Kì jejr agñ ec'ów kokr, yec'etñ ke Nyam kí jejm okm ñny. K'òbr agñ low, yec'etñ ke Nyam yeji k'òbm ñny low. Òcr low apr agñ ke Nyam yeji óc low ap ñny. ³⁸Ñññ agñ ob, ke Nyam yeji ññ ñny ob yiyibr ñny: ñny e gbad a eke ñkññ eke wel kok ñny ob em a, wel b'ow ok ñny ob ow íy gbññ, tatakñ es, gigigñ es. Akunda yec'em eke b'ocr ebmnin ob ñññ egñ ejec'a, ow em ce Nyam yeji b'ow oc ebmn ññ ñny.»[†]

³⁹Emeny Jesu dad el odad nyandre em nine: «Kó any eflu ñtu eke ki nyimn lawl any eflu ee? Eke ow el eben a, ke el yony mum -li b'ow -l'ok ñomu nyam em. ⁴⁰Low wewr es kaka ágbm akam in e low yegm es; kó low wewr es feg ek'uw low any senyn senyn a b'ow ann ese in e low yegm es ab af.

⁴¹Kó bla eññ am ler suwli ek'ann eññ jim e nyamn em a, eññ éwm likñ ikpr ek'ann'ñ nyamn em a e low erm ee? ⁴²Eññ ayaf ñtu eke ki dad eññ jim ese: “Lisijim, yèb'm m'óny suwli ek'ann'ñ nyamn em a m'óc es, ke k'éknm likñ ikpr ek'ann'ñ nyamn em ab ee?” Eñyembri yony yony es, ñkñ anym ñny likñ ikpr ek'ann'ñ nyamn em a oc es, ke sica b'ow ékn es senyn senyn óny eññ jim e suwli ek'ann'ñ nyamn em a oc es.»

[†] 6.29 Édñ eññ any af el Jwifel ogñ eci wewr ligbèl. [†] 6.29 yèb'r l'éb ñ e mob af ew a yeji: ékn Matie 5.40 ec'akr otar a. [†] 6.31 Bèbmn Rom 13.8-10. [†] 6.36 Bèbmn Ñkm Ok 34.6; Selu 86.15. [†] 6.38 Ékn Rut 3.15.

Likɩ lele in ec'ey ab

Matie 12.33-37

43 «Likɩ mamn ósum ey enɩɩ, etɩ likɩ ɩɩɩ ósum ey amamn. 44 Tasi em a, wel b'uw likɩ nyam nyam any in ec'ey ósu em: wel ówm babm librebr em, etɩ wel ówm kókɔbri kati em. 45 Eɣɩ mamn, in em ec'ów amamn eke b'anɩ a anake li b'oc l'elu ókm a; etɩ eɣɩ nuɩ, in em ec'ów enɩɩ eke b'anɩ a anake li b'oc l'elu ókm a. Low yec'a ek'iy eɣɩ ec'erm em gbɔɩ a anake neny bi dad elu ókm a.»

Ús êl lob af

Matie 7.21-29

46 «Kɔ bla etɩ b'esiɩm “Eɣɩ Gbel, Eɣɩ Gbel” etɩ am kokmn yec'a eke mi bi dad óny ab ee? 47 Eɣɩ eke b'ow em ogɩ iri em ec'odad, ke b'ucu óny es kok a, m'am ow mi yegm óny ob eke li b'ot es a: 48 n'anɩ ese eɣɩ nyam ek'am us êl af, l'agbr nɔmu im wus em kpekpe etɩ li sigm in ec'êl ab es lebn af. Eke mij iy am ewl igɩ êl a, êl a eym wus aɩke eɣɩ na us'r l'akpl. 49 Kɔ eɣɩ eke am iri em ec'odad a ke úcum ónym es kokm ese elel eke n'am iri ab af a, anɩ ese eɣɩ nyam ek'am us êl sec af ke agbrm nɔmu yeɣi af. Eke mij iy am ewl igɩ êl a, kpekɩ êl a ey wus gbruu bubm es nimum!»

Jesu ewlm srɔda eyɩ eci anym es nyam e juma kok es

Matie 8.5-13

7 1 Eke Jesu dad agɩ a odad bake ow uwr a, n'im Kapernayum. 2 Yogɩ, Rom eci srɔda eyɩ ekɩ yen ec'anym es nyam óny in e juma kok es nyam eke l'erur nɔɩ; etɩ juma kok es a ol am óny toɩ batɩ am ow uw. 3 Eke l'iri wel dad'r Jesu e low a, l'erm Jwifel ec'agɩ ekpekɩ beb im am esiɩn eke li k'ow l'ewlm in e juma kok es a. 4 -N'im -n'esiɩn ow etɩ -n'am ɩɩɩn ow atrm em -li dad -l'ese: «Eɣɩ na ek'erm ey a it eke k'esiɩn in ec'abu elum. 5 L'erur ey ec'eb na etɩ in anake n'ɔɩ ke wel us ey e **Nyam** nuɩ igɩ usu a.» 6 Eke Jwifel a dad ów amua ok Jesu a, l'esiɩn etɩ kpekɩ n'aam wel ab.

Ow anɩ tel ke -l'ok gbugɩ, etɩ emeny anym es a erm lawlel eke k'im dad'r ese: «Eɣɩ gbel, es ow es dad'ɩ eke ɩ k'ɩr sos gbre ɩ k'ow yeɣi, kɔ in itm eke ɩ k'ey in e gbugɩ a;† 7 na sosiem anake in igbm in obi in owm toɩ bake in esiɩn a. Kɔ ɩ dád odad ebl nyam ce, ke kpekɩ in e juma kok es a in b'ow in ewl. 8 In obi yeɣi in anɩ abusu esel ekpekɩ ec'ew, etɩ in óny srɔda eyɩ eke in ew es. Eke in bi dad nyam in ese: “Im!”, kpekɩ ow'n b'im; in bi dad eɣeci in ese: “Ów!”, kpekɩ ow'n b'ow; etɩ eke in bi dad in e juma kok es in ese: “Kòk low na!”, kpekɩ ow'n bi kok low a.»

† 7.6 Eke Jwif nyam ey eɣɩ ek'elm Jwif a ec'akɩ, ke in yeɣi Nyam ec'any af l'uwm anɩ ij.

⁹Eke Jesu iri sodad amua eke wel ow dad'r a, l'erur anym es a e low. Sica l'ewl meny n'am dad agn a ek'am us'r jam a l'ese: «M'am dad ony, m'eynm onn es nene kaka Israel eyn em bokob yeji.» ¹⁰Agn a eke wel erm a ewl meny im anym es a e gbugn a, etn -l'ekn eke juma kok es a ewl.

Jesu igbm innyow nyam ec'iy ek'uw

¹¹Eke low na ec a, Jesu aam ban nyam eke wel b'esn Nayin; etn in e **jam** esel a lele agn nokon gbél ab am us'r jam. ¹²Eke n'am titm ban ec'em ey usu a, wel oc egn nyam ek'uw a aam oc es etn ban a ec'agn nokon gbél yeji aam el ab. Ow el innyow nyam ec'iy ekpobi. ¹³Eke Es Kotoko ékn yow a, ow e low ony'n sorn etn li dad ow nine: «K'ikn on!» ¹⁴Kpekñ li tat n'im l'itn leblakp a abu, etn agn a inym es. Li dad nine: «Ŋgbafrelí, m'am dad'n, igb!» ¹⁵Étn egn a ek'uw a igb inym es etn am dad odad. Étn Jesu dad lis nine: «Kin n ec'iy a.» ¹⁶Agn a feñ ern am ony etn am koklm Nyam dad ese: «**Kokoba** ob es ligbél nyam ey okm ey em! Nyam ow am elum in ec'agn abu!» ¹⁷Étn Jude wus ab af lele ban a feñ eke elulil em ab ab iri low a eke Jesu kok a.

Jan mij ok nuñ es lele Jesu ab

Matie 11.2-19

¹⁸Jan e **jam** esel a im dad ów a feñ eke Jesu kok a ok Jan. L'esn el em ec'agn yony, ¹⁹etn l'erm wel Es Kotoko ogn eke -li k'ibrm ow eke ow el **Mesi** a eke ow a, oglog egn ejeci -li k'eku. ²⁰Eke **jam** esel yony a im ok yogñ a, -li dad Jesu nine: «Jan mij ok nuñ es erm ey s'ow eke si k'ibrm'n: “Kó n, n el egn a eke el uw any eke in b'ow in ow a, oglog egn ejeci el k'eku ee?” » ²¹Wanci ab af a, Jesu am ewlm agn nokon ek'ol akpasu akpasu am ony, n'am ogn agn nokon ec'**abn** enun; etn n'am on any eflu nokon ékn es. ²²Étn li dad agn a eke Jan erm a nine: «Imn ke dádr Jan low a eke ékan ke irir a: any eflu am ékn es, akr kpece esel am an es, **kokobe** esel yeji am ewl, óru ablu yeji am iri ów, agn ek'uw a yeji am igb, etn wel am ob Amani Mamn a e kokoba ok wgboru.† ²³Ehe él egn a eke k'ow irmnm in ec'onm eke n'onny em em a eci!»†

²⁴Eke Jan ec'agn a ek'erm a ewl meny im a, Jesu oc Jan e lís e low am ibrm agn a ese: «Kó loj yogñ bla imn eke k'ékan ee? Kó egn ek'anñ ese anany eke lef am ony mumu af ee? Njan! ²⁵Ca eke ow elm ében a, ke bla imn ékan ee? Égn eke sus mob senyn ee? Njan! Agn eke bi sus mob senyn senyn ij eb a, éb ebu e gbugn -li b'anñ. ²⁶Étn ca bla tasi imn ékan ee? Kó **kokoba** ob es nyam ee? Ée, m'am dad ony eke egn a ek'ékan a agb akm kokoba ob es. ²⁷Nyam Lel em a, Nyam dad Jan e lís e low nine: *Kin, m'am*

† **7.22** Ékn Esayi 35.5-6; 61.1. † **7.23** in eci onm eke n'onny em em a eci: odad na Grék em, wel on ek'itn ejec'em dad ese in ec'onm eke n'onny em sostiém a.

e mikɔ ab em etɔ li tetɔ es in e sin nuɔ ab em. ⁴⁵Eke m'ow a, eym im af. Kɔ in, anym etɔ n'am eɣ'm akr af li jɔj'm akr.† ⁴⁶Okm im mun nuɔ,† kɔ in l'ok'm mijey akr. ⁴⁷Na sɔsiem m'am dadɔ: erur ligbel na eke l'elu ɔkm a am yegm eke in e sikpl nɔnɔ gbɛl a yeji wɛl oc ap'r. Kɔ eɔɔ eke wɛl ap sikpl tɛl a, erur tɛl ce li b'elu ɔkm.» ⁴⁸Etɔ li dad ɔw a nine: «M'oc ɔ e sikpl a m'ap'ɔ.» ⁴⁹Agɔ a ek'anɔ yogɔ am ij ob el ab a am dad el ɔfr em esɛ: «Kɔ bwo el eɔɔ na etɔ li k'ap eɔɔ sikpl ee?» ⁵⁰Kɔ Jesu dad ɔw a nine: «[ɔ] ec'ɔmn a eb elu'ɔ es; im erm es eɣ em ɔɔɔ.»

Jam esel lew yony a lele ɔwɔ ab am us Jesu jam

8 ¹⁻²Eke na b'ec a, Jesu am ec baɔɔn eɔɔbel em lel ekekey em ab dad Nyam e **gbrengbi** usu a ec'Amani Mamn ec'odad. In e **jam** esel lew yony a lel ɔwɔ beb eke l'ogɔ **abɔ** eɔɔɔ wɛl e l'is ke l'ewlm wɛl ɔl em ab yeji am us'r jam: Mari Magdala ɔwi a eke ow em l'ogɔ abɔ eɔɔɔ lɔbɔ a; ³Jana, **Erɔd** e gbugɔ a ec'es ew es nyam eke wɛl b'esɔ Kusa e ɔwɔ; Susan lele ɔwɔ nɔnɔ gbɛl eke b'is Jesu lele in e **jam** esel ab ab abu elum.

Wus akpasu yar e nyandre em odad

Matie 13.1-9; Mark 4.1-9

⁴Eke agɔ nɔnɔ anɔ baɔɔn baɔɔn am ow Jesu oɔɔ, ke sica el fɛɔ -l'asr luku a, li dad wɛl odad nyandre em nine: ⁵«Lɛɔɔ nyam, eɔɔ ewl es nyam im ɔgm am ewl eɔɔ. Eke n'am ufɔ eɔɔ ey ab es a,† beb ok ebr af: agɔ yu af etɔ ɔr ow sus ij. ⁶Beb ok mebn wus af. Eke eɔɔ a eli a, -li wew es aɔke -n'eɔɔnm sɛc pɔpɔrɔ eke -li k'akpl. ⁷Beb ok mirɔ wus af. Kpɛkɔ mirɔ a eli ok ɔkm eɔɔ amamn ab ab, etɔ ɔny eɔɔ amamn a awɔ es. ⁸Etɔ emeny beb ok wus mamn af. Eɔɔ a eli etɔ ɔsu ey: nyam ɔsu ey ekɔ yen.» Etɔ Jesu igbl lebl oɔɔ dad nine: «Ek'ɔnyɔn ɔru eke k'irir, ke ɔrir senyn senyn!»

Low sɔsiem eke Jesu b'oc nyandre odad yegm agɔ low a

Matie 13.10-17; Mark 4.10-12

⁹Eke li dad nyandre em ec'odad na bake ow uwr a, in e **jam** esel a am ibrm'n odad a e nyandre. ¹⁰Etɔ li dad wɛl nine: «ɔny, eɔɔn Nyam eci **gbrengbi** usu a ec'ow a eke lɔl es a ec'any uw. Kɔ agɔ eɔɔc'a, el -l'uwmn any. Nyandre em wɛl ki dad *yec'etɔ ke -li bi ler yeji -li k'eknmn; -li b'iri yeji -li k'uwmn any.*†

Wus akpasu yar a ec'akr otar

Matie 13.18-23; Mark 4.13-20

¹¹«Kin odad a e nyandre: eɔɔ a el Nyam ec'odad. ¹²Ebr ab af a eke eɔɔ a ok a, el agɔ a eke b'iri Nyam odad, ke **agn** b'ɔny odad a oc es el ec'erm

† **7.45** Jwifɛl oɔɔ a, utu eɔɔ eci eb em a, wɛl bi jɔj'r neny ke wɛl ɔɔ madu a yɔɔɔg'r akr es. Jesu eke Farisi na ebm eben a, ow el low sos em eɣ mum. Ow am yegm eke Farisi a am wewr Jesu. Èkn Nuɔ ɔb 18.4; 19.2. † **7.46** Èkn Selu 23.5; 92.11; 133.2; Odad Ès 9.8. † **8.5** Èkn Matie 13.4 eci akr otar a. † **8.10** Esayi 6.9-10. Septant em ec'odad eke wɛl oc.

em yec'etj ke -li k'ubmn nawrɛ bake -n'ɛjn sel. ¹³Mebn wus a eke egb a ok a, el agj a eke b'iri odad a ke b'eb'r sos em ijn em a, kɔ ow ókm min el em. -L'ubmn nawrɛ ow ibnm, etj eke -li b'obr gbɛ a -li bi digj el ec'omn a -l'ɛlu es. ¹⁴Wus a eke mirj nɔnɔ anj af ke egb a ok af a, el agj a eke b'iri odad a ke b'eb'r wus na ec'owr anj ec'ermij a, b'ɔl ob ɔny lel ɛb ij owi ab es a. Ów amua na b'ɔny awj el es, etj -li kokmn ów amamn. ¹⁵Wus mamn a el agj eke b'iri odad a ke b'eb'ɛw es el ec'erm tasi ab em a; -li b'ij nyenyembri nyam etj -li bi kok ów amamn.»

Kenie e nyandre em ec'odad eke Jesu dad

Mark 4.21-25

¹⁶Emeny Jesu dad nyandre em ec'odad na nine: «Egɔ ígɔm kenie uburm es lɔfu ew, oglog kofa ew. Kɔ b'igj kenie a, ke ítm es ob es itm ob af, yec'etj ke agj eke b'ok akj a ám ɛkn usuayl a.»[†] ¹⁷Low eke lɔl es agj ɛknm a, -li b'ow -l'ɛkn; etj low eke agj úwm any a, -li b'ow -l'uw any ke -l'iri yeji. ¹⁸Na sosiem, èwr erm elel eke am iririr ab em! Anke egɔ ek'iri odad a ke ucu ɔny es a, Nyam b'ow obn'n; kɔ egɔ ek'irim kaka a, tel a eke n'am tutr eke l'iri a yeji, wel b'ow ɔny oc'r es erm af.»

Jesu lis lele lisijimel ab

Matie 12.46-50; Mark 3.31-35

¹⁹Jesu lis lele lisijimel ab ow ok yogj a eke Jesu anj a, kɔ -l'ɔtum eke -li k'im bake -li titm ow bieku a sosiem. ²⁰Etj agj a ek'anj yogj a am dad Jesu ɛse: «Kin esɔ lele esɔ jimel ab ek'ow inym es gbɛɔ. -N'am erur eke -li k'ɛkn'ɔ.»[†] ²¹Kɔ Jesu dad agj a feɔ nine: «Em lis lele em lisijimel ab a el agj a eke am iri Nyam ec'odad ke am elum a.»

Jesu adar lidgbegb

Matie 8.23-27; Mark 4.35-41

²²Lɛgɔ nyam Jesu lele in e **jam** esel ab ab ok mijetj nyam em etj li dad wel nine: «S'úbr mij lekpl na e jam a!»[†] Etj -l'ok letj ab em -n'aam. ²³Eke -n'am ɔr mij -n'im a, Jesu am eru memn. Kpru em lidgbegb ligbel nyam igb mij lekpl ab af, etj mij am ok el letj em toɔ batj ow am iy, etj jam esel a anj ermij em. ²⁴-N'im -n'am uwr Jesu etj -n'am ɔg -li dad -l'ɛse: «Egɔ gbɛl, egɔ gbɛl, s'am uw!» Jesu ufɔm es etj dad lidgbegb a lele mra ab ab odad lebl tuɔtuɔ em etj -l'adr. Etj usu a feɔ irm es tij. ²⁵Sica l'ibrm in e jam esel a nine: «Bogɔ ɔny ec'omn ab a ee?» Kɔ erɔn am ɔny el, low iti el any etj -n'am dadarir el ɔfr -l'ɛse: «Kɔ bwo ec'egɔ el egɔ na ee? Li bi dad lef lele mij ab odad, etj wel b'elumn'n!»[†]

[†] **8.16** Bèbmn Matie 5.15; Luk 11.33. [†] **8.22** *Mij lekpl* a el Galile e mij lekpl. Etj agj a ek'ir mij lekpl na e jam a elm Jwifel. [†] **8.25** Bèbmn Selu 65.8; 89.10; 107.23-32.

Jesu ewlm igñ nyam eke abñ eñuñ am ijr gbre
Matie 8.28-34; Mark 5.1-20

26 Jesu lele in e jam esel ab ab ubr mij lekpl a jam. Ca -n'im -l'ok Geraseni wus af[†] ek'anñ Galile any af a. 27 Eke Jesu anñ letñ em us es wus a, baññ a ec'egñ nyam am ow ÷br'r. Egñ a **abñ** eñuñ b'ijr'r gbre. Legñ kpekpe etñ li b'anñ sos ÷fr; n'anm akñ kò **suwomu** em ÷fr li b'anñ.

28 Eke li b'ekn Jesu a, li barm etñ l'ey l'ubu es ow ec'any af, etñ n'am dad odad lebl tuwtu em l'ese: «Jesu, Nyam ek'anñ afr kpekpe ec'ly, kò bla lowi anñ ey araññ ee? M'am ññññ, k'ijr'm gbre!» 29 N'am dad eñen anke Jesu am ogñ abñ ñuñ a eke k'ey ÷km in em. Sakp ñññ, eke abñ akpasu na b'ey'r af a, wel b'awñ'n akr lele sabu ab ñgbraka em am ÷su'r. Kò li bi ðedñ ñgbraka ab es, etñ abñ a b'oc elu'l loj n'am adñ es. 30 Jesu ibrm'n nine: «Kò ayaf wel b'eshññ ee?» Etñ li dad nine: «Em e nin el “Bubute” » (eke abñ eñuñ ñññ anññ em a sosiem). 31 Etñ abñ eñuñ a am ñññ Jesu dad ese: «K'ògñ ey si k'im si k'ok **nomu** cronñ gbèl ab em.»

32 Lafeny nyam anñ yogñ eke gbroke[†] ñññ anñ af am ij ob. Abñ eñuñ a am ñññ Jesu eke ow k'zñ el abusu -n'im -l'ok sigbroko ab em, etñ n'ññ wel abusu. 33 Abñ eñuñ a ok ÷km igñ ab em im ok sigbroko ab em, etñ gbroke a feñ anñ lafeny ab af uru es im ok mij lekpl ab em, etñ -n'emn.

34 Eke agñ a ek'am ÷su sigbroko a b'ekn low na ek'ey a, -l'uru es -n'im -l'ob amani -l'ok baññ a lele sikpukpu em ab ab ec'agñ a. 35 Agñ a feñ ek'iri low na ek'ey a ok ÷km aam ekn. -Low -n'eyñ Jesu etñ -l'ekn igñ a eke abñ eñuñ anñ em ok ÷km a eke sus mob sig es Jesu saw, ke nuñ em ayal. Etñ agñ a erññ am ÷ny. 36 Agñ ek'ekn low na a am dad el elèl eke abñ eñuñ es a ewl a. 37 Etñ Geraseni eyñ a ow ñññ am dad Jesu eke k'ñgbonñ el e wus ab af, eke erññ am ÷ny el a sosiem. Etñ Jesu ey letñ em eke k'im.

38 Sica igñ a eke l'ogñ abñ eñuñ ok ÷km in em a am ñññ'n eke li k'anñ ow ab. Kò Jesu dad'r nine: 39 «Èwl meny im gbugñ ke ÷b low a eke Nyam kok'ñ a ec'amani ok agñ.» Igñ a ewl im etñ am dad baññ a nimum ec'agñ a, low a eke Jesu kok'ñ'n a e low.

Jesu ewlm yow nyam etñ igbm Jayirus jow a luw em
Matie 9.18-26; Mark 5.21-43

40 Eke Jesu anñ mij jam a ow a, agñ a ek'im am eku'r a eb'r. 41 Igñ nyam eke wel b'eshñ Jayirus ow eññ'n; l'el Jwifel e **Nyam** nuñ igñ usu a ec'es ew es nyam. L'ok ÷wrcp wus Jesu ec'any af, etñ n'am ñññ ow eke ow k'ow in ogñ a, 42 anke n'ñny iy yowli ekpobi ek'ij akpo lew yony ke am uw. Etñ kpekñ Jesu igb aam yogñ.

† 8.26 Geraseni wus af: Luk eci silel esig oglog em a, *Gadareni eyñ wus af*, etñ beb ec'a *Gergesi eyñ wus af*. † 8.32 Èkn Mark 5.11 eci akr otar a.

Eke n'aam a, agn nɔnɔ iwɔr elul il em am atr'r sel. ⁴³Yogɔ, yɔw nyam eke b'ub abu ke mebl a ɛdɔm es toɔn ow ij akpo lew yony a anɔ. Ni nɔnɔ in ec'ob eke n'ony a sos kok esel ogɔ,[†] kɔ ɛben yeji egɔ kaka ɔtum ewlam'n. ⁴⁴L'ɛcr jam jam eci l'ow li titm Jesu etɔ l'itɔn ow e mob sus em a eci enyembri a abu,[†] etɔ kpɛkɛn mebl a ek'am ok'r a ɛdɔ es. ⁴⁵Jesu ibrm ninɛ: «Kɔ bwo itɔn'm abu ee?» ɛtɔ el fɛɔ -n'am dad eke el ɛknm. Kɔ Pier dad ninɛ: «Low yegm agɔ es, kɔ ɛknm bieku na ek'iwr did elul'ɔn em am atr'ɔ sel ab ee?» ⁴⁶Kɔ Jesu dad ninɛ: «Nawɔ tasi, egɔ ɛkn piy etɔ itɔn'm abu, aɔke m'ɛkn eke leɔ nyam ey ɔkm em em.» ⁴⁷Yɔw a b'ɛkn eke low a lɔlm es a, sos ufɔn em l'ow l'ey Jesu ec'akr af a, etɔ li dad agɔ a fɛɔ ec'any af low a sosiem eke l'itɔn ow abu, ke kpɛkɛn l'ewl a. ⁴⁸ɛtɔ Jesu dad yɔw a ninɛ: «Em jɔw, ɔ ec'omn a ewlm'ɔ![†] Im ɛrm es ey em.»

⁴⁹Jesu odad anɔ nenym am dad, ɛtɔ wɛl ɛrm egɔ nyam anɔ Jayirus ogɔ a ow. N'am dad ow l'ɛsɛ: «Ejɔn uw! K'ijr low yegm agɔ es gbɛ ɔfr ɔfr.» ⁵⁰Eke Jesu b'iri ɛben a, li dad Jayirus ninɛ: «K'uru ɛrɔn, kɔ ɔny ɔmn ɔny coco cɛ; li b'ow l'igb.»

⁵¹Eke n'im l'ey gbugɔ a, n'ɔwm egɔ kaka abusu eke k'ey akɔ a in ab, ek'ow elm Pier, Jan, Jak, lele iy es a lele iy lis ab cɛ. ⁵²Agɔ a fɛɔ am ikɔ ɔɔn ok sabu ɛrmni iy a sosiem. Kɔ Jesu dad el ninɛ: «K'ikɔn ɔɔn! Dedyɔwli a l'uwm kɔ mɛmn n'am ɛru.» ⁵³Kɔ eke Jesu dad ɛben a, -n'am kokr ow miyer aɔke -l'uw any eke dedyɔwli a uw. ⁵⁴Kɔ Jesu im ucu iy a abu ɔny etɔ dad lebl tuɔtuɔ em ninɛ: «Dedyɔwli, igb wus!» ⁵⁵Dedyɔwli a ewl anɔ owr etɔ kpɛkɛn igb wus. ɛtɔ Jesu dad el ninɛ: «Ŋn in ob l'ij.» ⁵⁶Iy es a lele iy lis ab ab low iti any, kɔ Jesu ɛdɔn el eke -li ki dadmn low a ek'ey a -l'okmn egɔ kaka.

Jesu ɛrm in e jam esel lew yony a

Matie 10.5-15; Mark 6.7-13

9 ¹Lɛgɔ nyam Jesu as in e **jam** esel lew yony a luku, etɔ n'ɔnɔ wɛl abusu lele leɔ ab eke -li k'ogɔ **abɔ** ɛnɔn fɛɔ ke -l'ewlm ɔl esel. ²ɛtɔ l'ɛrm wɛl eke -li k'im -li dad Nyam e **gbɛngɔbi** usu a ec'odad, ke -l'ewlm ɔlu. ³N'ɔwm wɛl ɔw ninɛ: «K'ɔcr usu im ec'ob kaka k'ɔnymn ab: kpama, ekpr, ob ij, os yeji. Ke ɔny em ec'egɔ kaka k'ɔcm mob sus em ejeci akrm af. ⁴Usu fɛɔ eke wɛl b'ow eb ɔny a, ànɔn gbugɔ a cɛ toɔn bake ijgbrɔnɔn yogɔ a. ⁵Usu fɛɔ eke agɔ k'ow egɔm ebm ɔny a, ijgbrɔnɔn el ec'eb ab em, ke cɔcr ɔny ec'akr sɛc a okr el es.[†] Na b'ow ij el e nuɔ af e danɔu Nyam ec'any af.»

[†] 8.43 Ni nɔnɔ in ec'ob eke n'ony a ewlm esel ogɔ: Luk eci silɛl oglog em a, odad na anm em.

[†] 8.44 ɛkn Matie 9.20 eci akr otar a. [†] 8.48 ɔ ec'omn a ewlm'ɔ odad na Grek em, wɛl ɔtu ek'itɔn ejɛc'em dad ɛsɛ ɔ ec'omn a eb sɔg'ɔ. [†] 9.5 cɔcr ɔny ec'akr sɛc okr es: ɛkn Matie 10.14 ec'akr otar a.

⁶Jam esel a im etj am ec baɲn baɲn feɲ dad Amani Mamm a ec'odad, etj usu a feɲ -n'am ewlm ɔlu.

Erɔd ec'ermij owi

Matie 14.1-12; Mark 6.14-29

⁷Lɛgɲ ab em a, **Erɔd** Antipas ek'el Galile wus af ec'es ew es a iri wel am dad ów a ek'am ey a ec'amani. Etj l'úwm elel eke li ki dadr any, anke agɲ beb am dad ese Jan mij ok nuɲ es ek'in uw a, in igb luw em. ⁸Agɲ oglog am dad eke ow'n b'ow in el kokoba ɔb es **Eli** anake in ewl in ow a. Etj beb am dad eke ow'n b'ow in el godo godo e **kokoba** ɔb esel a e nyam anake in igb luw em a. ⁹Kɔ Erɔd am tutr ów dad ese: «Kɔ m'ubr Jan nuɲ; etj bogɲ ec'ɛgɲ anake m'am iri in e lís ec'ów ab ee?» Etj n'am ɔl eke li k'ekn Jesu.

Jesu iyr agɲ ek'afɲ fandi yen es lok

Matie 14.13-21; Mark 6.30-44; Jan 6.1-14

¹⁰Eke **erm** esel a ewl mɛny ow a, -n'am dad Jesu ów a feɲ eke -li kokr a e low. Etj Jesu ot el ab im baɲn nyam eke wel b'ɛɲɲ Betsayida e saw eke -li k'anɲ el ɔny. ¹¹Kɔ eke -l'okr yogɲ a, agɲ nɔɔ gbɛl uw any etj am us'r jam im. Jesu eb el etj am dad el Nyam e **gbreɲgbi** usu a e low etj n'am ewlm ɔlu a ek'am ibrm eke k'ewl a.

¹²Eke lɛgɲ am ew es a, **jam** esel lew yony a ow eɲɲ Jesu etj dad'r nine: «Egɲ gbɛl, òk bieku ab es ím baɲn baɲn lele sikpukpu em ab yec'etj ke -n'eɲɲ ob ij lele es eru usu ab, anke aɲa eke s'anɲ a el usu saw em.» ¹³Kɔ li dad wel nine: «Ony obi, ɔɲɲ el ob -l'ij!» Etj **jam** esel a ɔdu eb nine: «Futufutu yen lele ɔɔn yony ab cɛ s'onym ab. Kɔ erur eke si k'im s'ɔl ob ij ebm agɲ nɔɔ na ee?» ¹⁴(Agɲ egɲ ek'anɲ el em yogɲ a ɔtu ek'ij agɲ fandi yen). Jesu dad in e jam esel nine: «Dàdr el -l'ok es eku eku em ek'ɔtu eke k'ij agɲ ekɲ yony lele lew lew ab.» ¹⁵Jam esel a elum etj ɔɲ el -l'ok es eben. ¹⁶Jesu oc futufutu yen a lele ɔɔn yony ab ab igbl any ogɲ afr, etj elu Nyam bia. Li bubr em n'ɔɲ in jam esel a, etj -li cɛc -n'ɔɲ bieku a. ¹⁷Agɲ a feɲ ij ob a lok iy, etj emɛny ow wal es. Etj jam esel a ot ekpr a eke wal es a as luku, etj ow iy mulu lew yony.†

Pier dad eke Jesu in el Mesi. Jesu am ewar in e luw lele in e luw em anɲ igb ab

Matie 16.13-28; Mark 8.27-9.1

¹⁸Lɛgɲ nyam, Jesu ocr sos es im Nyam ɲɔɲɲ em; **jam** esel a yeji im in ab. N'am ibrm wel l'ese: «Kɔ ayaf agɲ a bi dadr em e lís ee?» ¹⁹-L'ɔdu -l'eb -li dad nine: «Agɲ beb bi dad eke ɲ Jan mij ok nuɲ es. Agɲ oglog b'ese ɲ

† 9.17 Bèbmɲ 2 Éb Ebu 4.42-44.

Eli. Etɔ beɔ bi dad ɛsɛ ŋ godo godo e **kokoba** ɔɔ bɛsɛl ab ɛm e nyam eke in igb luw ɛm.»²⁰ Eke -li dadɔr ɛbɛn a, Jesu ibrm el nine: «Etɔ kɔ ɔny obi ɔny obi a ayaf b'ocar'm ee?» Etɔ Pier ɔdu eb dad nine: «Ŋ el Nyam e **Mesi!**»

²¹ Eke Pier dad ɛbɛn a, Jesu ijɛl el nɛny kponɔ kponɔ kponɔ nine: «Kɔ dadɔr low na k'okɔr ɛɔɔ kaka.»²² Etɔ ɛmeny li dad nine: «Ow it ek'ɛɔɔ ɛc'**Iy** k'ij gbɛɛ nɔɔɔ, ke **agɔ** ekpekp, **egb** waw ɛsɛl ɛgbɛl, lele ol e **low** yɛgm ɛsɛl ab igɔ elu'l es, ɔɔ wɛl ibi'r ke sɛɔɔ nyahan l'igb agɔ ek'uw ab ɛm.»

²³ Etɔ li dad agɔ a fɛɔ nine: «Ek'ɛɔɔ nyam am erur eke k'us'm jam a, ow it ke li kɔ tutrm in e lɔs owi, ke sɛɔɔ fɛɔ l'ɔbu in obi ɛc'olikh a,[†] ke l'us'm jam.²⁴ Tasi ɛm a, ɛɔɔ yec'ɛke b'ow erur eke ki dogɔɔ in e sel a b'ow irmn. Gbɛkɔ ɛɔɔ yec'ɛke b'ow irmn in e sel a b'ow ɛɔɔn.²⁵ Eke ɛɔɔ nyam ɔny wus ɛc'ob a fɛɔ ɛtɔ l'irmn in e sel a, ke bla ow b'ow eel il ab ee?²⁶ Ek'ɛɔɔ ɛs b'ony ɛm sosiɛm lele ɛm ɛc'odad ab ɛc'a, ɛbɛn ɛɔɔ ɛc'**Iy** yeɔi ɛs b'ow ɔny in e lɔs, lɛɔɔ eke li b'ow l'ow in ɛc'anygbɛl ɛm a, anygbɛl ek'el ɛs lele **afɔ** ɛrm ɛsɛl lala ab ɛci.²⁷ Low nawre m'am dad ɔny: agɔ a eke anɔ aɔa a e bɛb b'ow ɛkn Nyam ɛc'**es** ɛw a gbuj ke -l'uw.»

Jesu itɔɔn sos

Matie 17.1-8; Mark 9.2-8

²⁸ Eke ow ij sɛɔɔ niwn eke li dad odad na a, Jesu uyu lafɛny nyam af, in lele Pier, Jan lele Jak ab eke li ki ɔɔɔɔ Nyam.²⁹ Eke n'am ɔɔɔɔ Nyam a, in ɛc'any a itɔɔn ɛtɔ in e mob sus ɛm a yeɔi ufu toɔ am jeɔn.³⁰⁻³¹ Kpekh agɔ yony ok ɔkm am dad ɔw Jesu ab: ow el Mois lele **Eli** ab eke anɔ Nyam ɛc'usuayl ek'am jeɔn ab ɛm okm sos ɔkm. -N'am dad eɛl eke Jesu b'ow uw Jerusalem, ke ow ɛm in e juma b'ow iy nɛny a.³² Low na ek'am ɛy a, Pier lele lawlel ab ab memn ibi. Eke any b'ok el es a, -l'ɛkn Jesu ek'anɔ Nyam ɛc'usuayl ab ɛm lele agɔ yony eke inym es ab.[†]³³ Eke agɔ a k'ɛlu Jesu es im a, Pier dad'r nine: «ɛɔɔ gbɛl, ow akpl eke si k'anɔ aɔa! S'us nuɔ igɔ usu nyahan: ŋ e nyam, Mois e nyam lele Eli e nyam ab.» (Odad ɛɛ ek'ɛy'r nɛnym ke li dad.)

³⁴ Eke n'am dad odad ɛbɛn a, kpekh jru ɛy ɛtɔ ubur el fɛɔ es. Eke -l'ɛkan jru na ow am ubur el es a, **jam** ɛsɛl a ɛrɔɔn am ɔny.³⁵ Etɔ lebl nyam anɔ jru ab ɛm am ikɔ dad ɛsɛ: «ɛɔɔ na el ɛm ɛc'**Iy** eke mi sɔsum m'oc. Irir in e low!»[†]³⁶ Eke lebl a ikɔ dad odad na bake ok es a, jam ɛsɛl a ɛkn Jesu sɔny coco eke inym es. Low na eke jam ɛsɛl a iri ke ɛkn a, lɛɔɔ ab ɛm a -li dadm -l'okm ɛɔɔ kaka.

Jesu ewlm iy nyam ek'abɔ ɔɔɔ b'ijr gbɛɛ

Matie 17.14-18; Mark 9.14-27

³⁷ Eke lɛɔɔ ɛny a, Jesu lele in e **jam** ɛsɛl ab ab anɔ lafɛny ab af us es ɛtɔ agɔ ɔɔɔ ow am ɔbr'r.³⁸ Bieku ab ɛm yogɔ, ɛɔɔ nyam am ɛlu lebl ɔɔ dad

[†] **9.23** *L'abu in obi ec'olikh*: ɛkn Matie 10.38 ɛci akr otar a. [†] **9.32** ɛkn 2 Pier 1.16-18.

[†] **9.35** Bɛbmn Esayi 42.1; Luk 3.22.

es: «Low yegm agn es, m'am nɔɔn'ɔ, is any ler em ec'iy na, l'el em ec'iy ign ekpɔbi! ³⁹Abɔ nɔɔn a b'ey'r em a ke n'am ɔg, ow ám ɔny ufn'n læc em ke sar ám ifl' nɔny. Ow b'ijr'r gbre tonj bake sos kikin'es es gbunj ke ow élu'l es. ⁴⁰Mi dad n e **jam** esel a ow ek'ogn abn ikn na, kɔ -l'ɔtum.»

⁴¹Eke ign a dad eben a, Jesu igbl lebl ogn dad agn a feɔn nine: «Wew! ɔny eel agn eɔnɔ eke ɔmn anm em tasi! Emeny sɛgn abi m'it eke mi k'anɔ ɔny ab ee? Etɔ emeny sakp abi ow it eke mi k'egn low na m'eb ee?» Etɔ ca li dad iy es a nine: «Ôc n ec'iy a ow aɔa!» ⁴²Eke iy a am ow titm'n a, abn a ɔny elu'l wus etɔ am ɔny ufn'n læc em. Kɔ Jesu dad odad lebl tuɔtuɔ em ogn abn nɔɔn a, ewlm iy a, etɔ l'oc n'ɔɔn ow es. ⁴³Low na ek'ey eben a, ow iti agn a feɔn any, Nyam ec'abusu ligbel na ek'ey ɔkm a sosiem.

Emeny Jesu am ewar in e luw lele in e luw em anɔ igb ab

Matie 17.22-23; Mark 9.30-32

Ek'egn egn low am iti any Jesu e low na eke kok a sosiem a, li dad in e **jam** esel a nine: ⁴⁴«Low na eke ca m'am ow mi dad ɔny a, ùcɔ ɔny es: wel b'ow ɔny egn ec'Iy elu agn abu em.» ⁴⁵Kɔ -l'irim odad a okm el es sos em, aɔke Nyam lɔl odad na e nyandre ab es yec'etɔ ke -li k'uwmn any; etɔ emeny -n'am uru eke -li k'ibrm Jesu low na ec'akr otar a.

Egn ligbel ec'el owi

Matie 18.1-5; Mark 9.33-37

⁴⁶Sica **jam** esel a am atar ów es eke k'uw el em ec'egn eke k'el el ec'anymu ab any. ⁴⁷Kɔ Jesu uw el e tutr ab any. L'esɔn iyli nyam ow inym'n es saw, ⁴⁸etɔ li dad in e jam esel a nine: «Egn ek'eb iyli na em sosiem a, ke em anake l'eb'm a; etɔ egn ek'eb'm a, eb egn a ek'erm im a yeji. Tasi em a, egn ek'el ɔny em e likekli a, in ana l'agb l'akm ɔny a.»

Egn ek'elm ɔny eci ifnu a el ɔny ec'egn

Mark 9.38-40

⁴⁹Eke Jesu dad eben a, Jan ɔdu eb dad nine: «Egn gbɛl, s'ekn egn nyam eke oc n e nin a am kokr juma ogn **abn** eɔnɔ. S'edɔn in, eke l'elm ey ec'egn a sosiem.» ⁵⁰Etɔ Jesu dad nine: «Egn k'édɔn in, aɔke egn eke ifnm ɔny a el ɔny eci.»

Samari wus af e baɔn nyam egnm ebm Jesu

⁵¹Eke sɛgn a eke Jesu k'uyy afr a ow titm a, ca li bebɔm tasi eke li k'im Jerusalem. ⁵²L'erm agn ikn'n anym. Eke érmu a us ejagb a, -n'im -l'ok **Samari** eyɔ e baɔn nyam eke -li ki bebɔm ow e lís e low. ⁵³Kɔ eb eyɔ a erurm eke k'eb'r aɔke -l'erurmn eke Jwifel k'ecr el ogn a eci im Jerusalem. ⁵⁴Eke **jam** esel Jak lele Jan ab b'ekn eben a, -li dad nine: «Egn

gbel, kɔ erur eke si k'ɔŋ al anŋ afr ow ɛtul el ee?»^{† 55} Jesu ewl meny lər el ɛtŋ enym el abr lebl tuɔtuɔ ɛm.^{† 56} ɛtŋ -n'im banŋ ejeci.

Agŋ ek'erur eke k'us Jesu jam

Matie 8.19-22

⁵⁷Eke -n'anŋn ejagb -n'aam a, ɛgŋ nyam dad Jesu nine: «M'ow m'us'ŋ jam usu fɛŋ eke b'ow im a.»⁵⁸ Jesu dad'r nine: «Ɛkre b'ony el ec'omu wus ɛm eke b'eru ɛm, ɔr yeji b'ony el e mel; kɔ ɛgŋ ec'Iy ɔnym usu nuŋ nyam ek'ɔtu eke k'eru es eb sel.»

⁵⁹Emeny li dad ɛgŋ ejeci nyam nine: «Ùs'm jam.» Kɔ ɛgŋ a dad'r nine: «Ɛgŋ gbel, ɔŋ'm abusu m'fm m'oc ɛm ɛs es gbuŋ ke m'ów.»^{† 60} Kɔ Jesu dad'r nine: «Yèb agŋ ek'uw abŋ ɛm a ót el ec'agŋ ek'uw ab es; kɔ ŋ, im dad Nyam e **gbreŋgbi** usu a ec'odad.»

⁶¹Emeny ɛgŋ ejeci nyam dad'r nine: «Ɛgŋ gbel, m'ow m'us'ŋ jam; gbɛkɔ yèb m'fm m'ibrm ɛm e gbugŋ ec'agŋ a abusu gbuŋ ke m'ów.»⁶² Kɔ in yeji Jesu dad'r nine: «Ɛgŋ eke b'agbr wus, ke b'edŋ meny a, akplm Nyam e gbreŋgbi usu a eci.»

Jesu am erm jam ɛsel ejeci ekŋ nyahan lele ləw yony ab

Matie 9.37-38; 10.7-16; Mark 6.8-11

10 ¹Eke na b'ec a, Ɛs Kɔtɔkɔ Jesu ɔsum jam ɛsel ejeci ekŋ nyahan lele ləw yony ab[†] ot. L'erm wɛl yony yony wɛl ikŋ anym im ɛb ɛb ɛm lele susu susu ek'in obi yeji li b'ow n'im a. ²ɛtŋ li dad wɛl nine: «Egb ub a ufu es nɔɔ, kɔ juma kok ɛsel enym. Ow sosiɛm, ɪbrmn egb ɔgm ɛs a, ke l'erm juma kok ɛsel nɔɔ im in ec'egb ub ab ɛm. ³Imn gɔŋ! M'am erm ɔny ɛsɛ mɛceb ey af sibotimbo ec'araŋn. ⁴K'òcr os, ekpr, lele ɔkrukɔ ab. Eke aamn a, k'irmnin lɛgŋ ejagb af k'èsŋnin ɛgŋ. ⁵Gbugŋ nyam eke b'ow im okr a, ɪkŋn anym dadr ɛsre: “Ke Nyam ec'erm es ey a áŋŋ gbugŋ na ec'agŋ ab ab!” ⁶Eke yogŋ ɛgŋ nyam anŋ ek'erur Nyam ec'erm es ey a, ke ɔny ec'erm es ey a b'ow anŋ in ab. Eke ɛgŋ nɛnɛ anm a, erm es ey a b'ow ewl anŋ ɔny ab. ⁷Àŋŋn gbugŋ yogŋ ɪjr ob, ke ɛgŋn yec'eke wɛl b'ow ɔŋ ɔny a, anke juma kok ɛs it eke k'ony in e labm ɔɔg.[†] K'ècr gbugŋ gbugŋ. ⁸Eke b'eyr ɛb nyam ɛm ɛtŋ -l'eb ɔny a, ɪjr ob yec'eke -li b'ow -n'ɔŋ ɔny a. ⁹Èwlmn ɔlu ek'anŋ ɛb ab ɛm a, ke dádr ɛb eyŋ a ɛsre: “Nyam e **gbreŋgbi** usu a ow titm ɔny.” ¹⁰Kɔ eke b'eyr ɛb nyam ɛm ɛtŋ -l'ɛgŋm -l'ebm ɔny a, ècr ɛb ab ɛm, ke dádr ɛsre: ¹¹“S'am cic ɔny ec'eb ab ɛm ec'akr sec a s'ók

^{† 9.54} Luk eci silel esig oglog ɛm a wɛl b'igŋ af dad ɛsɛ *Eli ec'ab af?* Bèbm 2 Éb Ebu 1.10-12. ^{† 9.55} Luk eci silel esig oglog b'igŋ af ɛsɛ «*Uwmn abŋ yec'ek'ɔŋ ɔny low na am dadr ab any, anke ɛgŋ ec' Iy owm eke k'ibi agŋ, kɔ ke l'eb agŋ l'elu es.*» ^{† 9.59} Èkn Matie 8.21 ec'akr otar a. ^{† 10.1} *ekŋ nyahan lele ləw yony ab:* Luk eci silel esig oglog ɛm a *ekŋ nyahan lele ləw ab.* ^{† 10.7} Èkn 1 Korɛnt 9.14; 1 Timote 5.18.

ony es.[†] Gbɛkɔ ùwr low na any: Nyam e gbrenḡbi usu a ow titm ony.”
 12 M'am dad ony: jej ok e læḡḡ a, Sodɔm[†] e low ḡḡḡ a eke Nyam ki kok a b'ow ɔḡḡ tel akm eb na ec'a.»

Sɛb ek'erurm eke k'ub Jesu nawrɛ

Matie 11.20-24

13 «Korasin ec'agḡ, gbɛɛ éḡ ony eci! Betsayida ec'agḡ,[†] gbɛɛ éḡ ony eci! Anḡe sakrowa a eke wɛl kok ony ogḡ a, blel ow el Tir lele Sidɔn ab wɛl kok ana, ke blel -l'ɛw sɔḡḡ e sos, -li kpakp milakḡ, -l'ok fandi[†] erm em itḡḡ eci ow yéḡm eke -l'erur eke -li k'itḡḡ erm em. 14 Na sosiem jej ok e læḡḡ a, Tir lele Sidɔn ab e low ḡḡḡ eke Nyam ki kok a b'ow ɔḡḡ akm ony ec'a. 15 Étḡ ḡ Kapernayum, *am tutr eke any ij em b'ow agb toḡ bake ím titm afr ee? Nḡḡ, b'ow is es toḡ bake íḡḡ ɔḡḡes baḡḡ.*»[†]

16 Étḡ emeny li dad **jam** esɛl a ninɛ: «Éḡḡ eke b'iri ony e low a, iri em e low. Éḡḡ eke ebm ony a, ebm im; etḡ éḡḡ eke ebm im a, ebm éḡḡ a ek'erm im a.»

Jam esɛl agḡ ekḡ nyahan læw yony a eke Jesu erm a ɛwl ow

17 Agḡ ekḡ nyahan lele læw yony ab ab eke wɛl erm a ɛwl meny ow sos em iḡḡ em etḡ am dad esɛ: «Éḡḡ gbɛl, eke s'im a, **abḡ** etḡḡ yeḡi elum ey ḡ e nin em!» 18 Jesu ɔdu eb dad el ninɛ: «M'ekn **Satan** ek'anḡ afr ey wus esɛ nyam eke b'ɛḡḡ af. 19 Kin, m'ɔḡ ony abusu eke k'aan es morḡḡ lele sibɔban ab af, ke ákmn ifnu ec'abusu fɛḡ es; etḡ ob kaka k'ow kokm ony. 20 Eɛben yeḡi sos em k'itḡḡ ony eke abḡ etḡḡ elum ony a sosiem. Kɔ sos em iḡḡ ony eke afr wɛl non ony ec'en a sosiem.»[†]

Jesu anḡ sos em iḡḡ em

Matie 11.25-27; 13.16-17

21 Wanci ab af ɛɛ, Abḡ Lala ɔḡ Jesu sos em am iḡḡ toḡ batḡ li dad ninɛ: «Em Es, ḡ ek'el afr lele wus ab ec'Es Kɔtɔkɔ a, m'am elu'ḡ bia, ów a ek'ot lɔl es, esɛwru lele nuḡ em ony esɛl ab ec'any af, ke yeḡm etuey uw any a eci. Éɛ! Em Es, erur ek'ow k'el eɛben. 22 Em Es ocr in sosi elul'm abu em. Éḡḡ kaka uwm Iy ab any eke ow elm Es sɔny coco ɛɛ, etḡ éḡḡ kaka uwm Es any eke ow elm Iy a sɔny coco ɛɛ lele agḡ eke Iy a erur eke k'elu ɔkm yeḡm'n ab ab.»

23 Ca Jesu ɛwl sos meny etḡ am dad in e **jam** esɛl a sɔny ɛɛ esɛ: «Na eke ɛkan a, ehe el ony ec'ḡḡ! 24 Kɔ m'am dad ony, godo godo e **kokoba** ɔb esɛl

[†] 10.11 Èkn Matie 10.14 ec'akr otar a. [†] 10.12 Èkn Nuḡ ɔb 19.24-28; Jud 7.

[†] 10.13 Korasin lele Betsayida ab el eb yony ek'anḡ Kapernayum saw. *Tir lele Sidɔn ab:* Èkn Matie 11.21 ec'akr otar a. [†] 10.13 *fandi:* Èkn Jeremi 6.26; Jonas 3.5-8. [†] 10.15 Èkn Matie 11.23 ec'akr otar a. [†] 10.20 Èkn Es Èkn 20.11-15.

nono lele éb ebu nono ab erur eke k'ekn low na ek'am ekan a, kó -l'eknm, iri low na ek'am irir a, kó -l'irim.»[†]

Samari iy mamm

²⁵Ca ol e **low** any uw es nyam ɔdu odad eb etɔ ibrm Jesu ebn ekn em nine: «Low yegm agɔ es, kó ayaf mi ki kokr ke m'éɔn sel ek'onym uwr ee?» ²⁶Jesu dad'r nine: «Kó bla lowi wél non ol ab em ee? Etɔ eke b'awl a, ayaf b'irir ee?» ²⁷Li dad ow nine: «*B'ow erur Asɔ Kɔtɔkɔ η e Nyam η eci erm fɛɔ em, η ec'abɔ fɛɔ em, η e lec fɛɔ em*, lele η e tutr pupukpaɔ ab; *ke éru erɔ kaka fɛɔ esε η obi af.*»[†] ²⁸Etɔ Jesu eɔɔ nine: «Ow anake dad a. Kòk ében cε ke b'ow eɔn sel ek'onym uwr.»[†]

²⁹Kó eke ol e low any uw es a erur eke in e low k'ij low a, li dad Jesu nine: «Kó bwo el eɔɔ ejec'ab ee?» ³⁰Jesu ɔdu eb dad'r nine: «Éɔɔ nyam igb Jerusalem am us nuɔ es im Jeriko baɔn etɔ l'ey elu abu em. Wél ɔr'r, eb'r mob etɔ wél digɔ elu'l es im. Etɔ n'anɔ luw lele owr anɔ ab ec'araɔn. ³¹**Egb** waw es nyam eb ejagb a aam. Eke li b'uyum ow ab a, l'aru l'egb ow es n'im. ³²**Leviel** em ec'egɔ nyam ek'eb ejagb a am ow a, ekn'n, etɔ in yeji l'aru l'egb ow es n'im. ³³Kó **Samari** iy nyam ek'aam usu a, im ok yogɔ. Eke li b'ekn ow a, ow e low ɔny'n ɔɔɔ. ³⁴L'eri n'im li titm ow, l'oc mar li ɔyɔɔ ow abi ab es, l'ok mun em[†] etɔ n'awɔ ow abi ab es. L'oc ow in e gbakɔ ab af, l'oc n'im ow etu eb usu. ³⁵Eke legɔ eny a, l'oc os yony[†] n'ɔɔ etu eb usu a ec'es ew es a, etɔ li dad ow nine: “Kòk eɔɔ na sekp senyn senyn. Ek'os a obn a, em e meny ewl ow em a, m'ow mi ɔɔg'ɔ fɛɔ.” » ³⁶Etɔ Jesu ibrm'n nine: «Kó agɔ nyahan amua em a, bwo el eɔɔ eke elu a ɔr eb mob a e lawl ee?» ³⁷Etɔ ol e low any uw es a nine: «Éɔɔ a ek'ikn'n ɔɔɔ a anake el lawl a.» Etɔ Jesu dad'r nine: «Im ke η yeji kók ében.»

Jesu im am ekn Mart lele Mari ab

³⁸Eke Jesu lele in e **jam** esel ab ab us ejagb aam a, -n'im -l'ok baɔn nyam. Yogɔ ɔw nyam eke wél b'esɔ Mart eb Jesu in e gbugɔ a. ³⁹N'ɔny lisijɔw nyam eke wél b'esɔ Mari,[†] ke ow sig es Es Kɔtɔkɔ e saw am iri ow ec'odad a. ⁴⁰Mart eke akɔ e juma kok afɔn es a ow eɔn Jesu etɔ dad nine: «Éɔɔ gbél, kó ow ám kokm'ɔ low kaka sos em eke em lisijɔw elu'm es em ɔny m'am kok akɔ e juma na ab ee? Dàd'r ke l'ów l'elum im abu.» ⁴¹Es Kɔtɔkɔ dad'r nine: «Mart, Mart, am ebr ermij lul es ów nono eci, ⁴²kó low nyam ɔny coco cε akpl: Mari ɔsum yec'a eke akpl a oc, etɔ eɔɔ k'otum ebn'n abu em.»

[†] **10.24** Èkn 1 Pier 1.10-12.   [†] **10.27** Ol ɔkn 6.5; Ob Ap 19.18.   [†] **10.28** Bèbmn Ob Ap 18.5.   [†] **10.34** Mar lele mun ab el sekp eke legɔ ab em a wél b'oc okr eɔɔ eke ob kok a sel es. Bèbmn Esayi 1.6.   [†] **10.35** os yony: os ek'ebm seɔɔ lew yony e sekp kok e labm ɔɔɔ.   [†] **10.39** Mart lele Mari ab: èkn Jan 11.1; 12.1-3.

Jesu am yegm jam esel a Nyam ɲɔɲɔ

Matie 6.9-13; 7.7-11

11 ¹Legɲ nyam Jesu im usu nyam am ɲɔɲɔ Nyam. Eke ni ɲɔɲɔ Nyam bake ow uwr a, in e **jam** esel ab em ec'egɲ nyam ibrm'n nine: «Egɲ gbɛl, yɛgɲ ey elɛl eke si ki ɲɔɲɔn Nyam, esɛ elɛl eke Jan mij ok nuɲ es yegmɲ in e jam esel ab af.» ²Jesu dad el nine: «Eke b'ow ɲɔɲɔn Nyam a, ke dadr esre:

Es, ke ɲ e nin lala a ɔny elum,
ke ɲ ec'es ew a ów.

³Ɖɲ ey legɲ legɲ ec'ob ij ek'it a.

⁴Àp ey e sikpl, eke ey yeji si b'ap agɲ eke bi kok ey low ɲuɲ a.

Ki yeb ey si k'èy ebm owi em.»

⁵Emeny Jesu dad el nine: «S'óc low nyam s'ebmɲ: ɔny em ec'egɲ nyam im njijm em eɲɲ lawl nyam etɲ am ibrm'n ese: “Em lawl, àbɲm'm futufutu nyahan. ⁶Em lawl nyam ek'ec aam usu a ow em ogɲ a, etɲ m'ɔnym ob kaka eke mi k'ɔɲ'n l'ij.” ⁷Etɲ lawl a ek'anɲ akɲ a dad'r nine: “K'ijr'm gbrel! M'abl êl ɲ. Em lele em ec'ey ab s'ɛru es ɲ. Mi k'ɔtum m'igbm m'ɔɔm'ɲ futufutu!” ⁸Eke ow el lawl yeji, li k'ow l'igbm n'ɔɔm ow futufutu a eke ow ibrm a. Kɔ eke n'am at l'ibrm ow a, li b'ow l'igb n'ɔɲ ow ob fɛɲ a eke ow am ibrm'n a, es eke k'ɔnym'n a sosisem.†

⁹Eke ow el ebɛn a, m'am dad ɔny: ibrmɲ ob eke erurir a, Nyam b'ow ɔɲ ɔny. Ɖɔl es, etɲ Nyam b'ow ɔɲ ɔny eɲɲ'n. İcmɲ lisany abu, etɲ Nyam b'ow fig ɔny. ¹⁰Kɔ egɲ fɛɲ eke b'ibrm ob eke l'erur a, Nyam b'ɔɲ'n; egɲ fɛɲ eke b'ɔl ob eke l'erur a es a, Nyam b'ɔɲ n'eɲɲ; etɲ Nyam bi fig egɲ fɛɲ eke b'icm'n lisany abu a. ¹¹Ɖny em aɲa, bwo ec'egɲ el iy es eke jim b'ibrm'n futufutu, ke l'óc lebn n'ɔɲ ow ee?† Oglog jim b'ibrm'n ɔɲ, ke l'óc lorɲɲ n'ɔɲ ow ee? ¹²Emeny ow b'ibrm'n ɲgɔs mbue, ke l'óc ɲɔɲɔn n'ɔɲ ow ee? ¹³Ɖny nana ek'eel agɲ eɲuɲ a b'uwr ob amamɲ any ɔɲɲ ɔny ec'ey; ayaf Nyam ek'anɲ afr a k'ow kokm ow afɲm es ee? Agɲ eke am ibrm'n Abɲ Lala a, li b'ow n'ɔɲ wɛl.»

Jesu in ɔny agɲ ec'abɲ

Matie 12.22-30; Mark 3.22-27

¹⁴Legɲ nyam, Jesu am ogɲ **abɲ** ɲuɲ ek'anɲ igɲ nyam em, ke ow ɔɲ'n l'el ebɲm. Eke abɲ ɲuɲ a ey ɔkm a, ebɲm a am dad odad etɲ agɲ a low am iti any. ¹⁵Kɔ agɲ oglog am dad ese: «**Belsebul** ek'el abɲ eɲuɲ ec'es ew es a anake b'ɔɲ'n abusu l'ogɲ abɲ eɲuɲ amua a!»

† 11.8 Kɔ eke n'am at l'ibrm... a sosisem: odad na Grek em, wɛl ɔtu ek'itɲɲ ejec'em dad esɛ Kɔ li b'ow l'igb n'ɔɲ ow ob fɛɲ eke ow am ibrm'n a, aɲke ow am at l'ibrm'n. † 11.11 Luk eci silɛl esig oglog em a, wɛl éɲɲm: ke jim b'ibrm'n futufutu, ke l'óc lebn n'ɔɲ ow ee? Èkn Matie 7.9.

16 Agɲ oglog erur eke k'ebm'n odad ebl em. -N'am ibrm eke ow ki kok meny ewr yegm eke ow ec'abusu b'ann Nyam ogɲ ow. 17 Kɔ Jesu uw el ec'ow tutr ab any, etɲ li dad wɛl nine: «Es ew fɛɲ eke in ec'agɲ a ubr em a b'uy; eben nenyembri nyam akɲ ek'ubr em a yeji b'uy. 18 Eke **Satan** ubr em sakp yony, ke in ec'es ew a ɔtu eke k'ann ee? ɔny bi dadr eke Belsebul ec'abusu em m'am ogɲ abɲ eɲuy. 19 Eke ow el eben, ke ɔny agɲiyel ec'a eke b'ogɲ a, kɔ bwo b'ɔɲ el abusu ee? El obi -n'am yegm eke ɔnyimn low ij! 20 Tasi em a, Nyam ec'abusu em anake m'am ogɲ abɲ eɲuy a; ow am yegm eke Nyam ec'es ew a ow ɔny ec'araɲɲ ŋ.†

21 Eke lɛc es nyam ok ar mob sos am ɔsu in e gbugɲ a, in ec'ob ɔny fɛɲ b'ann tiɲ. 22 Kɔ eke lɛc es ejeci nyam ow eɲn'n etɲ akm'n es a, ow b'eb'r ar mob a eke n'am ɔmn a, ke ow eci mob eke l'eb a, li cɛc n'ɔɲ agɲ. 23 Eɲɲ ek'anm em ab a, el em ec'ifnu; etɲ eɲɲ eke ɛluam im abu s'asm Nyam ec'ey luku a, am ɔmun el es.»

Abɲ ɲuy ek'ey ɔkm eɲɲ em a ɔtu ek'ewl ow

Matie 12.43-45

24 Emeny Jesu dad nine: «Ek'**abɲ** ɲuy nyam anɲ eɲɲ em ey ɔkm a, li b'ann usu wɛwɛ n'am rereb usu a, n'am ɔl usu eke li k'ir. Eke sica n'ɛɲɲm a, ke n'am dad in em l'esɛ: “Mi b'ow m'ewl m'im m'ey em ec'akɲ a eke m'ann m'ey ɔkm a.” 25 Eke li b'ewl meny l'ow a, li b'ekn eke wɛl apl akɲ ab es ayl, wɛl nyinyimn ow akpl. 26 Sica li b'ewl n'im l'esɲ lawlɛl abɲ eɲuy lɔbɲ ek'uɲ akm'n, -li b'okr af -l'ir yogɲ. Ow e jam a, abɲ amua b'ijr eɲɲ na gbre akm krekrɛ ec'a.»

Ehe tasi

27 Eke Jesu dad odad na eben ok es a, yɔw nyam anɲ bieku ab em ɔdu odad eb dad nine: «Ehe el yɔw na eke ew'ɲ ke ɔɲ'ɲ meny a eci!» 28 Etɲ Jesu dad nine: «Nawre, kɔ ehe tasi el agɲ a ek'am iri Nyam ec'odad ke am elum a eci!»

Farisiel am ibrm eke Jesu ki kok meny ewr nyam

Matie 12.38-42

29 Eke agɲ a am ow Jesu ogɲ egbekl em a, li dad wɛl nine: «Yefenyina ec'agɲ eɲuy amua am ibrm meny ewr, kɔ wɛl k'ow kokm meny ewr kaka ɔɔm el, eke ow elm Jonas ec'a cɛ. 30 Tasi em a, esɛ elɛl eke Jonas el Ninif baɲɲ eyɲ e meny ewr ab af a,† eben cɛ eɲɲ ec'**Iy** yeji b'ow el yefenyina ec'agɲ a e meny ewr. 31 Jej ok e lɛɲɲ a, Seba ec'es ew lis a b'ow igb inym es yefenyina ec'agɲ a ec'any af, etɲ b'ow ɔb el low, anke n'ann usu kpekpe l'ow yec'etɲ ke l'iri Salomɔ e sɛwr e sodad a.† Etɲ kin, eɲɲ anɲ ek'agb

† 11.20 Jesu fifn Satan ec'es ew ab es. Èkn Luk 10.18. † 11.30 Èkn Jonas 3.3-5.

† 11.31 Èkn 1 Éb Ebu 10.1-10.

akm Salomɔ! ³²Jɛj ok e lɛɣɛ a, Ninif baɣɛn eyɛ b'ow igb yɛfenyna ec'agɛ a ec'any af ɛtɛ b'ow ɔb el low, aɛke eke -l'irir Jonas eci Nyam odad a, -l'itɛn ɛrm ɛm. ɛtɛ kin, ɛɣɛ anɛ ek'agb akm Jonas!»

Kenie e nyandre
Matie 5.15; 6.22-23

³³«ɛɣɛ ɛɣɛm kenie itam es ob ew, kɔ wɛl b'igɛ kenie a, ob geɛ af wɛl b'itm es yec'ɛtɛ ke agɛ eke b'ok akɛ a ɛkn usuayl. ³⁴ɛ ec'anyamn a el ɛ e sos meɣl a e kenie: ek'anyamn akpl'ɛ a, ɛ e sos meɣl a fɛɛ anɛ usuayl ɛm; kɔ ek'anyamn akplm'ɛ a, ke ɛ e sos meɣl a yeɣi anɛ ncebn ɛm ɛ. ³⁵Na sosisem a, ɛw ɛrm ke usuayl ek'anɛɛ ɛm a k'ɛlm ncebn. ³⁶Eke ɛ e sos meɣl ikpr kaka anm ncebn ɛm, ɛtɛ fɛɛ anɛ usuayl ɛm a, sos a nimum b'ow anɛ usuayl ɛm, ɛsɛ lelel eke kenie bi jɛɛn in ec'usuayl mamn ok'ɛ af ab af.»

Jesu am cɛr Farisiel lele ol e low yɛgm esel ab
Matie 23.1-36; Mark 12.38-40

³⁷Eke Jesu dad odad bake ow uwr a, **Farisi** nyam ɛɣɛn ob ij. Jesu ɛɣɛ ɛtɛ im ɛy akɛ a sig es ob ij usu a in ab. ³⁸Gbuɛ ke -l'ij ob a, Jesu yɔgm sabu ɛsɛ lelel eke el ec'ol a dad ab af; low na iti Farisi a any. ³⁹Kɔ ɛs Kɔɔkɔ uw in ec'ow tutr ab any ɛtɛ dad'r nine: «Kin lelel eke ɔny Farisiel anɛnin: ɔny, b'ɛtɛn mij kpɔk lele nagbeɛ ab eci jam jam ab es; kɔ ɔny e lokm a, ow ɛɣɛ b'iy ɛm: b'erurir ob ɔny toɛ ɛl ɔny mil, ɛtɛ bi kokr lokm suɛ owi. ⁴⁰Anyamb agɛ! Kɔ ow elm Nyam a eke kok sos af a kokm lokm a yeɣ'ee? ⁴¹Gbuɛ ke ɔny e low a ɛyl akpl tasi a, ɔɛn ɔgbɔru ɔny e magbeɛ ɛm ec'ob a lele kpɔk ɛm ec'ab ab.

⁴²Farisiel, gbɛ ɛl ɔny eci! Aɛke b'ɔɛn Nyam ɔny ec'ob fɛɛ eke b'ewal a eci sakp lɛw ɛm toɛ alaf mob yeɣi, † gbɛkɔ ɛwmn Nyam ec'erur a eke k'ɔnyɛn a lele low nɛnyembri nyam e kok ab e low any. Ke tasi ɛm a, low na anake wɛl ki kok a, ke ow e likpr a yeɣi wɛl k'igɛm ɛlum es.

⁴³Farisiel, gbɛ ɛl ɔny eci! Aɛke b'erurir **Nyam** nuɛ igɛ susu e mekpr anɛm e sisigr, ɛtɛ dedeku ɛm b'erurir eke wɛl k'ɛɛɛn ɔny ɛlum ɛm.

⁴⁴Gbɛ ɛl ɔny eci! Aɛke anɛn ɛsɛ uwɔmu eke wɛl ɛwrm meny, ke any uwm ɛm, wɛl b'uyɛ af af!»†

⁴⁵Ol e **low** any uw esel ɛm ec'ɛɛɛn nyam dad'r nine: «Low yɛgm agɛ es, eke am dad ɛben, ke ɛy anake am wɛwr ɛy a!» ⁴⁶Jesu ɔdu eb dad'r nine: «Ol e low any uw esel, ɔny yeɣi gbɛ ɛl ɔny eci! Aɛke b'uyulil agɛ ɛɛkpr legleg ɛtɛ ɛrurmn eke k'ɛlumɛn ɛl abu -l'uyɛ ɛɛkpr a.

⁴⁷Gbɛ ɛl ɔny eci! Aɛke bi kokr suwɔmu amamn ɔɛn Nyam e **kokoba** ɔb esel ek'ɔny esel ibi a! ⁴⁸Na bi yɛgm eke ɔny esel ec'ow eke kok a ɔny yeɣi erurir, aɛke -l'ibi kokoba ɔb esel, ɛtɛ ɔny yeɣi bi kokr ɛl eci suwɔmu!

† 11.42 ɛkn Matie 23.23 ec'akr otar a. † 11.44 ɛkn Matie 23.27 ec'akr otar a.

49 Na sosisiem Nyam, in e sewr ab em dad nine: “M’ow m’awη el kokoba ɔb esel lele **erm** esel ab; -li b’ow -l’ibi wel em ec’agη beb, etη -li b’ow -l’ijr beb gbre.” 50 Na sosisiem, Nyam b’ow kok yefenyina ec’agη a low ηηη, kokoba ɔb esel eke el lagηel ibi wus na eci kok em etη sosisiem. 51 Ow ɔb nuη Abel ec’ibi em toη im igη Zakari eke wel ibi **egb** waw usu a lele **usu** lala ab ab ec’araη a.† Eε, low nawre m’am dad ɔny: Nyam b’ow kok yefenyina ec’agη a low ηηη, agη na feη eke wel ibi a sosisiem.

52 Ol e low any uw esel, gbre él ɔny eci! Anke ocr low any uw e safue a eke b’ɔη egη abusu uw low any a; ɔny obi a yeji ókmn em, etη b’edηnin agη eke am erur eke k’ok em a yeji.»

53 Eke Jesu ηgboη yogη a, ol e **low** yeηm esel lele Farisiel ab erm ebl ligbel etη -n’am bibrm ow ów nɔnɔ. 54 -N’am uk ow meb eke -li k’ɔny ow eke batη yadη em ec’odad ka anη’n nenyim ey ɔkm.

K’èl enyembri yony yony esel

Matie 10.26-27

12 1 Lεηη ab em a, agη fandi fandi as luku toη batη am yuyurir af. Etη Jesu ikη anym am dad in e **jam** esel a odad ese: «M’am dad ɔny, ɔsur sos **Farisiel** e lijru a ek’el enyembri yony yony owi a e lís. 2 Low feη eke lɔl es a b’ow ey ɔkm, etη low feη ek’el asre em ec’a, wel b’ow uw any. 3 Low feη eke b’ow dadr saw em a, wel b’ow dad ok ɔkm agη a feη ec’any af; etη yec’eke b’ow abal él anηη akη dadr ów sɛsl em, okr ɔny lawlɛl ɔru em a, wel b’ow oc uyu luw af elul lebl agη iri.»†

Egη ek’it eke wel k’uru

Matie 10.28-31

4 «Em lawlɛl, m’am dad ɔny, k’ùrur agη a eke b’ibi sos megl, ke ow e jam a k’ɔtum kokm low kaka feη ij a. 5 M’am ow mi yeηm ɔny egη eke k’urur a: ùrur Nyam eke luw e jam a, ɔny abusu ek’oc owl ɔny **gbre** ij usu a. Eε, m’am dad ɔny, in anake ɔtur eke k’urur ir a!

6 Kɔ wel ólm yay yen íjm lel yony ee? Eɓen yeji Nyam íjlm el em e nyam es. 7 Etη emeny ɔny ec’a, ɔny e sin nuη bɔbɔ yeji Nyam awl uw any. K’ùrur erηn: ɔny, iil an akmn siyay!»

Jesu Krist ec’egbr lele egη eb ab

Matie 10.19-20; 10.32-33; 12.32

8 «M’am dad ɔny, ek’egη nyam bi dad dedeku ec’any af eke in el em eci, afr, egη ec’**Iy** yeji b’ow dad Nyam ec’erm esel ec’any af ese: “L’el em eci.” 9 Kɔ ek’egη nyam bi dad dedeku ec’any af ek’in uwm im any, eɓen afr, egη ec’**Iy** yeji b’ow dad Nyam ec’erm esel ec’any af ese: “M’uwm’n any.” 10 Eηη

† 11.51 Èkn Matie 23.35 ec’akr otar a. † 12.3 Èkn Matie 10.27 ec’akr otar a.

fɛŋ eke bi dad odad ɲuŋ ok ɛŋɛ ec'Iy af a, Nyam b'ow oc ap'r; kɔ ɛŋɛ yec'eke dad odad ɲuŋ ok Abɲ Lala af a, Nyam k'ow ocm apm'n.

¹¹Eke wɛl b'ot im ɔny jɛj ok ɛm Nyam nuŋ igɲ susu, ow k'ɔdm es ɛw esɛl ec'any af, ke ɛrmij k'ók ɔny low yec'eke ki dadr ɛdɲnin ɔny sosi abu any a eci, ¹²anɲke wanci ab af cɛ Abɲ Lala b'ow yɛgm ɔny low yec'eke ki dadr a.»

Gbreŋgbi nyamb ɛŋɛ ec'odad nyandre ɛm

¹³Bieku ab ɛm, ɛŋɛ nyam dad Jesu nine: «Low yɛgm aŋɛ ɛs, dàd ɛm lisijim cɛc in lel ɛm ab ec'ob ɔny a eke ɛy es ɛw ɛy es a.» ¹⁴ɛtɲ Jesu dad'r nine: «ɛm lawl, wɛl ɛwm im eke mi ki jɛj ɔny ec'ow m'ók, ke mi cɛc ɔny yony a ec'ob ɔny a m'ɔŋ ɔny.» ¹⁵ɛmeny li dad wɛl fɛŋ nine: «Èwr ɛrm, ke ʒsur sos ob ɔny ec'erur fɛŋ e lís. Kɔ ɛŋɛ ec'owr anɲ tasi a anm in ec'ob ɔny ab ɛm eke l'el gbreŋgbi yɛji.»

¹⁶Na sosiem li dad wɛl nyandre ɛm ec'odad na nine: «Gbreŋgbi nyam ɔny wus eke egb ɔsu af nɔnɔ. ¹⁷ɛtɲ in ɛm n'am tutr ów li dad l'ɛsɛ: “Kɔ ayaf mi ki kokr ee? M'onym usu eke mi k'ub ɛm ec'egb na fɛŋ m'ók.” ¹⁸Tutr nyam ow'r ɛrm ɛm ɛtɲ li dad nine: “Kin ow eke mi ki kok: mi b'ow m'ufɲ ɛm ec'egbel amua fɛŋ ɛs, ke m'us mel egbɛl ɛjɛci, ke m'ás ɛm ec'egb a fɛŋ lele ob ɔny a fɛŋ ab luku ɛm yogɲ. ¹⁹Ke mi dádr ɛm sosi m'ɛsɛ: M'ony nuŋ mamn gbɛ! M'ony ob nɔnɔ m'ɛw es akpo nɔnɔ eci. Ow it cɛ ke mi síg es m'am ij, ke m'ám ɛŋɛ, ke m'ám kok sos ɛm iɲn!” ²⁰Kɔ Nyam dad'r nine: “Nyamb ɛŋɛ! Ncok a cɛ ɲ ec'owr anɲ a b'ow uwr. ɛtɲ sica ob na fɛŋ eke ot ok es a, bwo ec'ɛŋɛ eci ow b'ow el ab ee?” » ²¹ɛmeny Jesu dad nine: «ɛben nɛnyembri nyam ow b'ow el ɛŋɛ eke b'as ob ɔny luku in obi eci, ke ʒlm Nyam ogɲ ec'ob ɔny es a.»[†]

ʒny ɔmn Nyam ɛm

Matie 6.25-34

²²ɛmeny li dad in e jam ɛsɛl a nine: «Na sosiem a, m'am dad ɔny: k'èbar ob eke k'ijr ɛsɲn sel oglog ob sos ɛw e low ɛrmij, ²³anɲke owr anɲ akpl akm ob ij, ɛtɲ sos meŋl akpl akm ob sos ɛw. ²⁴ɛkan ebl kpɔm yɛji: -l'ewlmn egb, -l'ubmn egb. -N'ɔnymn oj, -n'ɔnymn egbɛl -l'okmn egb ɛm, gbɛkɔ Nyam bi gbagbl ɛl. ɔny iil an nɔnɔ akmn ɔr amua! ²⁵ɔny ɛm, bwo ec'ɛŋɛ ɔtu eke in ec'ɛrmij ebr ɛm k'obn in ec'owr anɲ e seŋɛ a tɛl ee?[†] ²⁶Eke low tɛli ɛm ɔtumɛ eke ki kokr low kaka, ke bla ɛtɲ b'ebur low ɛjɛci ek'anɲ a ec'ɛrmij ee? ²⁷Lèɛr ɔgm e suw ɔdɔdɔ ec'elɛl eke b'ɛlil: -li kokmn juma, -l'olmn gbad. Gbɛkɔ m'am dad ɔny eke Salomɔ ek'ony ob nɔnɔ a yɛji,[†] ɔnym ob sos ɛw ek'akpl akm suw ɔdɔdɔ amua ɛm e nyam.

[†] 12.21 Èkn Matie 6.20; Luk 12.33; 16.19; 18.22. [†] 12.25 k'obn in ec'owr anɲ e seŋɛ a tɛl: odad na Grek ɛm, wɛl ɔtu ek'itɲn ɛjɛc'ɛm k'igbl sos ogɲ agb tɛl in obi ee? [†] 12.27 Èkn 1 Èb Ebu 10.

28 Nyam b'ew ɔgm e suw ek'anny yefenyana, ke efi wel b'ow oc ɔwl alm a ob sos. Sakp abi ɔny yeji li k'ow l'ewm ɔny ob sos eβen ee? Ɔmn ufum ɔny es gbe! 29 Kì lulil es k'ɔl ob yec'eke k'ijr ke égɛn a es. 30 Tasi em a, wus na eci Nyam any uwm esel anake sakp sakp feɲ b'ɔl ów amua es a. Ɔny ec'a, ɔny Es uw any eke ɔnyn ow ec'es abur. 31 Nyam e **gbrengbi** usu a e low ókr ɔny ermij, ke ow e likpr a feɲ Nyam b'ow igɲ af ɔɲ ɔny.»

Afr ec'ob ɔny

Matie 6.19-21

32 «Ɔny agɲ lukuli na ek'am usr'm jam a, k'urur erɲn, aɲke ɔny Es erur eke k'ɔɲ ɔny in ec'es ew ab em ec'owrɔ. 33 Ɔɔl ɔny ec'ob ɔny a ijr, ðcr ow ec'os ek'eɲan a apr ɔgbɔru. Ɔɔl ob eke ugɲm es a es. Asr ɔny ec'ob ɔny a luku afr, yogɲ ow k'otum iram, elu yeji k'otum itɲnm abu, etɲ sisɲ yeji k'otum ɲɲɲm. 34 Tasi em a, yogɲ eke ɔny ec'ob ɔny b'anny a, yogɲ cɛ ɔny ec'erm a yeji b'anny.»

Ànɲn sos bebɲm em

35 «Èwr ob sos, gìgɲn al ám iri, ke ínɲmn es juma kok eci. 36 Ànɲn esɛ juma kok esel ek'am eku el ec'akɲ es eke b'ow anɲ mɛbi ec'es gbegbl em ow af, yec'etɲ ke li b'ow eke li b'icm lisany abu a, ke -li fig ow. 37 Ehe él juma kok esel amua eke gbugɲ es a b'ow eɲan any owr a eci! Low nawrɛ m'am dad ɔny: li b'ow l'ew ob sos, n'ɲɲ wel ok es, ke n'ɲɲ wel ob ij. 38 Eke l'ow legɲ usu em, oglog ow afɲ es yeji, etɲ n'eɲan wel any owr, ke ehe el el eci!

39 Írir low na ow ók ɔny es sos em senyn senyn: blel akɲ es b'uw wanci eke ulu k'ow ab any ana, ke blel li kí yebm ow epirm eym'n akɲ. 40 Ɔny yeji bèbɲm sos aɲke eɲɲ ec'Iy b'ow ow wanci af eke k'ow ɔmmn a.»

Juma kok es mamn lele juma kok es ɲɲ ab

Matie 24.45-51

41 Na sosiem Pier ibrm'n nine: «Egɲ gbel, kɔ ey ɔny cɛ ec'odad am dad nyandɛ em, kɔ agɲ a feɲ ec'ee?» 42 Etɲ Es Kɔtɔkɔ dad nine: «Bwo ec'egɲ el juma kok es mamn, nuɲ em ɔny es ee? L'el eɲɲ eke in ec'es ew es a ɔɲ abusu eke k'ekɲ juma kok esel ejec'a e lís e low, ke n'ɲɲ wel ob ij wanci a ek'ow b'it a. 43 Ehe él juma kok es ikɲ na eci, eke in eci es ew es a eci mɛny ewl ow em, b'ow eɲan am kok juma a! 44 Low nawrɛ m'am dad ɔny: es ew es a b'ow afl in ec'ob ɔny a feɲ es elul il abu em. 45 Gbɛkɔ eke sica juma kok es ikɲ na bi dadr in sosi eke in ec'es ew es a in k'ow in owm caca, etɲ li b'ow l'ɔb nuɲ n'am ɔr juma kok esel ejec'a, eɲɲ lel ɔyɔw ab, n'ám ij ob ke n'ám eɲɲ mar ow ám ɔny'n, 46 es ew es a b'ow ewl ow legɲ eke li k'ow n'ɔmmn, wanci af eke li k'ow l'uwm any. Li b'ow l'ogɲ juma kok es a,† ke n'ɲɲ ow Nyam any uwm

† 12.46 li b'ow l'ogɲ juma kok es: odad na Grɛk em, wel ɔtu ek'itɲn ejec'em dad esɛ li b'ow li kok juma kok es a low ɲɲɲ afɲɲ es.

esél eci gbre ij a. ⁴⁷Juma kok es yec'ek'uw low yec'eke in e es ew es a b'erur any ke am kokm a, wel b'ow ɔr'r ngbre em sakp ɔɔɔ. ⁴⁸Gbekɔ juma kok es yec'ek'uwm low yec'eke in e es ew es erur ab any ke kok low ek'it eke wél k'ɔr'r a, wel b'ow ɔr'r ngbre abi ka em ɔɔ. Eɔɔ a eke wél ɔɔ ɔɔɔ a, wel b'ow ibrm'n ɔɔɔ; eɔɔ yec'eke wel abul ɔɔɔ a, wel b'ow ibrm'n ow ok af.»

Jesu sosiem ec'em bubr owi

Matie 10.34-36

⁴⁹«M'ism Nyam e jej ok ec'al ab wus na,[†] etɔɔ m'am erur eke jej ok a k'el caca. ⁵⁰M'ow m'ey gbre ij ligbel em ek'el mij ok nuɔɔ mum nyam, etɔɔ ow am ijr'm gbre erm em toɔɔ legɔɔ a eke low na b'ow iy neny a. ⁵¹Kɔ am tutar ek'erm es ey m'is wus ee? Njanɔɔ, m'am dad ɔny eke na em bubr! ⁵²Sica jam aɔa, bosu nyam em ec'agɔɔ yen ek'anɔɔ a b'ow ubr em: nyahan b'ow inym es, etɔɔ yony yeɔɔi b'ow inym es ke -n'am ifanin. ⁵³Iy es b'ow ifn jim etɔɔ jim yeɔɔi b'ow ifn'n. Iy lis b'ow ifn ɔɔw etɔɔ ɔɔw yeɔɔi b'ow ifn'n. Jim ey b'ow ifn ec lis etɔɔ ec lis yeɔɔi b'ow ifn'n.»

Segɔɔ ec'any uw e nyandre

Matie 16.2-3

⁵⁴Sica Jesu dad bieku a yeɔɔi ninɔɔ: «Eke b'ekan afr ibr es ligbn es eru usu a, kpeɔɔ bi dadr eke Nyam b'ow an, etɔɔ ow b'el ebɔɔn. ⁵⁵Etɔɔ eke b'ekan eke lef gbagba igb eb esr a, bi dadr eke elubu b'ow ow, etɔɔ ow b'el ebɔɔn. ⁵⁶Enyembri yony yony esel! Eke bi leɔɔr afr lele wus ab a, b'uwr legɔɔ ec'elel eke ow b'ow anɔɔn ab any: bla etɔɔ úwmn legɔɔ na ek'anɔɔ ɔny any af a e nyandre ab any ee?»

Ifnu ab ec'em okr owi

Matie 5.25-26

⁵⁷«Kɔ bla etɔɔ ɔny obi em am jeɔɔmn okmn kokmn yec'eke akpl ab ee? ⁵⁸Eke batɔɔ eɔɔɔ ɔɔɔɔ dedeku etɔɔ aamn jej ok usu ɔny yony mum a, ke eɔɔɔ ek'aamn a, dadr low a okar em yec'etɔɔ ke li k'ócɔm n'iim'ɔɔ jej ok es ogɔɔ; ke jej ok es yeɔɔi k'ócɔm elum'ɔɔ usu ɔsu esel abu em elum'ɔɔ sobel em. ⁵⁹M'am dad'ɔɔ eke k'ow eym ɔkm yogɔɔ eke ɔɔgm ɔ e labm a feɔɔ ek'ony a uwarm.»

Erm em itɔɔn owi

13 ¹Legɔɔ ab em, agɔɔ beb ow am dad Jesu: «Es ew es **Pilat** ɔɔ wél ibi Galile ec'agɔɔ ek'im am kok eɔɔ waw ɔɔ Nyam a.» ²Jesu dad el ninɔɔ: «Kɔ am tutar eke Galile ec'agɔɔ amua eke wel ibi a, -l'el sikpl esel eɔɔɔ -l'akm Galile ec'agɔɔ a feɔɔ ee? ³Njanɔɔ! M'am dad ɔny; eke itɔɔnmn erm

[†] 12.49 Bèbm'n Esayi 66.15-16.

em, ɔny feŋ b'ow uwr ese el af. ⁴Etɛŋ kɔ agɛ lɛw niwn a eke Silowe† yogɛ, èl gege a bubm ok af ibi a, kɔ el -l'el agɛ eɛɛɛ -l'akm Jerusalem ec'eb eyɛ a feŋ ee? ⁵Njaɛ! M'am dad ɔny: eke itɛnmɛ erm em, ɔny yeji b'ow uwr ese el af.»

Babm e likɛ a eke ɔsum ey

⁶Etɛŋ Jesu dad el odad nyandre em ninɛ: «Igɛ nyam ewl babm e likɛ in ec'egb ɔgm a. Li b'ow ɔgm a eke li k'ow babm a, n'ɛɛnm. ⁷Etɛŋ li dad juma kok es a ninɛ: “Èkn: akpo nyahan etɛ eke mi b'ow e mi k'ow babm na, kɔ m'ɛɛnm. Ùbr'r es! Kɔ bla etɛ li k'eb wus n'ɔnym ab ɔfr ɔfr nenɛ!” ⁸Kɔ juma es a ninɛ: “Ègɛ gbɛl, yèb'r n'áɛɛ lakpo na yeji; m'ow m'agbr wus mi díd'r, m'ók'r suw eɛɛɛ. ⁹Ow k'odm lakpo ek'am ow a, li b'ow l'ɔsu ey. Ek'ow elm èben a, ke ɔɛ wɛl ubr'r es.” »

Jesu ewlm ɔl lis nyam nenɛɛɛ e lɛɛɛ

¹⁰Nenɛɛɛ nyam, Jesu am yeɛm agɛ low Jwifel e Nyam nuɛ igɛ usu. ¹¹Yogɛ a ɔl lis nyam aɛɛ. Ow ij akpo lɛw niwn, eke **abɛ** ɛɛɛ nyam ɔny ibn'n es etɛ l'ɔtum eke li k'inym es. ¹²Eke Jesu b'ekn'n a, l'ɛɛɛ ow etɛ li dad ow ninɛ: «Wɛl eb elu'ɛ es ɛ ec'ɔl na em ɛɛ!» ¹³Jesu at'r abu nuɛ, etɛ kɛkɛɛ n'inym es ceɛ etɛ n'am kɔklm Nyam.

¹⁴Èben a, Nyamel a ec'es ew es a ebl erm ewlm owi na eke Jesu kok nenɛɛɛ e lɛɛɛ a sosiɛm. Li dad dedeku a ninɛ: «Sɛɛɛ ɛɛɛɛ aɛɛ eke wɛl ki kok juma;† blɛl ówr lɛɛɛ ab em wɛl éwlm ɔny, ke ow k'elm nenɛɛɛ e lɛɛɛ!» ¹⁵Es Kɔtɔkɔ eb odad etɛ am dad'r ese: «Ènyembri yony yony esel! Nenɛɛɛ e lɛɛɛ ɔny em ec'ɛɛɛ nyam nyam bi mɔmu in ec'id ek'aɛɛ ob ij usu a es ey ɔkm, ow k'odm ni mɔmu in e gbɛɛɛ es n'im n'ɔɛ ow mij ow éɛɛ. Kɔ yadɛ ee? ¹⁶Etɛ yɔw na ek'el Abraham e lilaw, ke **Satan** ɔny ibn es ij akpo lɛw niwn a, ke ow akplm eke wɛl ki mɔmu'n es èb elu'l es nenɛɛɛ e lɛɛɛ ee?» ¹⁷Jesu ec'odad ebl na eke dad a, ɔɛ in ec'efnu a feŋ és. Kɔ dedeku a feŋ gbɛ sos em am ihɛ sijuma egbɛl amamn amua eke n'am kok a sosiɛm.

Likɛ e liy ec'odad nyandre em Matie 13.31-32; Mark 4.30-32

¹⁸Jesu dad ninɛ: «Kɔ bla lowi Nyam e **gbɛɛɛɛ** usu a ot es ee? Bla lowi wɛl k'oc èbmɛ ab ee? ¹⁹N'aɛɛ esɛ likɛ e liy nyam eke ɛɛɛ nyam oc ewl in ec'ɔgm af. L'eli l'agb l'el likɛ ligbɛl etɛ ɔr ow us mel in ec'ál ab em.»

† 13.4 Silowe Jerusalem ec'èbɛɛɛ nyam e nin. † 13.14 Èkn ɔkm Ok 20.9; Ol ɔkn 5.13-14.

Nyandre em odad ek'el lijru eci
Matie 13.33

²⁰Emeny Jesu dad nine: «Kɔ bla lowi mi k'oc m'ebmn Nyam e **gbrenḡbi** usu ab ab ee? ²¹Ow anḡ eṣe lijru eke yɔw nyam oc wuwlm ma† toy likḡ lele yen ab toḡ bake ma a nimum inḡ eb es ab af.»

Lisany likekli ec'odad
Matie 7.13-14, 21-23

²²Jesu am ec baḡn ekekey lele eḡbɛl em ab yeḡm aḡḡ low ejaḡb a ek'aamn Jerusalem oḡḡ oḡḡ a. ²³Eḡḡ nyam ibrm'n nine: «Eḡḡ ḡbɛl, kɔ aḡḡ tɛl cɛ b'ow eḡn sel ee?» Jesu dad el nine: ²⁴«Àtar sos es okr akḡ lisany likekli em oḡḡ. Kɔ low nawrɛ m'am dad ɔny: aḡḡ kɔɔkɔ b'ow eḡm eke k'ok akḡ, kɔ -li k'ow -l'ɔtumn. ²⁵Eke ḡbugḡ eṣ a b'ow iḡb abl lisany a safue em a, ɔny b'ow anḡḡ ḡbɛḡ icmn lisany abu ke dádr eṣrɛ: “ḡbugḡ eṣ, fiḡ ey lisany!” Li b'ow li dad ɔny l'ese: “M'uwm yogḡ ek'anḡḡ am owr ab any!” ²⁶Eḡḡ ɔny b'ow dadr ir eṣrɛ: “S'ij ob, s'eḡḡ ḡ ab; yeḡm aḡḡ low ey ec'eb ab em.” ²⁷Emeny li b'ow li dad ɔny l'ese: “M'uwm yogḡ ek'anḡḡ am owr any. *Ḳḡbroḡḡn em e lís, ɔny eke bi kokr ów eḡḡḡ a!*”† ²⁸Legḡ eke b'ow ekan Abraham, Isak, Jakɔb lele **kokoba** ɔb eṣel a feḡ ab Nyam e **gbrenḡbi** usu a, ke wel b'ow oḡḡ ok ɔny ḡbɛḡ a, yogḡ anake ca b'ow ikḡḡ ɔḡḡ sasagar an em a! ²⁹Aḡḡ b'ow anḡ susu susu feḡ ow ok es Nyam e **gbrenḡbi** usu ec'ob ij usu a. ³⁰Eḡḡ aḡḡ beb a ek'el ajamu a, sica b'ow el ányumu. Eḡḡ ányumu a b'ow el ajamu.»

Jesu am dad Jerusalem ec'es ufḡ owi
Matie 23.37-39

³¹Legḡ ab em a, **Farisiel** ec'aḡḡ beb ow titm Jesu eḡḡ dad'r nine: «Ḳḡḡboḡ aḡa im usu eḡeci, kɔ **Erɔd** Antipas am erur eke k'ibiḡḡ.» ³²Eḡḡ Jesu dad el nine: «Imn dadr kprakpru na eṣrɛ: “M'ow m'ogḡ **abḡ** eḡḡḡ, m'ewlm ólu yefenyina lele efi ab, eḡḡ seḡḡ nyahan m'ow m'uwar em e juma.” ³³Ow akpl eke mi k'imn anym eci em ec'ejaḡb us ab em, yefenyina, efi lele legḡ ek'anḡ anym am ow ab ab. Tasi em a, ow akplm eke Nyam e **kokoba** ɔb es k'uw usu eḡeci, ke ow k'elm Jerusalem.»

³⁴Emeny Jesu low am ey sos em toḡ batḡ n'am dad l'ese: «Jerusalem, Jerusalem, ḡ eke b'ibi kokoba ɔb eṣel ke b'or aḡḡ eke Nyam b'erem ow ḡ oḡḡ a mebn em a! Sakp abi m'erur eke mi k'as ḡ ec'ey luku em e lís, eṣe lele eke ḡḡɔs ey lis b'as in ec'ey luku ɔw éw ab af, eḡḡ éḡḡm! ³⁵Ow sosiem kin, Nyam b'ow digḡ ɔny ec'akḡ a elu es foḡ. M'am dad

† 13.21 ma: Grek em odad eci irir tasi el *farin*. † 13.27 Selu 6.9.

ony: k'ow eknm'n'm toŋ bake læŋ a ow; yogŋ anake b'ow dadr esre:
 «*Ke Nyam éđŋ eŋŋ a ek'am ow Es Kɔtɔkɔ e nin em a ɔwrɔ a!*» †

Jesu ewlm ɔl es nyam nenegŋ e læŋ

14 ¹Nenegŋ nyam, Jesu im Farisiel ec'es ew es nyam ogŋ ob ij em. Agŋ ek'anŋ yogŋ a am ew'r nyamn. ²Etŋ igŋ nyam ek'ɔl ɔny bake ir ew fɔŋ a ow inym'n es any af. ³Jesu ɔdu odad eb etŋ ibrm ol e low any uw esel a lele Farisiel ab ab nine: «Kɔ ey ec'ol a ɔŋ abusu eke **nenegŋ** e læŋ wel k'éwlm eŋŋ ee?» ⁴Kɔ -l'erurm eke -li ki dad odad. Etŋ Jesu itŋŋ ɔlu a abu, ewlm'n etŋ elu'l es n'im. ⁵Etŋ li dad wel nine: «Kɔ eke ɔny em ec'egŋ nyam ɔny in ec'iy, ow k'ɔdm in ec'id ek'ey mijɔmu em, kɔ li k'ow n'im kpekŋ n'ɔnym l'ocm ow es eke ow el nenegŋ e læŋ yeŋi ee?» ⁶Low na em a, -l'ɔtum -li dadm ow odad kaka ij.

Dedeku em e susu amamn e sɔsum oc owi

⁷Jesu ebmn nyamn ekn eke agŋ eke wel b'eshŋ ob ij a, b'erur eke ki sig es susu amamn. Na sosiem li dad agŋ a feŋ nyandɛ em ec'odad na: ⁸«Ek'egŋ nyam esŋŋ mɛbi ec'ob ij em, ke k'im ki sig es usu mamn a. Ow k'ɔdm ke wel éŋŋ eŋŋ nyam ek'ɔny any akm'ŋ a yeŋi ob ij ab em; ⁹eŋŋ a ek'eshŋ ɔny, ɔny yony mum a, b'ow ow dad'ŋ ese: “Igb aŋa im sig es jam a!”, kpekŋ és em b'ow igb im sig es jam a. ¹⁰Kɔ eke wel esŋŋ ob ij etŋ im a, sig es jam. Eke ow e wanci a b'ow ow a, eŋŋ a ek'eshŋŋ ob ij a b'ow dad'ŋ ese: “Eŋŋ gbɛl, ðw anym aŋa sig es any esel ec'usu na.”† Ow em a, ow b'ow el ŋ ec'anygbenŋ agŋ a feŋ ek'anŋ ob ij usu a ec'any af. ¹¹Tasi em a, eŋŋ feŋ eke am igbl'l in sosi ogŋ a, Nyam b'ow ɔny is'r es, etŋ eŋŋ ek'am is es a Nyam b'ow ɔny igbl'l ogŋ.»

Kin agŋ yec'eke wel k'eshŋ ob ij

¹²Etŋ sica Jesu dad eŋŋ a ek'eshŋ'n ob ij a nine: «Eke b'ow esŋ agŋ ob ij em a, ke k'eshŋ awlŋɛl, esŋ jimɛl, ŋ ec'akŋ ec'agŋ lele awlŋɛl egbɛngbi ab; el yeŋi -l'ɔtu eke -li k'eshŋŋ ob ij, ke yec'a eke kok a e labm -n'am sɔg'ŋ a. ¹³Kɔ ek'am kok low etŋ k'eshŋ agŋ ob ij a, ke éŋŋ ɔgbɔru, sos éyru, akr kpece esel lele ány eflu ab. ¹⁴Ehe b'ow el ŋ eci aŋke agŋ amua k'ow ɔtum ɔwrm ɔɔm'ŋ. Kɔ Nyam b'ow sɔg'ŋ ow e labm læŋŋ eke agŋ eke kok ów amamn a b'ow igb luw em anŋ owr a.»

Ob ij ligbɛl e nyandɛ em ec'odad

Matie 22.1-10

¹⁵Agŋ ek'anŋ ob ij usu a ec'egŋ nyam ek'iri odad na a, dad Jesu nine: «Ehe é! eŋŋ eke b'ow ij ob Nyam e **gbɛngbi** usu a eci!» ¹⁶Etŋ Jesu dad'r

† 13.35 Selu 118.26 † 14.8-10 Bèbmn Nyandɛ 25.6-7.

nyandre em ec'odad na nine: «Igr nyam esy agy nɔɔɔ gbel ob ij. ¹⁷Ek'ow sig ob ij e wanci a, l'erm in e juma kok es a im am esy agy a eke l'esy ob ij a eke k'ow, anke sica fey iy neny ŋ. ¹⁸Kɔ el fey, egy egy am dad in ec'es abur owi. Kɔkre em es a dad juma kok es a nine: “Dàd egy gbel a, m'ɔl ɔgm nyam, ow it eke mi k'im m'ekn. M'am ŋɔŋn'n, m'ony es abur; mi k'ow m'ɔtum m'owm.” ¹⁹Yony em es a dad juma kok es a nine: “Dàd egy gbel a, m'ɔl sed lew eke mi k'im m'ebm m'ekn el, m'am ŋɔŋn'n, m'ony es abur; mi k'ow m'ɔtum m'owm.” ²⁰Nyahan em es a yeji dad juma kok es a nine: “Dàd egy gbel a, caty m'ebi yow m'oc m'ow m'elu akɔ. Na sosome mi k'ow m'ɔtum m'owm.”†

²¹Juma kok es a ewl meny im eyn in ec'es ew es a, ety dad'r agy a ec'odad eke dad a. Kɔ es ew es a ebl erm ety dad in e juma kok es a nine: “Ìm fafa sebery em, sejagb af lele susu fey ab esy ɔgbɔru, sos éyru, ány eflu lele akr kpɛce esel ab!”

²²Eke ow b'ibn tel a juma kok es a ow ety dad nine: “Em ec'es ew es, ow eke dad a, wel kok ety emeny usu anɔ.” ²³Es ew es a dad in e juma kok es a nine: “Ìm sakp em ejagb lele sebr af ab, ke átrm agy ów ok akɔ yec'ety ke em ec'el a íy gbɔɔ.” ²⁴Kɔ m'am dad ɔny, agy amua eke m'esy ob ij ke egyptm owm a, el em ec'egy kaka k'ow ijm em ec'ob na!»

Digɔ low fey elu es ke ús Jesu jam

Matie 10.37-38

²⁵Agy nɔɔɔ gbel am us Jesu jam ejagb af. L'ewl meny l'ɔkɔ wel any ety li dad wel nine: ²⁶«Egy ek'erur eke k'us'm jam a, l'erur'm l'akm es, lis, in e yow, in ec'ey, lisijimel, lisijɔwel, lele in obi in obi ec'owr anɔ ab. Ek'ow elm eben a, li k'ɔtum l'elm em e **jam** es. ²⁷Ety egy ek'ocm in obi ec'olikɔ abum† usm im jam a, ɔtum eke k'el em e jam us es.

²⁸ɔny em a, ek'egy erur eke k'us el ligbel nyam, li b'ow li sig es l'ub os abi eke li k'ony ke l'úwar el a. ²⁹Eke ow elm eben, ety l'elu lebn nɔmu em, ety ca l'ɔtum l'usm el a l'uwarm a, agy a fey eke b'ow ekn el a, b'ow kokr'r miyer, ³⁰dad ese: “Egy na am us el ety ca ow akm'n!” ³¹Eben nenyembri nyam, ek'es ew es nyam erur eke k'ogɔ ar lawl es ew es ejec'ab a, li b'ow sig es li bebɔm l'ekn, eke l'ɔtu eke agy fandi lew ab li b'ow l'ogɔ lawl a ek'am an es ɔbr'r agy fandi likɔ ab a ar. ³²Eke l'ɔtum ij a, ke l'erm agy im ibrm es ew es yec'a ek'anɔ akpoj am ow a erm es ey.» ³³Ety Jesu dad uwar nine: «ɔny em ec'egy kaka k'ɔtum elm em e jam us es, eke l'igɔm ów fey eke n'ony a l'elum es.»

† **14.20** Agy amua erurm eke k'im es gbegbl ab em, na sosome anake -n'am dad el ec'abusu eɔnm ec'odad a. Egy kaka anm eke b'ow ɔl ɔgm oglog sed eke li k'ow l'ikɔm l'eknm ow e low. Eke egy ebi owr yeji, legy owr a, l'ɔtu eke li k'elu ow es n'im es gbegbl em.

† **14.27** Èkn Matie 10.38 eci akr otar a.

Mok eke ded anm em
Matie 5.13; Mark 9.50

³⁴«Mok el ob mamn. Kɔ eke l'irmn in e ded a,[†] ayaf wel ɔtu eke ki kokr'r ke l'ewl li ded ee? ³⁵Egɔ k'ɔtum ocm kokrm wus e juma kaka; kɔ liry af cɛ ow it eke wel k'oc owl. Ek'ɔnyɔn ɔru eke k'irir, ke írír senyn senyn!»

Liceb ek'irm ke wel eɣn
Matie 18.12-14

15 ¹Wus labm eb esel lele **sikpl** esel ab ow eɣn Jesu eke k'iri in ec'odad. ²Kɔ **Farisiel** lele ol e **low** yegm esel ab am ebl erm el ɔfr em etɣ am dad ese: «Iɣɣ na b'eb sikpl esel etɣ b'ij ob el ab!»[†]

³Na em a, Jesu dad el odad nyandre em nine: ⁴«Ek'ɔny em ec'egɣ nyam ɔny mɛceb ekɣ yen etɣ nyam irm a, kɔ li k'ow l'okm ekɣ yar lele lɛw libarm ab ab es egb ij usu yogɣ, n'iim l'ɔlm yec'a ek'irm a toɣ bake n'ɛɣnm ow ee? ⁵Eke n'ɛɣn ow a, n'anɣ sos em iɣn em. L'oc l'ew ow ɔbɔw af, ⁶etɣ l'ow l'ey gbugɣ. L'ɛsɣ lawlɛl lele agɣ ek'ir titm'n ab ab, etɣ li dad wel nine: “Kòkr sos em iɣn em ab, kɔ em e licebli a ek'irm a, m'ɛɣn'n ɣ!” ⁷Eben nenyembri nyam m'am dad ɔny, eke sikpl es nyam itɣn erm em a, afr yogɣ wel b'ow kok sos em iɣn ligbel akm agɣ ekɣ yar lɛw libarm eke b'ocr el sosi nenyembri nyam esel ke ibram erm em itɣn a.»

Os ek'irm ke wel eɣn

⁸«Eke ɔw nyam ɔny os[†] lɛw, etɣ nyam irm a, kɔ li k'ow l'igɣm kenie, li paplm akɣ ab es, l'ɔlm erm ew em toɣ bake n'ɛɣnm l'ocm ee? ⁹Eke n'ɛɣn l'oc a, li b'ow l'ɛsɣ lawlɛl lele agɣ a ek'ir in ab ab, ke li dad wel l'ese: “Kòkr sos em iɣn em ab, aɣke em ec'os a ek'irm a, m'ɛkn m'oc ɣ!” ¹⁰Eben nenyembri nyam m'am dad ɔny, eke sikpl es nyam cɛ itɣn erm em a, Nyam ec'**afr** erm esel sos em b'ow iɣn!»

Iy ek'irm im

¹¹Emeny Jesu dad nine: «Iɣɣ nyam ɔny in ec'ey yony. ¹²Lɛgɣ nyam, jam es a dad es nine: “Em es, ɔɣ'm em ec'ob ɔny ek'ɔtu eke k'ebm im a.” Etɣ es cɛc el in ec'ob ɔny a. ¹³Eke sɛgɣ beb b'ec a, jam es a oc in ec'aja ɔl ij oc ow ec'os a feɣ ab im usu kpekpe, eb ejec'em. Yogɣ ni ɣɣɣn in ec'ob ɔny a feɣ nfaci ij em.

¹⁴Eke ni ɣɣɣn in ec'ob ɔny feɣ bake ow uwr a, lek ligbel ey eb ab em, etɣ sica n'am ɔny low feɣ ec'es abur. ¹⁵N'im eb ab em ec'igɣ nyam ogɣ,

[†] 14.34 Èkn Matie 5.13 ec'akr otar a. [†] 15.2 Jwifel e low yegm esel e sol ab em, eɣn eke b'us abu ij ob agɣ ek'ɛluam ol ab a, l'el eɣn ek' aylm. [†] 15.8 Os nyam b'ij juma kok es nyam eci lɛgɣ nyam e labm sɔg.

etj ow erm'n ɔgm eke li k'im l'ɔsu gbroko.[†] 16 Namn ɔny'n toj batj n'am erur eke li k'ij gbroko a ec'ob eke b'ij a, kɔ yeci yeji wel ɔɔm'n.

17 Eke li b'ekn eke low a e li kok a akplm a, ow ɔj etj n'am tutr in ec'erm em li dad l'ese: "Juma kok esel a fej ek'anj em es ogj a b'ejn el ec'ob ij senyn senyn. Etj em, m'anj anja namn am ɔny'm toj afjn es! 18 M'ow m'igb m'im em es ogj a, ke mi dád'r m'ese: Em es, mi kok sikpl Nyam ec'any af lele j e lís ab. 19 M'itm eke k'esnj'm j ec'iy ij, kɔ èb'm ese j e juma kok esel ab em e nyam af."

20 Etj kpekj l'igb n'aam es ogj a. Eke n'im toj bake n'am ok yogj a, n'anj akpoj etj es ekn'n. Ow e low ɔny'n ɔɔj, etj l'uru es n'im l'ey ow af. 21 Iy a dad'r nine: "Em es, mi kok sikpl Nyam ec'any af lele j e lís ab. M'itm eke k'esnj'm j ec'iy ij." 22 Kpekj es dad in eci juma kok esel a nine: "Òcr mob sus em mamn a owr susr ir, èlul il kpatrowa abuli, ke ókr ir ɔɔkrukɔ! 23 Òny'n id igj mamn a owr ibir; s'íjr ob si kokr sos em ijn! 24 Kɔ em ec'iy na ek'em gbɛ m'ese l'uw a, nje n'anj owr. L'irm etj wel ejn'n." Etj n'am kok es gbɛgbɛl a sos em ijn em.

25 Ke legj a, igj a ec'iy kpekj a im akp em. Eke n'am ow bake n'am titm gbugj a, n'am iri ej ub e likekr. 26 L'esj juma kok esel ab em e nyam etj l'ibrm ow nine: "Kɔ bla lowi am ey ee?" 27 Juma kok es a dad'r nine: "Esn jim ewl ow. Eke es ekn'n eke n'anj senyn senyn a, l'ibi id igj mamn a." 28 Eke iy kpekj a iri eben a, l'ebɛl erm etj l'erurm eke li k'ey gbugj a. Es ey ɔkm ow am njɔnj'n eke li k'ey gbugj, 29 kɔ li dad es nine: "Kin akpo akpo eke m'anj j ab, ke legj fej mi bi kok yec'a eke bi dad'm a. Etj legj kaka ɔɔm im cani mi kokrm sos em ijn em lawlɛl ab yeji. 30 Eke sica ejimj ow a, in eke ni njɔnj j ec'ob afacyow ab a, in sosome ibi id igj mamn a." 31 Es dad'r nine: "Em jim, anj em ab segj fej, etj fej a eke m'ɔny a, j eci. 32 Ow akpl ke si kók sos em ijn, anke esj jim na eke s'ese l'uw a, nje n'anj owr. L'irm, etj sica wel ejn'n!" »

Ob ɔsu es nyam e nyandre em odad

16 1 Jesu dad in e **jam** esel a nine: «Gbrenjbi nyam ɔny in ec'ob ɔsu es nyam. Etj wel ow dad'r eke ob ɔsu es a in am njɔnj j ec'ob ɔny a fej. 2 Gbrenjbi a esnj'n etj ibrm'n nine: "Kɔ bla lowi anake m'am iri j e lís ab ee? B'ow awl ob a eke m'abul'j a ec'eɛl eke kokr a ok'm. Kɔ k'otum elm em ec'ob ɔsu es ij."

3 Eke ow ewar ir eben a, ob ɔsu es a am dad in em ese: "Em egj gbɛliɔ am ow ogj'm juma em; ke sica ayaf mi ki kokr ab ee? M'ijm lɛc wus ob kok owi em, etj ob sasm owi em yeji és b'ɔny'm. 4 M'uw yec'ekɛ m'ow mi kok ab any ba eke l'ogj'm juma em a, ke agj éb'm el ogj a!"

† 15.15 Juma na elm juma ek'it eke Jwif ki kok, anke gbroko el Jwifel e criɛ (Ob Ap 11.7; Ol ɔkn 14.8).

⁵ Ɛtɔŋ n'am ɛsɔŋ aɔŋ a fɛŋ a ek'ij in ɛgɔŋ gbɛliɔ eci labm a nyam nyam ɛm. Li dad krekrɛ ɛm ɛs a ninɛ: «Kɔ os abi e labm ij ɛm ɛgɔŋ gbɛliɔ ogɔŋ ee?» ⁶ Ow dad'r ninɛ: «Mun baro ekɔŋ yen e labm.» Ɛtɔŋ ob ɔsu ɛs dad'r ninɛ: «Eke ŋ e labm a el na, ke sig ɛs fafa, ke nɔn ekɔŋ yony lele lɛw ab.» ⁷ Ɛmɛny li dad yony ɛm ɛs a ninɛ: «Ɛtɔŋ kɔ ŋ, os abi e labm ij ee?» Ɛtɔŋ ow dad ninɛ: «Egb ey eke wel ok fandi ɛm toŋ ij ekɔŋ yen.» Ɛtɔŋ ob ɔsu ɛs a dad'r ninɛ: «Ek'ow el na, ke nɔn ekɔŋ yar.» ⁸ Eke -l'awal mob a, gbɛŋgbi a am aw in e juma kok ɛs a eke kok juma kprakpr ɛm a. Tasi ɛm a, wus na ec'agɔŋ bi kok ów kprakpr ɛm ɔŋanin akm usuayl ec'agɔŋ a.» ⁹ Ɛmɛny Jesu dad igɔŋ af ninɛ: «Kɔ m'am dad ɔny, òcr wus na ec'ob ɔny a eke b'ɛju ɛgɔŋ a, ke ow ɛm ɛŋan alawl. Sica lɛgɔŋ eke k'ow ɔnym os ij a, ke Afr éb ok ɔny ɛb ir usu a ek'ɔnym uwr ab ɛm.

¹⁰ Ɛgɔŋ ek'ij nɛnyɛmbri nyam ów ekekey ɛm a, b'ow ij nɛnyɛmbri nyam ów ɛgbɛl ɛm yeji. Ɛgɔŋ ek'ijm nɛnyɛmbri nyam ów ekekey ɛm a, k'ow ij nɛnyɛmbri nyam ów ɛgbɛl ɛm yeji. ¹¹ Eke ijmn nɛny nyam wus na ec'ob ɔny e lís, ke b'ow ec'ɛgɔŋ anake b'ow abul ɔny ob ɔny tasi ab ee? ¹² Ek'ijmn nɛny nyam ob ek'el ɛgɔŋ ec'a ec'ɔsu ɛm, ke bwo ec'ɛgɔŋ anake b'ow ɔŋ ɔny ob él ɔny ec'ab ee?

¹³ Aduigɔŋ kaka k'otum kokm ɛs ɛw ɛsɛl yony e juma; oglog li b'ow l'ifn krekrɛ ec'a ke l'érur yony ɛm ec'a; oglog li b'ow l'ij neny nyam, nyam e lís, ke li k'ɛwm nyam e low any. Ɔtumn eke ki kokr Nyam e juma ke kokr jete yeji eci juma.»†

Jesu am ɛnym Farisiel abr

Matie 11.12-13; 5.31-32; Mark 10.11-12

¹⁴ Farisiel ek'am iri Jesu e sodad amua a am kokr'r miyer, aŋke -li b'erur os owi. ¹⁵ Jesu am dad el ɛsɛ: «Agɔŋ ec'any af a b'ocar ɔny sosi ɛsɛ nɛnyɛmbri nyam ɛsɛl af, kɔ Nyam uw ɔny ec'erm ab any. Yec'ɛke agɔŋ b'oc ɛw low ligbɛl a, el low eke Nyam ifn. ¹⁶ Moïs ec'ol a e lɛgɔŋ a lele **kokoba** ɔb ɛsɛl a ec'odad ab ab anɔŋ toŋ ok Jan mij ok nuɔŋ ɛs e lɛgɔŋ a. Lɛgɔŋ a ɛtɔŋ wel am ɔb Nyam e **gbɛŋgbi** usu a ec'Amani Mamn a, ɛtɔŋ ɛgɔŋ ɛgɔŋ am atr sos ɛs eke k'ɛy ɛm. ¹⁷ Afr lele wus ab b'ow ɛc gbuɔŋ ke ol a e mɔni nyam oc ɛs.

¹⁸ Igɔŋ fɛŋ eke ɛlu in e yow ɛs, ke im ɛbi ejec'a, ij nfaci ŋ; ɛtɔŋ igɔŋ eke ɛbi yow ek'ec ogɔŋ a yeji ij **nfaci**.»

Gbɛŋgbi erm sun ɛs lele gbɔru Lasar ab

¹⁹ Ɛmɛny Jesu oc nyandre ɛm odad am dad ɛsɛ: «Gbɛŋgbi nyam anɔŋ eke bi sus mob amamn eke b'il an, ɛw dandany ebl af. Segɔŋ fɛŋ li bi kok sos, n'am ij, n'am ɛgɔŋ, n'am kok sos ɛm iɔŋ. ²⁰ Gbɔru nyam eke wel b'ɛsɔŋ Lasar ke abi ok a, b'anɔŋ

† 16.13 Bɛbmɔn Matie 6.24.

lisany. ²¹Li b'erur eke li k'ij gbrenghi a ec'ob eke b'ij ec'ekprey a eke b'ok es wus a. Ety emeny mowr b'ow am irm'n abi a. ²²Eben eben tonj batj gboru a uw, etj **af** erm esel ow oc in ec'abj a im sigm es Abraham† e lis. Eke ow b'ibn tel a, gbrenghi a yeji uw, etj wel oc'r es.

²³Kɔ **ɔɔnes** bajj yogj, gbrenghi a am ij gbre nɔnɔ gbɛl. Eke li b'igbl any ogj a, l'ɛkn Lasar akpoj em eke sig es Abraham e lis. ²⁴Ety n'am elu lebl li dad l'ɛsɛ: "ɛm es Abraham ikj'm ɔɔɔɔ, ke ɛrm Lasar usm abuli mij em ow tat'm anm adar'm erm, anjke m'am ij gbre nɔnɔ al na em." ²⁵Kɔ Abraham dad'r nine: "ɛm jim, ɔkn eke j ec'owr anj em anj ehe em etj Lasar anj gbre em. Ca kin eke anj n'anj erm es ey em ke j am ij gbre. ²⁶Ety emeny ey lele ɔny ab ec'araɔj a, nɔmu ligbel nyam anj. Ek'ɛgɛr erur eke k'ow ɔny ogj a, oglog ow ey yogj a yeji, li k'ɔtum." ²⁷Ety gbrenghi a dad nine: "Eke ow el eben, ke m'am njɔnj'nj: ɛrm Lasar im em es e gbugj a, ²⁸anjke m'ony em lisijimel yen. N'im l'ɛwar wel yec'etj ke el yeji -li k'owmn **gbre** ij usu na." ²⁹Abraham ɔdu eb dad nine: "ɛsj jimel ec'a, -n'ony **Mois** lele **kokoba** ɔb esel ab eke am ɛwar el. Ow akpl ke -l'iri wel ec'a!" ³⁰Kɔ gbrenghi a dad nine: "ɛm es Abraham, ow elm ow. Kɔ eke agj ek'uw ab em ec'ɛgɛj b'im dad el a, -li b'ow -l'itjɔj erm em." ³¹Ety Abraham dad'r nine: "Eke -l'erurm eke -li k'iri **Mois** lele **kokoba** ɔb esel ab ec'a, eben ɛ -li k'ow -l'irimn ɛgɛj ek'uw ke b'ow igb im dad el a ec'a yeji." »

Sikpl kok lele low oc ap owi ab

Matie 18.6-7, 21-22; Mark 11.22-26

17 ¹Sica emeny Jesu dad in e **jam** esel a nine: «Ów eke b'ɔnj agj kok sikpl a, b'ow anj segj fɛj. Gbɛkɔ gbre ɛl ɛgɛj a eke sikpl b'ɛcr in em ow ɛɔj ɛgɛj a eci! ²ɛgɛj eke b'ony ɛgɛj ek'ony ɔmn em em ese iy af elu wus a, low njɔj a eke li k'ɛɔj a agb nɔnɔ. Eke wel oc meb ucur lob ligbel ucu'r emn etj wel ɔny eman in okij a, ow akpl akm low njɔj a eke wel ki kok'r a. ³ɔny obi a, ɛwr erm senyn senyn! Eke ɛsj jim kok low ɔbr j e lis, ke ɔm'n ów mɛwl em. Eke l'iri etj l'uw in ec'ów ɔbr ab any a, ɔc ap'r. ⁴Eke lɛgɛj nyam af li kok low ɔbr sakp lɔbɔj j e lis etj l'ow sakp lɔbɔj mum n'am njɔnj'nj a, ke ɔc ap'r.»†

ɔmn owi

⁵**ɛrm** esel a dad Jesu nine: «ɛgɛj gbɛl, ɔbn ey ec'ɔmn a.» ⁶Ety ɛs Kɔɔkɔ dad el nine: «Blɛl ɔnyɔn ɔmn ɛw likekli ɛɛ likj e liy af ana, ɔtur eke ki dadr likj gbɛl na ɛsrɛ: "Íil es im inym es okij em!", li b'ow l'elum ɔny.»

Juma kok ɛs itam eke k'eku bia elu

⁷ɛmeny Jesu dad nine: «Kin low nyam: ɔny em a, ɛgɛj nyam ɔny juma kok ɛs eke bi kok ɔgm juma oglog b'ɔsu mindey. Eke li b'anj juma kok

† 16.22 ɛkn Luk 13.28. † 17.4 Jwifel e low yegm em a, wel ɔtu eke k'oc low ap ɛgɛj tonj sakp nyahan.

em ba li b'ow a, ko in ec'akɲ es a b'ow dad'r eke li k'ow fafa li sig es l'ij ob ee? ⁸Ko li k'ow li dadm ow kpekɲ l'esme: "Kòk em ec'ob ij a! Èw ob sos, ke ɲɲ'm ob m'ij m'egɲ gbuɲ ke ɲ yeji ij ob egɲ ee?" ⁹Ekan eke n'ɔɔm in e juma kok es a bia, ów a eke li dad ow, ke ow kok ɔɲ'n a ec'ab ee? ¹⁰Eben ɔɲ yeji, eke kokr low fɛɲ eke Nyam ɔɲ ɔɲ eke ki kokr a yeji, dadr esre: "Eɲ juma kok esel ce s'el; ow ek'it eke si ki kok a, ow ana." »

Kokobe es nyam ow elu Jesu bia

¹¹Sica Jesu eb ejagb aam Jerusalem, etɲ n'am ecr Samari lele Galile ab e ligber a ogɲ ogɲ. ¹²Eke n'im bake n'am titm baɲɲ nyam a, **kokobe** esel agɲ lew anɲ akpoj[†] am ow ɔbr'r, ¹³etɲ -n'am elu ow lebl -li dad -l'ese: «Egɲ gbɛl Jesu, ikɲ ey ɔɲɲ!» ¹⁴Jesu ekn el etɲ dad el nine: «Ìmn yegmn **egb** waw esel sos!»[†] Etɲ -l'ewl meny -n'aam.

Eke -n'aam a, el fɛɲ -l'ewl. ¹⁵El em ec'egɲ nyam ek'ekn eke l'ewl a, l'ewl meny l'ow yogɲ, etɲ n'am kòklm Nyam lebl gege. ¹⁶Lok ɔwròkp wus, l'ubu any es Jesu ec'any af, etɲ n'am ɔɲ ow bia. Igɲ na elm Jwif kò **Samari** ec'egɲ. ¹⁷Jesu ibrm'n nine: «Kò ow elm ɔɲ lew mum ewlmm ee? Etɲ kò bogɲ libarm ab a ee? ¹⁸Kò ɲ ɔɲɲ ce ek'el utu egɲ a anake ow am elu Nyam bia ab ee? Etɲ kò el a gbɛ, egɲ kaka tutrm eke k'ow elu Nyam bia ee?» ¹⁹Etɲ Jesu dad'r nine: «Ìgb ke ím, kò ɲ ec'ɔmn a eb elu'ɲ es.»

Nyam ec'es ew a e mower

Matie 24.23-28, 37-41

²⁰Lɛgɲ nyam **Farisiel** ow am ibrm Jesu ese: «Kò bogɲ lɛgɲ iy Nyam ec'es ew a b'ow ow bake agɲ ekn ee?» Etɲ li dad wel nine: «Nyam ec'es ew a k'ow owm ese ob eke wel b'ekn af. ²¹Wel k'ow dadm esme: "Kin n'anɲ aɲa, ow k'òdm n'anɲ yogɲ a!" Tasi em a, Nyam ec'es ew a anɲ ɔɲ ec'araɲɲ.»[†]

²²Etɲ emeny n'am dad **jam** esel a l'ese: «Sɛgɲ am ow eke b'ow erurir eke k'ekan egɲ ec'Iy lɛgɲ nyam ce, gbekò k'ow eknmm in. ²³Wel b'ow dad ɔɲ ese: "N'anɲ aɲa!", ow k'òdm "N'anɲ yogɲ a!", kò k'urur es k'usr jam k'imn! ²⁴Ese elɛ eke nyam b'ɛɲɲ ke b'ayal afr nimum fɛɲ a, eben nenymbri nyam ow b'ow ecr egɲ ec'Iy e mower e lɛgɲ a yeji. ²⁵Gbekò gbuɲ ke low na éy a, ow it ke l'ij gbɛ nɔɲɔ, ke yɛfɛnyna ec'agɲ ígɲ elu'l es. ²⁶Low a eke ey Noe e lɛgɲ a, eben ce ow b'ow ey egɲ ec'Iy e mower e lɛgɲ a yeji. ²⁷Lɛgɲ a, agɲ a fɛɲ am ij ob, etɲ am egɲ. Egɲ lel ɔyɔw ab am ebirir toɲ batɲ ow it lɛgɲ a eke Noe ey mijetɲ gbɛl ab em a, etɲ mij gbɛl a iy ow bubur el es ibi el.[†] ²⁸Emeny ow b'ow anɲ ese Lɔt e lɛgɲ a ec'ab af: yogɲ yeji agɲ am ij ob, am egɲ, am ɔl án, am ewl egb, am us mel. ²⁹Etɲ

[†] 17.12 Èkn Ob Ap 13.45-46. [†] 17.14 Èkn Ob Ap 14.2-3. [†] 17.21 anɲ ɔɲ ec'araɲɲ odad na Grɛk em, wel ɔtu ek'itɲɲ ejec'em dad ese anɲ ɔɲ em. [†] 17.27 Èkn Nuɲ ɔb 6.9-7.24.

eke Lot anj Sodòm barj̄n ey ɔkm a, Nyam ɔj̄ al lele mebn eke ler ab am an ok wus es̄e mij af, toj̄ ibi agj̄ a f̄ej̄. ³⁰Eben c̄e ow b'ow ey egn̄ ec'Iy e mowrer e legj̄ a yeji.

³¹Legj̄ ab em a, egj̄ eke b'ow anj̄ in ec'ël af e lef eb usu a,† ke b'ow ɔny in e mob anj̄ akj̄ a, k'úsm es eym akj̄ ocm ob. Ebn̄ egj̄ eke b'ow anj̄ ɔgm a yeji, k'éwlm ij̄. ³²Đkan Lot e ɔw a eke l̄er jam a e low a yeji.† ³³Egn̄ eke b'erur eke ki dogj̄n in e sel a, b'ow irmn; k̄ɔ egj̄ a eke b'ow irmn in e sel a, b'ow anj̄ owr. ³⁴M'am dad ɔny, legj̄ a eci ncok a, agj̄ yony eke b'ow eru es ob erur ob nyam af a, w̄el b'ow oc nyam, ke w̄el ígn̄ nyam elu es. ³⁵Ek'ɔɔw yony am beb̄m sos ob iny eci, w̄el b'ow oc nyam, ke w̄el ígn̄ nyam elu es. ³⁶[Eke agj̄ yony anj̄ ɔgm, w̄el b'ow oc nyam, ke w̄el ígn̄ nyam elu es.]»†

³⁷Sica in e jam es̄el a ibrm'n nine: «Egn̄ gb̄el, k̄ɔ low na bogj̄ ow b'ow ey ee?» Etn̄ Jesu dad el nine: «Yogj̄ eke sos megl̄ ugj̄n b'ow anj̄ a, yogj̄ anake sikaka b'ow as luku a.»†

Jej ok es nyam lele íjnyɔw nyam ab

18 ¹Emeny Jesu dad in e jam es̄el a nyandre em odad yegm el ek'ow akpl ke segj̄ f̄ej̄ -ni ɔj̄n̄ Nyam, sos k'ówm el es. ²Li dad w̄el nine: «Eb nyam em a, jej ok es nyam anj̄ eke éluam Nyam ke ám tutrm egj̄ yeji. ³Eb nyam ab em c̄e, íjnyɔw nyam yeji anj̄ eke sakp ɔɔw b'ow egn̄'n ke ám ibrm'n eke ow ki jej in lele in ec'ifnu ab e low ok nenyembri nyam em ɔj̄n̄. ⁴Legj̄ kpekpe em etj̄, jej ok es a égn̄m jejm in e low a okm, etj̄ n'am dad in em l'ese: “Nawre tasi m'eluum Nyam, etj̄ m'am tutrm egj̄ yeji, ⁵gbek̄ɔ íjnyɔw na am ijr'm gbre ɔɔw. Mi b'ow mi jej in e low a m'ok, yec'etj̄ ke li k'ówm l'ijrm im gbre ij̄.” »

⁶Etn̄ emeny Es Kɔɔk̄ɔ igj̄ af dad nine: «K̄ɔ irir jej ok es ɔj̄n̄ na ec'odad eke dad ab ee? ⁷Etn̄ Nyam ek'ɔny in ec'agj̄ eke b'elu'l lebl ncok lele legj̄ owr ab a, li b'ow l'ew w̄el eci jej ok owi a es ow ibn ee? ⁸Low nawre m'am dad ɔny: li b'ow l'ogj̄ es li jej w̄el e low l'ok. K̄ɔ legj̄ eke egj̄ ec'Iy b'ow ow a, li b'ow n'ej̄n̄ ɔmn̄ es̄el wus na af ee?»

Farisi nyam lele wus labm eb es nyam ab

⁹Emeny Jesu dad nyandre em odad ok agj̄ a eke b'ubr el sosi nenyembri nyam es̄el ke b'ifn̄ agj̄ ejec'a nine: ¹⁰«Agj̄ yony im ok **Nyamel** gb̄el a e gbugj̄ a Nyam ɔj̄n̄ eci; nyam el **Farisi** etj̄ nyam el **wus** labm eb es. ¹¹Farisi a igb̄ inym es am ɔj̄n̄ Nyam erm em dad es̄e: “O Nyam, m'am elu'j̄ bia eke m'anm es̄e agj̄ amua na ek'el elu, ów eɔj̄n̄ kok es̄el, afacu,

† 17.31 Èkn Matie 24.17 ec'akr otar a. † 17.32 Èkn Nuɔ Ɔb 19.26. † 17.36 Luk eci silel esig beb̄ em a, w̄el égn̄m sodad ek'anj̄ ob na [...] ec'araj̄n em a. Èkn Matie 24.40.
† 17.37 Èkn Matie 24.28 eci akr otar a.

oglog eɛe wus labm eb es na af a. ¹²Nenɛgɛgɛ gber nyam af, mi b'ɛnɛgɛ neny sakp yony. Etɛgɛ mi b'oc em ec'ob fɛgɛ eke mi kok a eci lew em m'ap'ɛgɛ.”

¹³Kɔ wus labm eb es a gbe kpab es agɛgɛ a e lís inym es saw em, ɔtum eke k'igbl any ogɛgɛ lɛr afr yeji, etɛgɛ am ok sabu ermni dad eɛe: “O Nyam, ìkɛgɛm sɔrɛgɛ aɛkɛ m'el sikpl eɛs.” ¹⁴Low nawre m'am dad ɔny: wus labm eb es a, eke l'ɛwl meny n'aam akɛgɛ a, Nyam oc in e sikpl a ap'r;† kɔ ow elm Farisi a gbe. Tasi em a, eɛgɛ fɛgɛ eke b'igbl'l in sosi ogɛgɛ a, Nyam b'ow ɔny is'r es; etɛgɛ eɛgɛ eke b'isr in sosi es a, Nyam b'ow ɔny igbl'l ogɛgɛ.»

Jesu lele etuey ab

Matie 19.13-15; Mark 10.13-16

¹⁵Ca agɛgɛ ot ey meny nɛnym yeji ow eke Jesu k'at el abu nuɛgɛ. Eke **jam** eɛsel a b'ekn eɛben a, -n'am enym agɛgɛ a abr. ¹⁶Kɔ Jesu ɔgɛgɛ wel ot etuey a ow'r lís etɛgɛ li dad nine: «Yɛbr etuey ow em ogɛgɛ! Eɛgɛgɛ k'édɛgɛgɛ el, aɛkɛ tasi em a, Nyam e **gbrengɛgɛ** usu a, agɛgɛ a ek'anɛgɛ eɛe el af a eci. ¹⁷Low nawre m'am dad ɔny: eɛgɛgɛ kaka fɛgɛ ek'ɛgɛgɛm Nyam e gbrengɛgɛ usu a ebm eɛe iyli af a, eɛgɛgɛ ikɛgɛ na, lɛgɛgɛ kaka li k'ow l'ɔtum l'eym em.»

Ígɛgɛ fɛgɛ elu es ke ús Jesu jam

Matie 19.16-30; Mark 10.17-31

¹⁸Jwifel ec'any es nyam ibrm Jesu nine: «Low yeɛgɛm agɛgɛ es mamn, kɔ ayaf mi ki kokr ke m'íj sel ek'ɔnym uwr ec'aja ee?» ¹⁹Jesu dad'r nine: «Kɔ bla etɛgɛ am eɛgɛm eɛgɛgɛ mamn ee? Eɛgɛgɛ kaka elm eɛgɛgɛ mamn, ek'ow elm Nyam sɔny coco eɛ. ²⁰Kɔ uw sol ab any ee? *K'íjɛm nfaci, k'íɛɛim eɛgɛgɛ, k'íym mil, k'íjɛm danɛku yadɛgɛ em eɛgɛgɛ e nuɛgɛgɛ af, élum asɛgɛgɛ lele eɛgɛgɛ ab.*»† ²¹Any es a dad nine: «Likekli em etɛgɛ mi b'elum sol amua fɛgɛgɛ.» ²²Eke Jesu b'iri odad na a, li dad ow nine: «Eke kok eɛben ke ow akpl, gbeɛkɔ ow anɛgɛgɛ low nyam: ɔl ɛgɛ ec'ob fɛgɛ ek'ɔny a ij, ɔc ow ec'os a eɛc ɔgbɔru,† ke b'ow eɛgɛgɛ ob ɔny afr, ca éwl meny ow us'm jam.» ²³Eke any es a iri odad na a, sos ɔw'r es aɛkɛ n'ɔny ob ɔkɔ. ²⁴Jesu is any ler'r etɛgɛgɛ ekn eke sos ɔw'r es; li dad nine: «Nyam e **gbrengɛgɛ** usu a ec'em ey a eɛw tuɔtuɔ agɛgɛ a ek'ɔny ob ɔkɔ a eci gbe! ²⁵Gbaɛkɔ kedebnam eci fɛfn ɔmu em eke k'ɛcr a eɛw fuefue akm gbrengɛgɛ eci Nyam e gbrengɛgɛ usu a ec'em ey a.»

²⁶Agɛgɛ a eke iri odad na a am dad eɛe: «Kɔ sica bwo ec'ɛgɛgɛ ɔtu ek'ɛgɛgɛ sel ee?» ²⁷Jesu ɔdu eb dad nine: «Yec'eke eɛw tuɔtuɔ agɛgɛ ec'a, Nyam ogɛgɛ a ow eɛw fuefue.» ²⁸Pier dad nine: «Í] obi yeji ekn, s'igɛgɛ ey ec'ob ɔny fɛgɛgɛ s'elɛ es s'am us'ɛgɛ jam!» ²⁹Jesu dad el nine: «Low nawre m'am dad ɔny: ek'ɛgɛgɛ igɛgɛ in ec'akɛgɛ, in e yɔw, lisijimɛl, in ec'agɛgɛ oglog in ec'ey ab elu es Nyam

† 18.14 Nyam oc in e sikpl ap'r: odad na Grek em, wel ɔtu ek'itɛgɛgɛ eɛec'em dad eɛe Nyam oc'r nenyembri nyam es in ec'any af. † 18.20 ɔkm Ok 20.12-16; Ol ɔkn 5.16-20. † 18.22 Ékn Matie 19.21 eci akr otar a.

e gbrenḡbi usu a sosiem, ³⁰li b'ow n'eyn amua na feḡ bubu af leḡḡ na em, etḡ leḡḡ ek'ann anym am ow ab em a, li b'ow n'eyn sel ek'onym uwr.»

Jesu ewar sakp nyahan em in e luw lele in e luw em ann igb ab

Matie 20.17-19; Mark 10.32-34

³¹Jesu esḡ in e **jam** esel lew yony a ow eyn'n saw em etḡ am dad el ese: «Ìsr any ekan, kin Jerusalem anake s'am uyu s'im a. Yogḡ anake low a feḡ eke **kokoba** ob esel non eyḡ ec'Iy e lís a b'ow iy neny a. ³²Wel b'ow oc elu'l Nyam e low any uwm esel ec'abu em. -Li b'ow -li kokr ow miyer, -li wewr ow, -l'af ow sar any. ³³-Li b'ow -l'or ow ḡgbre em, ke ca -l'ibi ow. Etḡ seḡ nyahan li b'ow l'igb luw em.» ³⁴Ko jam esel a irim odad eke n'am dad wel a okm el es sos em; odad a eci liy a k'eym okm, etḡ -l'uwm low yec'a eke Jesu am dad a e nyandre ab any.

Jesu ewlm Jeriko ec'any eflu nyam

Matie 20.29-34; Mark 10.46-52

³⁵Eke -n'imn toḡ bake -n'am titm Jeriko a, any eflu nyam sig es ejagb saw am sasm ob. ³⁶N'am iri dedeku a ek'am ow a e lebl, etḡ n'am ibrm l'ese: «Ko bla lowi ee?» ³⁷Wel dad'r ek'ow el Nasaret e Jesu anake am ec a. ³⁸Etḡ kpekḡ n'am og li dad l'ese: «Jesu, David eci **lilaw**, ikḡ'm soḡḡ!» ³⁹Agḡ ek'ann anym am an es im a, am enym'n abr eke li ki yewal, gbeko n'am at lebl es l'og li dad l'ese: «David e lilaw, ikḡ'm soḡḡ!» ⁴⁰Eke n'am og eben a, Jesu inym es etḡ oḡ eyḡ esḡ'n. Eke any eflu a ow titm'n a, Jesu ibrm'n nine: ⁴¹«Ko bla lowi am erur eke mi ki kok m'onḡḡ ee?» Any eflu a dad'r nine: «Eḡḡ gbél, m'am erur eke mi k'ekn es.» ⁴²Jesu dad'r nine: «I ec'onm a ewlmḡ; ekn es goḡ!» ⁴³Kpekḡ any eflu a am ekn es, etḡ n'am us Jesu jam li koklm Nyam. Etḡ agḡ a feḡ eke ekn low na a yeji am koklm Nyam.

Jesu im Zashe e gbugḡ a

19 ¹Eke Jesu ey Jeriko baḡn am ubr im a, ²gbrenḡbi nyam eke wel b'eyḡ Zashe, ke el **wus** labm eb esel ec'eyḡ ligbel a ann yogḡ. ³N'am ol eke li k'ekn eyḡ a eke el Jesu a, ko bieku a sosiem, l'otum eke li k'ekn ow anke l'el eyḡ kpeteyni. ⁴Etḡ l'uru es n'im l'uyu sikomor ikḡ nyam l'ey em eke li k'ekn Jesu, eke ow b'ow ecr yogḡ ec'a sosiem.

⁵Eke Jesu ow ba b'igḡ yogḡ a, l'igbl any oḡḡ etḡ li dad ow nine: «Zashe, òḡḡ es fafa us es; ow it eke yefenyina mi k'ey ḡ e gbugḡ a.» ⁶Etḡ kpekḡ Zashe oḡḡ es us es, oc Jesu ab im gbugḡ etḡ eb'r sos em iḡn em. ⁷Agḡ a feḡ ek'ekn low na a am sosl ów dad ese: «Eḡḡ na gbe, **sikpl** es oḡḡ anake n'im n'am ij etu a!» ⁸Ko Zashe igb inym es Es Kotoko ec'any af etḡ dad nine: «Eḡḡ gbél, m'ow m'oc em ec'ob e m'onḡ a e likpr m'ap ogboku. Etḡ eke m'eb eyḡ nyam ec'ob dufre em, mil em, ke m'owr sakp yar m'onḡ'n.»

9 Ɛtɔ Jesu dad'r nine: «Yefenyina sel ɛɔn ɛy akɔ aɔa, aɔke ɛɔn na yeji el Abraham e lilaw. 10 Tasi em a, ɛɔn ec'Iy ow am ɔl eke k'eb aɔn ek'irm a elu es.»

Òc os ɔɔl an!

Matie 25.14-30

11 Eke -n'am iri sodad amua a, emeny Jesu dad nyandre em ec'odad nyam aɔke n'am titm Jerusalem, ɛtɔ aɔn a am tutr eke Nyam ec'es ɛw a am ow ɛy ɔkm kpekɔ. 12 Ɛtɔ kin odad eke l'oc n'am dad: «Akɔ nyam ec'any ɛs nyam aam usu kpekpe eb nyam em eke k'eb es ɛw ec'abusu, ke ɛwl meny ow. 13 Gbuɔ eke li k'im a, l'ɛsɔ in eci juma kok ɛsel ab em e lew, ɛtɔ n'ɔn ɛɔn ɛɔn os[†] ekɔ yen, ɛtɔ li dad wel nine: “Òc kokar juma ɛɔn mij toɔ ke m'ɛwl meny m'ow.” 14 Kɔ in ec'eb ɛyɔ a ifn'n, ɛtɔ -l'erm aɔn us'r jam im dad eke el erurm eke ɛɔn ikɔ na in k'ɛw el es.

15 Eke n'im l'eb es ɛw ec'abusu a bake l'ɛwl l'ow a, l'ɛsɔ in eci juma kok ɛsel a eke li cec os n'ɔn a eke li k'uw ɛɔn ɛɔn e juma e kok a e mij ek'ɛɔn ab any. 16 Krekre ɛs a ow ɛtɔ dad'r nine: “Ɛɔn gbɛl, ɔ e os ekɔ yen ab em, m'ɛɔn os fandi.” 17 Es ɛw ɛs a dad'r nine: “Juma kok ɛs mamn, ow akpl gbɛl! Eke ij neny nyam low likekli na em a, ow sosiem m'am ɔn'ɔn abusu ek'ɛw eb lew es.” 18 Yony em ec'a yeji ow ɛtɔ dad'r nine: “Ɛɔn gbɛl, ɔ e os ekɔ yen ab em, m'ɛɔn os ekɔ yen yen sakp yen.” 19 Li dad ow nine: “M'am ɔn'ɔn abusu ek'ɛw eb yen es.” 20 Nyahan em e juma kok ɛs a ow ɛtɔ dad nine: “Ɛɔn gbɛl, kin ɔ e os a eke m'ucu ɛs ɔhɔny em m'ɛw'ɔn es. 21 M'uru'ɔn aɔke m'uw any eke ɔ el ɛɔn tuɔtuɔ. Ɛtɔ b'oc ob yec'eke ɔ ewm ɛs a, b'ub egb yec'eke ewlm a.” 22 Eke li dad eben a, ɛs ɛw ɛs a dad'r nine: “ɔ el juma kok ɛs ɔnɔ; m'ow m'oc ɔ ec'odad ebl a m'ɔbr'ɔn low. Uw any eke m'el ɛɔn tuɔtuɔ, ke mi b'oc ob yec'eke m'ewm ɛs, ke mi b'ub egb yec'eke m'ewlm a; 23 ɛtɔ kɔ bla ɛtɔ ocm em e os a iim ewm ɛs os ɛw usu, ow kokm juma bake, ɛsɛ lele eke m'ow ab af a, ke m'oc os a lele ow e mij ab ab ee?” 24 Kpekɔ ɛs ɛw ɛs a ɛwl meny ɛtɔ dad aɔn a ek'anɔ yogɔ a nine: “Èbr ir os a abu em ɔn ɛɔn a ek'ɔny fandi a.” 25 Kɔ -li dad ow nine: “Ɛɔn gbɛl, in n'ɔny os fandi ɛtɔ, ke emeny wel ɔn'ɔn ee?” 26 L'odu l'eb li dad nine: “Low nawre m'am dad ɔny: ɛɔn fɛɔn eke ɔnym ob ab a, wel b'ow obn'n; kɔ ɛɔn eke ɔnym ob kaka a, tel a eke n'ɔny a yeji, wel b'ow ɔdu eb'r abu em. 27 Kɔ sica em ec'efnu a ek'erurm eke mi k'el el ec'es ɛw ɛs a, ɔny n'owr el aɔa, ke ibir el em ec'any af!” »

Jesu am ɛy Jerusalem

Matie 21.1-11; Mark 11.1-11; Jan 12.12-19

28 Eke li dad eben a, Jesu ikɔ bieku a anym am uyu im Jerusalem.
29 Eke n'im bake n'am titm Betfaje lele Betani ab ek'el **Olivie** lafeny a

† 19.13 Os nyam a el juma kok ɛs nyam e leɔn nyam e labm sɔɔ.

ec'ogog a, † Jesu erm in e **jam** esel ab em ec'agñ yony, 30 etñ li dad wel nine: «İmn baññ a ek'anñ anym a. Eke b'ow okr em a, b'ow ekan gbañko kpeterñni nyam eke wel ucür es, ke egn kaka k'uyum af. İnyñ mòmum in es ocr owr ir. 31 Ek'egñ b'ibrm òny low a sosiem eke am mòmum gbañkoli ab es a, dàdr ir esre: “Egn gbél a òny ow ec'es abur.” »

32 Agñ a eke l'erm a im etñ -l'ekñ low a esé lele eke Jesu dad el ab af. 33 Eke -n'am mòmum gbañkoli a es a, ow ec'esel a am ibrm el esé: «Kò bla etñ am mòmum gbañkoli ab es ee?» 34 Etñ erm esel yony a dad el nine: «Egn gbél a òny ow es'abur.» 35 Etñ kpekñ -l'oc gbañko kpeterñni a -l'is Jesu. -L'oc el eci sigbad -li faf ow af, etñ -n'òñ Jesu uyu af.†

36 Eke -n'am an es -n'İmn anym ec'a, agñ am ot el e sigbad faf ejagb.† 37 Eke n'am titm Jerusalem, ejagb a ek'am us nuñ es İmn Olivie lafeny af ec'a, agñ a feñ ek'am us'r jam a sos em İññ em am kòklm Nyam lebl gege, sakrowa a feñ eke -l'ekan a sosiem eci. 38 -N'am dad -l'esé: «*Ke Nyam édn Eb Ebu ek'am ow Es Kòtòkò e nin em a òwrò!*† S'am kòklm Nyam, erm es ey lele anygbél ab ek'anñ afr a sosiem eci!»

39 **Farisiel** beb ek'anñ agñ ab em a, dad Jesu nine: «Low yegm agñ es, édnñ ñ e jam esel a yéwal.» 40 Kò Jesu dad el nine: «Eke -li yewal yeji, mebn amua b'ow òg kòklm im!»

Jesu am ikñ Jerusalem ec'òññ

41-42 Eke Jesu im titm Jerusalem ke b'ekñ eb a, n'am ikñ ow ec'òññ li dad l'esé: «O Jerusalem, blel ñ yeji uw legñ na em ec'elél eke k'egñ erm es ey any ana! Kò sica ow lól'ñ es any af. 43 Kò legñ am ow eke ñ ec'efnu b'ow awñ lakp iwr did elul'ñ em, eb'ñ susu feñ, abur'ñ es atr'ñ sel. 44 -Li b'ow -ni ñuññ'ñ nimum, ñ lele ñ ec'eb eyñ ab ab. Etñ lebn kaka k'ow anm lawl lebn af İj, añke ñ uwm legñ eke Nyam ow eke k'elum'ñ abu ab any!»

Jesu ogñ án òlu a ok òkm Nyamel gbél ab em Matie 21.12-17; Mark 11.15-19; Jan 2.13-22

45 Sica Jesu im l'ey **Nyamel** gbél a e gbugñ a, l'ogñ án òlu a l'ok òkm, 46 etñ li dad wel nine: «Nyam Lel em a, Nyam dad nine: *Em ec'él a b'ow el Nyam ñòññ ec'él.* Etñ òny, am ocr kòkr *elu eci egñanin usu!*†

47 Ségñ feñ Jesu b'im yegm agñ low Nyamel gbél ab em. Etñ **egb** waw esel egbél a, ol e **low** yegm esel a, lele Jwifél em ec'any esel ab ab, am òl eke k'ibi'r. 48 Kò -l'uwmn eel eke -li k'egñan ow any, añke agñ a feñ b'iri in e low senyn senyn.

† 19.29 Èkn Mark 11.1 ec'akr otar a. † 19.35 Bèbmn Zakari 9.9. Èkn Matie 21.5 eci akr otar a. † 19.36 Èkn Matie 21.8 ec'akr otar a. † 19.38 Selu 118.26. Èkn Matie 21.9 ec'akr otar a. † 19.46 Bèbmn Esayi 56.7; Jeremi 7.11.

Jesu ec'abusu ɔny owi
Matie 21.23-27; Mark 11.27-33

20 ¹Lɛgɛɲ nyam, Jesu am yegm agɛɲ low **Nyamel** gbɛl a e gbugɛɲ a, ɛtɛɲ n'am dad Amani Mamn ec'odad. **Egb** waw esɛl egbɛl a, ol e **low** yegm esɛl a lele **agɛɲ** ekpekɛɲ ab ab ow ²ɛtɛɲ am ibrm esɛ: «Dàd ɛy ɔ! Kɔ bogɛɲ ec'abusu ɛm am kok ów amua ee? Kɔ bwo ɔɲ'ɲ na eci kok ec'abusu ee?» ³ɛtɛɲ Jesu dad ɛl nine: «ɛm yeji m'am ow m'ibrm ɔny low nyam ɛɛ. Dàdr'm, ⁴kɔ bwo ɔɲ Jan abusu ow ok agɛɲ mij nuɲ ee? Kɔ Nyam oglog agɛɲ ee?» ⁵ɛtɛɲ -n'am dadarir ɛl ɔfr ɛm -l'ɛsɛ: «Eke si dad eke Nyam ɔɲ'n l'ow, li b'ow l'ibrm ɛy l'ɛsɛ: “Kɔ bla sosiɛm ubmn in nawrɛ ee?” ⁶ɛtɛɲ ɛmɛny eke si dad eke agɛɲ ɔɲ'n abusu l'ow, ow b'ow ɔɲ agɛɲ a fɛɲ ot mebn eke k'ibi ɛy, aɲke -l'uw any eke Jan ɛl Nyam e **kokoba** ɔb ɛs tasi.» ⁷ɛtɛɲ sica -li dad Jesu nine: «S'uwm ɛgɛɲ ek'ɔɲ'n abusu l'ow l'ok agɛɲ mij nuɲ ab any.» ⁸ɛtɛɲ in yeji li dad wɛl nine: «Eke ow ɛl ɛbɛn a, ɛm yeji mi k'ow mi dadm ɔny abusu yec'ɛm eke mi bi kok ów amua fɛɲ a.»

Viny ɔgm e juma kok esɛl ɛɲɲɲ ec'odad nyandre ɛm
Matie 21.33-46; Mark 12.1-12

⁹ɛmɛny Jesu am dad agɛɲ a nyandre odad na ɛsɛ: «Lɛgɛɲ nyam ɔgm ɛs nyam ewl **viny** in ec'ɔgm a, l'oc l'abul ɔgm juma kok esɛl, [†] ɛtɛɲ n'im usu lɛgɛɲ kpekpe eci. ¹⁰Eke egb ub e lɛgɛɲ ow a, l'ɛrm in ec'abu ɛlum ɛs nyam im ɛɲɲ juma esɛl a eke wɛl k'ɔɲ'n egb a, in ec'eke k'ɛbm'n a. Eke abu ɛlum ɛs a im a, juma esɛl a ɔr'r, ɛtɛɲ -l'ogɛɲ ow ow ewl abu ɔfr. ¹¹ɛmɛny ɔgm ɛs a ɛrm abu ɛlum ɛs ejeci nyam. Kɔ in yeji juma esɛl a ɔr'r, wɛwr'r, ɛtɛɲ -l'ogɛɲ ow; ow ewl eke -n'ɔɔm ow ob kaka. ¹²ɛmɛny sakp nyahan ɛm, l'ɛrm abu ɛlum ɛs nyam im. Na ec'a gbɛ, -l'ɔr ow -li kok ow mob, ɛtɛɲ -n'ɔny -l'ɔwl ow lakp jam a. ¹³Eke egb ɔgm ɛs a b'ɛkn ɛbɛn a, li dad nine: “Oho! Kɔ sica ayaf mi ki kokr ab ee? Mi b'ow m'ɛrm ɛm ec'iy eke m'ɛrur tasi a; ow k'ɔdm ke -n'ɔny ow ec'ɛlum.” ɛtɛɲ l'ɛrm jim im. ¹⁴Gbɛkɔ eke -l'ɛkan ow a, -n'am dadarir ɛl ɔfr -l'ɛsɛ: “Kin ɛgɛɲ a eke godo godo b'ow ɛl aja ij ɛs a! S'íbi'r ke ɔgm a ɛl ɛy eci.” ¹⁵ɛtɛɲ -n'ɔny -l'ɔwl ow ɔgm a e lakp jam a, ɛtɛɲ -l'ibi ow.»

Sica Jesu ibrm ɛl nine: «Kɔ na, bla lowi ɔgm ɛs a b'ow kok ɔgm juma kok esɛl ab ee? ¹⁶Li b'ow l'ow, l'ibi juma kok esɛl a, ke l'óc ɔgm a n'ɔɲ agɛɲ ejeci.»

Eke agɛɲ a iri sodad amua a, -li dad nine: «Ow k'ow ɛym ɛbɛn!» ¹⁷Kɔ Jesu lɛr ɛl ɛtɛɲ ibrm ɛl nine: «Kɔ Nyam odad na e nyandre ɛl ayaf ee?

Lebn a eke ɛl us esɛl a oc ɔwl a,
ewl ɛl ɛl lɔy ɛm e lebn tasi. [†]

[†] **20.9** ɛkn Mark 12.1 ec'akr otar a.   [†] **20.17** Selu 118.22.

18 Eḡḡ fəḡ eke b'ow ey lebn na af a, b'ow kikh es, etḡ eḡḡ fəḡ eke lebn a b'ow ey af a, b'ow piplm em el siflefl.»

Kɔ wɛl sɔg wus labm ee?

Matie 22.15-22; Mark 12.13-17

19 Eke ol e **low** yegm esel lele **egb** waw esel eḡbɛl ab ab uw any eke el sosisem anake Jesu ub nyandre na a, -n'am ɔl eke li k'ony ow ke -l'edḡḡ ow e juma a, ḡbɛkɔ -n'am uru aḡḡ a. 20 Ow sosisem -n'am ɔsu Jesu kprakpr em. -Li b'erm aḡḡ ow esɛ nɛnyembri nyam esel af, eke k'ony Jesu in ec'odad ebl em, yec'etḡ ke -l'oc -l'ɛlu ow Jude ec'es ew es a abu em. 21 -N'am ibrm Jesu low ikḡ na -l'ese: «Low yegm aḡḡ es, s'uw any eke ḡ e Nyam e low eke bi dad ke bi yegm aḡḡ a el nawre etḡ úrum eḡḡ any és; Nyam ec'elel eke am ibrm eke si k'iir eb a, bi yegm ow ec'ejagb a kpeḡ. 22 Kɔ dād ey ɔ! Ey ec'ol ɔḡ abusu eke si ki sɔg wus labm s'ɔḡ **Sesar** ee?»† 23 Eke -li dadr ebn a, Jesu uw el e kprakpr ab any, etḡ dad el nine: 24 «Yēgm'n'm os nyam.» Etḡ -l'oc el ec'os a e nyam -n'am yegm ow. Etḡ Jesu ibrm el nine: «Meny ewr na lele nin na eke wɛl nɔn os na af a, bwo ec'egḡ ec'ow el ee?» Etḡ -li dad nine: «Sesare eci.» 25 Etḡ Jesu dad el nine: «Eke ow el ebn a, ke ɔḡḡ Sesar yec'ek'el in ec'a, ke ɔḡḡ Nyam yeḡi yec'ek'el in ec'a.» 26 Na em yeḡi -l'ɔtum -n'onym ow odad ebl em aḡḡ a ec'any af. Kɔ odad eke li dad wɛl a iti el any, etḡ -li bubur enyembri.

Luw em anḡ igb

Matie 22.23-33; Mark 12.18-27

27 Ow e jam a, **Sadusiel** ec'aḡḡ beb ow eḡḡ Jesu. (Ke Sadusiel anake bi dad esɛ luw em anḡ igb in anm a.) -N'am ibrm Jesu low na l'ese: 28 «Low yegm aḡḡ es, Mois nɔn ol na ɔḡ ey dad nine: Eke iḡḡ nyam ebi ɔw etḡ l'ewm iy kaka toḡ l'uw, ow akpl ke lisijim eb iḡḡɔw a ebi, ke éw ey in ab ew lisijim nin es.† 29 Kin aḡḡ lisijimel lɔbḡ e low ek'eḡḡ: likpekp a ebi ɔw, l'ewm iy kaka ow ab etḡ l'uw. 30 Li b'uw a, yony em ec'a eb iḡḡɔw a ebi. In yeḡi l'ewm iy toḡ batḡ l'uw. 31 Eke in yeḡi li b'uw a, nyahan em ec'a yeḡi eb iḡḡɔw a ebi. Ebn ebn toḡ el lɔbḡ mum -l'ebi iḡḡɔw a etḡ -l'uw eke -l'ewm ey kaka. 32 Etḡ ow ec'uwɛr em a, ɔw a yeḡi uw. 33 Kɔ sica legḡ eke aḡḡ ek'uw a b'ow igb luw em a, bwo ec'egḡ e ɔw tasi li b'ow l'el ab ee? Anḡe el a fəḡ eḡḡ eḡḡ ebi'r ow el in e ɔw.»

34 Jesu dad el nine: «Wus na ec'egḡ lele ɔw ab b'ebirir; 35 kɔ eḡḡ a lele ɔw ab ab ek'it eke k'anḡ luw em igb, ke ir eb afr a k'ow ebirm ij. 36 -Li k'ow -l'ɔtum -l'uwmn ij anḡe -n'anḡ esɛ **afr** erm esel af. Sica -l'el Nyam ec'ey, anḡe -n'anḡ luw em -l'igb. 37 Mois dad ayal eke aḡḡ ek'uw a b'ow anḡ owr, anḡe kati a ek'am iri al ab em a, l'esh Es Kɔɔkɔ *Abraham* e

† 20.22 Èkn Matie 22.17 ec'akr otar a. † 20.28 Ol ɔkn 25.5-6.

Nyam, Isak e Nyam, Jakob e Nyam. † 38 Ƙo agn eke uw a e Nyam li k'el ee? Njan, l'el agn ek'uw ke angn owr a e Nyam, anke in ec'a agn amua feɗ angn owr.» 39 Etn ol e low yegm esel beb eb odad etn dad nine: «Low yegm agn es, uw dad.» † 40 Low na eke li dad wel ebɛn a, egn kaka  sm af ibram'n low ij.

Mesi a lele David ab

Matie 22.41-46; Mark 12.35-37

41 Sica Jesu ibrm ol e low any uw esel a nine: «Ayaf wel ɔtu eke ki dad eke Mesi el David eci lilaw ee? 42 Anke Selu e lel ab em a, David in obi am dad ese:

Es Ƙoƙo Nyam dad em e Ƙoƙo nine:

“ w sig es em e lidr abu af

43 tonj bake m'ot n ec'efnu a m'ok'ng akr ew.” †

44 Ekan, eke sica David b'esng'n “Es Ƙoƙo”, ke ayaf Mesi a ɔtu eke k'el David e lilaw ab ee?» †

Ki kokr ese ol e low yegm esel ec'ab af

Matie 23.1-36; Mark 12.38-40

45 Eke agn dedeku a am iri in ec'odad a, Jesu dad in e jam esel a nine: 46 « sur sos ol e low yegm esel e l s, el eke -li b'erur eke -li ki sus mob akpakp -n'am ecm ab, ke -li b'erur eke dedeku em wel k'esng el elum em, etn Nyam nuɗ ign susu a -li bi dogng mekpn anym es. Es gbegbl ec'ob ij owi em yeji -li b'erur susu amamn. 47 -Li b'ufng eɗngow eb es, etn -li bi kok nyandre -l'wfur Nyam ngng yec'etn ke wel ot el agn amamn. Na sosiem anake el e jej ok a b'ow ew tuɔtu a.»

Iɗngow gbɔr yow a ec'ob ap a

Mark 12.41-44

21 1 Ow e jam a, Nyamel gbɛl ab em yogng ce, eke Jesu b'is any a, l'ekn egbrengbi ek'am elu Nyam bia ok el ec'ob ap a ƙoƙo ebr mob ab em. 2 Emeny l'ekn iɗngow gbɔr yow nyam yeji ek'am elu os ekekey yony ƙoƙo ebr ob ab em; 3 etn li dad nine: «Low nawre m'am dad ony: iɗngow gbɔr yow na ap ob akm agn a feɗ ec'a, 4 anke el ec'a -n'ng el ec'ob eke -n'ngn a ec'ow ek'ign af a, ƙo iɗngow a ec'a, n'ng in e gbɔr em ec'a eke n'ngn a, ow kpra kpra a eke li k'iir eb af a.» †

† 20.37 Okm Ok 3.6.  kn Matie 22.32 ec'akr otar a. † 20.39 Sadusiel lele Farisiel ab ec'odad nyam eke b'ann el arann a e liy a el luw em angn igb owi. Ol e low yegm esel ɔnɔn el Farisiel. -Li b'ub luw em angn igb e low a nawre. El anake -n'am ng Jesu low ij a, anke -n'am ekn eke Jesu angn el ec'ogog. † 20.43 Selu 110.1. † 20.44  kn Matie 22.45 ec'akr otar a. † 21.4  kn 2 Kor nt 8.1-6.

Nyamel gbel a e nyun
Matie 24.1-2; Mark 13.1-2

⁵Sica agɲ bɛb am dad **Nyamel** gbel a e sakpl owi, mebn amamn lele mob amamn ab eke wɛl ap Nyam a e low. Eke Jesu b'iri a, li dad nine: ⁶«Lɛgɲ am ow eke mebn amua ek'am ɛkan a, kaka k'ow usrm lawl lebn af anm, aɲke fɛɲ b'ow ɛr ok wus.»

Lɛgɲ es abal el e gbɛr owi
Matie 24.3-14; Mark 13.3-13

⁷Odad na eke Jesu dad ab ɛm -l'ibrm ow nine: «Low yegm agɲ ɛs, kɔ bogɲ lɛgɲ iy low na b'ow ɛy ee? ɛtɲ bogɲ e mɛny ɛwr ɛm, wɛl b'ow uw wanci a eke ów amua b'ow ɛy ab any ee?» ⁸ɛtɲ Jesu dad nine: «Èwr erm! Kì yɛbr ɛgɲ k'irmn ɔny! Tasi ɛm a, agɲ nɔɲɔ b'ow ow ɛm e nin ɛm dad eke el el **Mesi** a, ɛtɲ -li b'ow -li dad eke lɛgɲ es abal el a in ow ŋ! Kɔ k'ùsr el jam. ⁹Eke batɲ am irir wɛl am dad ɔny ar owi lele ɛb e bɔbɔr owi ab a, ke ɛrɲn k'ɔny ɔny. Ow it eke ów amua k'ɛy, kɔ ow elm wus na e nuɲ ɛdɲ. ¹⁰Tasi ɛm a, ɛbr nyam ɛc'agɲ b'ow im ɛɲn ɛbr ejeci nyam ogɲ ar; es ɛw nyam b'ow im ɛɲn es ɛw ejeci nyam ar ogɲ eci; ¹¹wus b'ow umu tuɲtuɲ, ɛtɲ susu nɔɲɔ gbɛl af lek b'ow ɛy, ɔl ɛɲɲ b'ow ɔny agɲ nɔɲɔ; ów ɛrɲn ɛrɲn b'ow ɛy ɛtɲ mɛny ɛwr ɛgbɛl ɛgbɛl b'ow anɲ afr ok ɔkm.

¹²Gbɛkɔ gbunɲ ke ów amua ɛy a, wɛl b'ow ɔny ɔny ke wɛl ijr ɔny gbɛr, wɛl b'ow ot im ɔny jej ok ɛm **Nyam** nuɲ igɲ susu ɛtɲ wɛl b'ow ok ɔny sobel ɛm, ɛtɲ wɛl b'ow ot ok ɔny ɛb ɛbu lele es ɛw ɛsɛl ab abu ɛm, ek'eel ɛm e **jam** ɛsɛl a sosisem. ¹³Na anake b'ow ɔɲ ijr ɛm e danɲku. ¹⁴Ow sosisem a ɛbr ɛwr es nuɲ ɛm ke ermij k'íŋɲm anym okm ɔny low eke b'ow dadr dogɲnin ɔny sosi a eci. ¹⁵ɛm obi m'ow m'ɔɲ ɔny sodad ebl lele sɛwr ab eke b'ow ɔɲ ɔny ɛc'ɛfnu a ɛc'ɛgɲ kaka k'ow ɔtum dadm odad akam ɔny es. ¹⁶ɔny ɛsɛl bɔbɔ yɛji, ɔny lisɛl, ɔny lisijimɛl, ɔny ɛc'agɲ lele ɔny lawlɛl ab b'ow ɔny ɔny ot im ɔny abusu ɛsɛl ɛc'any af; wɛl b'ow ɔb ɔny low, ibi ɔny ɛm ɛc'agɲ nɔɲɔ. ¹⁷ɛm sosisem agɲ a fɛɲ b'ow ifn ɔny, ¹⁸kɔ ɔny e sin nuɲ bɔbɔ yɛji, kaka k'ow iram. ¹⁹ɲnymn es kikri ɛben ɛɛ; na ɛm anake b'ow ɛɲan sel a.»

Jesu am dad Jerusalem e nyun owi
Matie 24.15-21; Mark 13.14-19

²⁰ɛmɛny Jesu dad nine: «Eke b'ɛkan áru ek'iwr did ɛlul Jerusalem ɛm a, ke lɛgɲ ab anake b'ow uwr any eke wɛl b'ow nyun'n a. ²¹Kpɛkɲ agɲ a eke b'ow anɲ Jude a, ow akpl ke -l'uru es -n'im mafeny ɛm; agɲ eke b'ow anɲ Jerusalem baɲn a -n'im akpoj, ke agɲ eke b'ow anɲ sikpukpu ɛm a k'ɛym baɲn a ij, ²²aɲke ow b'ow el jej ok e sɛgɲ. Yogɲ anake ów a fɛɲ eke Nyam Lɛl dad a b'ow iy neny a.† ²³Sɛgɲ amua b'ow ɛw tuɲtuɲ molok ab lisɛl lele ɛl ek'am ɔɲ ɛy

† 21.22 Èkn Ose 9.7.

mény ab ab eci, anke sɛɣɣ a ow b'ow el sɔɣɣ ligbel eke b'ow ɛy eb ab em. Ɛɛ, Nyam b'ow elu in ec'erm bebl ɔkm agɣ a e lís! ²⁴ Wel b'ow ibi el ar em, etɣ wel b'ow ot im el madu ɔkr em ebr ebr fɛɣ em; etɣ Nyam e low any uwm esel b'ow eb Jerusalem ɔnym ab toɣ bake el e legɣ yɛɣi úwr.»

Ɛɣɣ ec'Iy e mowrer

Matie 24.29-31; Mark 13.24-27

²⁵ Eke li dad na a, emény Jesu nine: «Sɛɣɣ am ow eke mény ɛwr b'ow anɣ ligbn em, awl em lele mílél em ab ok ɔkm.[†] Eke wus na af ec'abr ebr a fɛɣ b'ow iri okij lele mra ab e likekr a, -li b'ow -n'ony ermij. ²⁶ Agɣ erɣɣ b'ow ɔny toɣ úw, eke -li b'ow -li tutr ów a eke b'ow ɛy wus na af e low, anke nyam afr ec'abusu a b'ow ufɣ. ²⁷ Yogɣ anake wel b'ow ɛkn ɛɣɣ ec'Iy eke b'ow anɣ jru em ow, abusu ligbel lele anygbel em ab a.[†] ²⁸ Eke ów amua b'ow ɔb nuɣ am ow a, ke átar sos es inymn es lær afr, anke ɔny ec'es eb elu e legɣ a ow titm ŋ.»

Low yɛgm eke babm e likɣ a am elu ɔkm

Matie 24.32-35; Mark 13.28-31

²⁹ Emény Jesu oc nyandre em ec'odad na etɣ am dad ɛɛ: «Èkan babm e likɣ lele ekɣ ejec'ab ab; ³⁰ eke -n'am gɣɣ ɔdɔdɔ a, kɣekɣ b'uwr any eke mewij ow titm. ³¹ Ɛben nyam coco, eke b'ow ɛkan ów amua ow a, ke kɣekɣ úwr any eke Nyam e **gbrengbi** usu a ow titm. ³² Low nawre m'am dad ɔny: yefenyina ec'agɣ a fɛɣ k'ow uwm ow uwrɣ, etɣ ów amua b'ow ɛy. ³³ Afr lele wus ab b'ow ɛc, kɔ em ec'odad ebl a k'ow ɛcm.»

Ɛɣɣ ec'Iy e mowrer ec'erm ɛw owi

³⁴ «Ow sosiem, èwr erm! K'òcar ɔny sosi k'elulil es gbɛɣbl owi, mar ɔny owi, lele owr anɣ ec'ermij ebr owi ab em, bake íjal sos es legɣ a ów okr ɔny es kpru, ³⁵ ɛɛ asawa eke b'ok ob af ɔny af; tasi em a, ow b'ow okr wus na ec'agɣ a fɛɣ es. ³⁶ K'èrur memn, kɔ sɛɣɣ fɛɣ ɣɔɣan Nyam yec'etɣ ke ɔnyɣ læc akmn ów amua eke b'ow ɛy ab es, ke ɔtur inymn es ɛɣɣ ec'Iy ec'any af.»

³⁷ Sɛɣɣ fɛɣ Jesu b'im yɛgm agɣ low **Nyamel** gbɛl a e gbugɣ a etɣ legɣ uk em, li b'im l'ɛru **Olivie** lafeny af. ³⁸ Etɣ ibribr fafa agɣ a fɛɣ b'ow Nyamel gbɛl a e gbugɣ a eke k'iri in ec'odad.

Es ɛw esel am ut Jesu ec'ibi a ec'asre

Matie 26.1-5; Mark 14.1-2; Jan 11.45-53

22 ¹ Sica **Futufutu** eke ejru ánm em ec'es gbɛɣbl ek'el **Pak** a e legɣ a ow titm.[†] ² **Egb** waw esel ɛɣbel lele ol e **low** yɛgm esel

[†] 21.25 awl em, lele mílél em ab ok ɔkm: bèbm Esayi 13.10; Ezekiel 32.7; Joel 3.3-4.

[†] 21.27 Èkn Daniel 7.13. [†] 22.1 Èkn Okm Ok 12.1-27.

ab am ɔl ew ew em el el eke -li ki kokr bake -l'ibi Jesu, gbekɔ erɲn am ɔny el agɲ a sosisem.

Judas am bebɛm eke b'ow ɔl Jesu ij

Matie 26.14-16; Mark 14.10-11

³Èben a, kpɛkɲ **Satan** ey Judas eke wɛl b'ɛsɲ Iskarjot, **jam** esel lew yony a ec'ɛɲ nyam em. ⁴Ow ɔɲ ɛtɲ n'im n'ɛɲn Jwifel ec'**egb** waw esel ɛgbɛl a lele **Nyamel** gbɛl a ec'ɔsu esel ekpɛkp ab ab, ɛtɲ -l'iririr el el eke li k'oc Jesu l'ɛlu wɛl abu em a. ⁵Low na eke Judas dad ɛl a iɲn ɛl sos em toɲ afɲn es, ɛtɲ -l'ɛwar ow eke -li b'ow -li sɔg ow labm. ⁶Judas ɛɲɲ eb, ɛtɲ sica n'am ɔl akunda senyn yec'em eke li k'ony Jesu n'ɔɲ wɛl yec'ɛtɲ ke dedeku a k'úwm any.

Pak ec'ob ij a eci sos bebɛm

Matie 26.17-25; Mark 14.12-21; Jan 13.21-30

⁷Lɛɲɲ a ek'el **Futufutu** ek'ejrɲ ánm em ec'es gbɛgbl e lɛɲɲ eke wɛl k'ibi mɛcɛb kok **Pak** ec'ob ij a ow. ⁸ɛtɲ Jesu ɛrm Pier lele Jan ab dad ɛl nine: «Ìmn bebɛmn ey e Pak[†] ec'ob ij a ec'usu.» ⁹Odad na eke ow dad ab em, -l'ibrm ow nine: «Kɔ bogɲ erur eke si k'im si bebɛm ow e sos ee?» ¹⁰ɛtɲ Jesu dad ɛl nine: «Kin, eke b'imn ba b'eyr baɲn a, b'ow ɛɲan igɲ nyam ek'uyu mijel. Úsr ir jam toɲ ɔny yeji ókr gbugɲ a eke li b'ow l'ey a. ¹¹Eke b'okr gbugɲ a, dàdr gbugɲ es a ɛsrɛ: “Low yɛgm agɲ es am ibrm akɲ yec'eke in k'ij Pak ec'es gbɛgbl ec'ob in e **jam** esel ab ab.” ¹²ɛtɲ li b'ow li yɛgm ɔny ɛl afr a ec'akɲ gbɛl nyam ek'akɲ eci mob fɛɲ iy nɛny em. Yogɲ anake b'ow bebɛmn ey ec'ob ij a e sos a.» ¹³Eke -n'imn a, -l'ɛkn low a fɛɲ eke Jesu dad ɛl a, ɛtɲ -li bebɛm Pak ec'ob ij a e sos -l'ɛw es.

Ob ij lala

Matie 26.26-30; Mark 14.22-26

¹⁴Eke wanci ow bebɛmn ab a, Jesu lele in ec'**erm** esel ab ab ow ok es ob ij usu a. ¹⁵Eke -n'am ij ob a, Jesu dad ɛl nine: «M'erur tasi eke mi k'ij **Pak** ec'ob na ɔny ab gbuɲ ke m'ij gbɛ. ¹⁶Kɔ m'am dad ɔny eke mi k'ow m'ijm ob na ij, toɲ bake es gbɛgbl ikɲ na e liy a ɛy ɔkm Nyam e **gbɛngbi** usu a.» ¹⁷Eke li dad odad na a, kpɛkɲ l'oc mij kpɔk, l'ɛlu Nyam bia ɛtɲ li dad nine: «Èbr mij kpɔk na ke ɛɲɲn ɔny fɛɲ. ¹⁸Kɔ m'am dad ɔny eke emeny mi k'ow m'ɛɲɲm mar na ij toɲ bake Nyam ec'es ɛw a ów.» ¹⁹Emeny l'oc futufutu. L'ɛlu Nyam bia ɛtɲ n'ony l'ubr em, n'ɔɲ wɛl ɛtɲ li dad nine: «Na el em e sos megl [eke m'am ɔɲ ɔny. Kòkr low na em ec'ɔkn eci.» ²⁰Eke -l'ijr ob bake ow uwr a yeji, l'oc mij kpɔk eke mar anɲ em n'ɔɲ wɛl ɛtɲ li dad nine: «Mij kpɔk na el **sinm** owr eke Nyam kok em e mebl eke ok es ɔny sosisem a

† 22.8 Èkn ɔkm Ok 12.3-9.

eci.]^{† 21} Gbeko kin: ony em ec'egny nyam ek'am ol ij'm a anj ob ij usu na em ab!^{† 22} Nawre em, egn ec'Iy b'ow uw ese elel eke Nyam bebem ew es ab af, ko gbre el egn a ek'ol ij'r a eci!»²³ Low na eke -l'irir a onj etj -n'am bibrmn el ofr -l'ese: «Ko bwo ec'egny anake ki kok low na ey em ab ee?»

Jam esel a am atar anymu el e low es

Matie 18.1-4; Mark 10.35-45; Jan 13.2-17

²⁴Eke low na ec a, **jam** esel a am atar ow es tuotuo eke k'uw egn eke el em a k'el anymu ab any. ²⁵Ow sosiem Jesu dad el nine: «Eb eb em eci eb ebu b'ew agny es, etj el ec'abusu ab em -li bi dad wel eke wel k'esnj el ow amamn kok esel. ²⁶Ko ony ec'a, ow k'ow elm eben. Egn eke k'el ony ec'anymu a, n'anj ese iyli af; ke egn eke k'el es ew es a, anj ese ob oc onj es af. ²⁷Tasi em a, bwo ec'egny el anymu ee? Ko egn eke bi sig es am ij ob a, oglog egn eke b'oc ob onj agny ab ee? Nawre em, egn eke sig es am ij ob a el anymu, ko yadny ee? Etj kin, em m'anj ony ec'aranj ese ob oc onj es af. ²⁸Etj ony yeji anjn em ab, em e gbre ijr fenj em. ²⁹Ese elel eke em Es onj'm abusu eke mi k'ew agny es a, eben em yeji m'ow m'onj ony abusu nenyembri nyam a ce. ³⁰Em ec'es ew ab em a, b'ow ijr ob, egn, etj b'ow ecr okr es mekpn af ewr Israel ec'eb lew yony a es.»

Pier b'ow egbr Jesu

Matie 26.31-35; Mark 14.21-31; Jan 13.36-38

³¹Eke li dad low na bake ow uwr a, Jesu am ler Pier etj dad nine: «Sim, ign loru es iri! **Satan** ibrm abusu eke b'ow ony ufnj ony ese egbey eke wel bi cic suw es em af. ³²Ko mi njnj Nyam m'onj'j yec'etj ke nj ec'omn a k'obm meny. Ko nj yeji, legny eke b'ow ewl ow el em ec'a, atr esnj jimel a sos es.»³³ Low na eke li dad a, Pier odu odad eb etj dad'r nine: «Egn gbél, mi bebem sos eke mi k'ey sobel em nj ab, ke m'uw nj ab.»³⁴ Ko Jesu dad'r nine: «Pier m'am dad'nj, ncok a ce, njos k'ow iknm etj b'ow egbr sakp nyahan dad eke uwm im any.»

Os, ekpr lele lab ab

³⁵Emeny Jesu dad el nine: «Legny a eke m'erm ony ke ocmn os, ekpr lele cokrukpo ab ke inm a, ko onyn low nyam ec'es abur ee?» -Li dad ow nine: «S'onym low kaka ec'es abur!»³⁶ Etj nine: «Ko sica, ony ec'egny ek'onny os a, l'oc gny. Egn ek'onny ekpr a yeji l'oc; ke egn ek'onnym lab a, l'ol in e mob sus em a l'ij ke l'ol lab. ³⁷Ko m'am dad ony nawre em, ow akpl ke Nyam Lel em ec'odad na eke wel non em e lis a iy neny: *Wel aw'l low njnj kok esel em a.*[†] Ee, em e lis e low a eke wel non a b'ow iy neny!»³⁸ Etj **jam** esel a dad'r nine: «Egn gbél, kin s'onym mab ler em yony ab!» Etj Jesu ubr odad a es nine: «Na ce ow eny nj!»[†]

[†] 22.19b-20 Luk eci silel esig beb em a, wel ejnm sodad ek'anj ob na [...] em a. Bèbmnn Okm Ok 24.8; Jeremi 31.31-34. [†] 22.21 Bèbmnn Selu 41.10. [†] 22.37 Esayi 53.12.

[†] 22.38 *Na ce ow eny nj!* Odad na Grek em, wel otu ek'itjn ejec'em dad ese *Ow úbr es gny!*

Jesu im Nyam ɲɔɲɲ em Olivie lafeny af
Matie 26.36-46; Mark 14.32-42

³⁹Sica Jesu ey ɔkm im **Olivie** lafeny af esɛ elɛl eke li bi kok god'ɛtɲ ab af. In e **jam** esɛl a yeji us'r jam ab im. ⁴⁰Eke -n'imn ba -li b'ok yogɲ a, li dad wɛl nine: «Iɲɔɲɲ Nyam, yec'ɛtɲ ke k'ɛymn ɛbm ɛkn owi ɛm.» ⁴¹L'ɛlu wɛl es n'im anym kpekpe tɛl, ɛtɲ yogɲ l'ok ɔwrɔkp wus n'am ɲɔɲɲ Nyam li dad l'ɛsɛ: ⁴²«ɛs, eke erur, ke ɔny gbɛ ij e mij kpɔk na kpab'm es l'is. Ke fɛɲ ɛm a, ow k'ɛl yec'a eke m'am erur a, kɔ yec'a eke am erur a.» ⁴³[Kpekɲ **afɾ** ɛrm es nyam ow ɛɲɲ'n ɛtɲ am atr'r sos es. ⁴⁴Kɔ ɛbɛn yeji, Jesu am ij ɛrm ɛm e gbɛ ɛtɲ am ɲɔɲɲ Nyam lɛc ɛm toɲ law am ok'r. ɛtɲ in e law a am sus ok wus esɛ mebl ekuey af.]†

⁴⁵Eke ni ɲɔɲɲ Nyam bake ow uwr a, l'igb wus ɛtɲ l'ɛwl mɛny l'ow n'ɛɲɲ jam esɛl a, kɔ sos ɔw ɛl es toɲ ow ɛl ɛl mɛmn. ⁴⁶Eke n'ɛɲɲɲ wɛl mɛmn ɛru ɛm a, l'uwr wɛl ɛtɲ li dad nine: «Kɔ bla ɛtɲ am ɛrur mɛmn ee? Igbɾ wus ke ɲɔɲɲɲ yec'ɛtɲ ke k'ɛymn ɛbm ɛkn owi ɛm.»

Jesu ec'ɔny

Matie 26.47-56; Mark 14.43-50; Jan 18.3-11

⁴⁷Jesu odad anɲ nɛnym am dad, ɛtɲ kpekɲ agɲ ɲɔɲɲ gbɛl ilm any. ɛtɲ Judas ek'el **jam** esɛl lew yony ab ɛm e nyam a anake am nyimn ɛl a. Eke -l'owr -l'okɾ yogɲ a, Judas im titm Jesu eke k'ey'r. ⁴⁸Kɔ Jesu ibrm'n nine: «Judas, kɔ af ɛy ɛm am ɔl ɛɲɲ ec'**Iy** ij ee?» ⁴⁹Eke jam esɛl a am ɛkn low a eke am ow ɛy a, -l'ibrm Jesu nine: «ɛɲɲ gbɛl, kɔ s'ɔɲɲ ɛl mum ɛy e mab ler ɛm ab ab ee?» ⁵⁰ɛtɲ kpekɲ ɛl ɛm ec'ɛɲɲ nyam iyr **egb** waw ɛs ligbɛl ec'abu ɛlum ɛs a lab, ɛtɲ l'ubr ow lidr e lɔru ab es.† ⁵¹Kɔ Jesu dad nine: «Ow inym es ɲɔɲɲ!» ɛtɲ l'itɲɲ igɲ a e lɔru a abu, ɛtɲ l'ewlm ow. ⁵²Sica li dad egb waw esɛl a, **Nyamɛl** gbɛl a ec'ɔsu esɛl ec'agɲ egbɛl a lele Jwifel ec'**agɲ** ekpekɾ a eke ow ɛl ab in ec'ɔny ec'a nine: «Kɔ ɛm ec'ɔny a ibrm eke k'otr ɛkɲ ekpr lele mab ler ɛm ab owɾ esɛ low ɲɲɲ kok ɛs ɛm ɛl af ee?» ⁵³Sɛɲɲ eke m'anɲ ɔny ab Nyamɛl gbɛl ab ɛm a ɔnymn'm. Kɔ sica ɔny e wanci eke k'ɔny'n'm a ow ɲɲ; catɲ nɛbn ec'abusu a ow a.»

Pier egbr Jesu

Matie 26.57-58, 69-75; Mark 14.53-54, 66-72; Jan 18.12-18, 25-27

⁵⁴Sica -n'ɔny Jesu ɛtɲ -l'oc ow ab -n'im **egb** waw ɛs ligbɛl a e gbugɲ a. Pier anɲ akpoj ɛm am us ɛl jam. ⁵⁵Wɛl fuf al lakp a ec'araɲɲ, agɲ ok ɛs did al ɛlul ɛm a, ɛtɲ Pier yeji im sig ɛs ɛl ab. ⁵⁶Ob oc ɔɲ lis nyam ɛkn'n eke li sig ɛs al saw a, l'ok ow anyamn af n'am ler ow gbiy, ɛtɲ nine: «Iɲɲ

† 22.43-44 Luk eci silɛl oglog ɛm a, akr 43-44 ab a anm ɛm. † 22.50 Bɛbm Jan 18.10,26.

na yeji, n'ann Jesu ab!»⁵⁷ Kò Pier egbr Jesu etj dad ob oc òj lis a nine: «Yòw, m'uw'm'n any.»⁵⁸ Eke ow ibn tel a, egj ejeci nyam yeji ekn'n etj dad'r nine: «Ij yeji, el el em ec'egj nyam.» Kò li dad igj a nine: «Njanj, m'annm el em!»⁵⁹ Ow ibn toj k'ij wanci nyam ka, etj emeny egj ejeci nyam at dad nine: «Nawre tasi egj na yeji el in ec'agj ab em e nyam, anke l'el Galile iy.»⁶⁰ Kò Pier dad'r nine: «M'uw'm ñ e low yeci eke am erur eke ki dad ab any!»

Odad na ann'n nenym n'am dad etj kpekj ngɔs ikj.⁶¹ Etj Es Kòtòkò ewl meny òk'n any am lèr'r gbiy. Ow òj Pier òkn odad a eke Es Kòtòkò dad'r a: «Gbuñ ke yefenyina ngɔs íkj a, b'ow dad sakp nyahan eke uw'm im any.»⁶² Etj Pier ey òkm im gbenj am ikj low dudu ec'òjn.

Jesu e miyer kokr lele ɔr ab

Matie 26.67-68; Mark 14.65

⁶³ Agj ek'am ɔsu Jesu a am kokr'r miyer etj am ɔ'r. ⁶⁴ -N'awj ow any es, -n'am ɔr ow kukuta em, -n'am ibrm ow -l'ese: «Ek'el Nyam e kokoba ɔb es, ke dád ey egj ek'iy'r'j ob a!» ⁶⁵ Etj -n'am dad ów enjnj nɔnɔ gbèl -l'ok ow af miyer kokr em.

Jesu ow Sanedren ec'agj a ec'any af

Matie 26.59-66; Mark 14.55-64; Jan 18.19-24

⁶⁶ Eke legj eny a, Jwifèl em ec'agj ekpekp a ek'el **egb** waw esel egbèl a lele ol e **low** yegm esel ab ab as luku. -N'òj wèl oc Jesu ow **Sanedren** ec'agj a ec'any af, ⁶⁷ etj -l'ibrm ow nine: «Dád ey s'iri gɔj! Kò ñ el **Mesi** ee?» Etj li dad wèl nine: «Eke mi dad ɔny yeji, k'ow ubmn nawre; ⁶⁸ etj eke m'ibrm ɔny low yeji, k'ow egjmn dadmn'm. ⁶⁹ Kò jam anja *egj ec'Iy b'ow sig es Nyam Abusu Es e lidr abu af.*»[†] ⁷⁰ El fèj -li dad nine: «Ke Nyam ec'Iy el a!» Etj li dad wèl nine: «Ow kpej anake ɔny obi dadr a.» ⁷¹ Etj -li dad nine: «Ow akplm eke si k'ibrm adanjku ij! Sica ey obi yeji s'iri'r nenym ñ!»

Wèl oc Jesu im Pilat ec'any af

Matie 27.1-2, 11-14; Mark 15.1-5; Jan 18.28-38; Ob Kok 4.25-28

23 ¹ Eke -li jejr Jesu ec'ów -l'okr bake ow uwr a, dedeku a nimum igb wus etj oc Jesu ab im **Pilat** ec'any af.[†] ² Yogn, kpekj -n'am cicr ow -li dad -l'ese: «S'ebmn nyamn s'ekn eke egj na am irmn ey ec'agj a; li bi dad wèl eke wèl kí ɔɔgm wus labm[†] etj li b'ocr in sosi **Mesi**, eb ebu nyam.» ³ Etj Pilat ibrm'n nine: «Kò nawre, ñ Jwifèl ec'eb ebu ee?» Etj Jesu dad'r nine: «Ij obi dad.» ⁴ Eben a, Pilat dad egb waw esel egbèl a lele bieku

† **22.69** Èkn Selu 110.1; Daniel 7.13-14. † **23.1** Èkn Matie 27.2 ec'akr otar a. † **23.2** Èkn Luk 20.20-25.

ab ab nine: «M'ehnm low obr kaka ign na em.» ⁵Gbeko -n'am at lebl es -li dad lec em -l'ese: «Egn na bi dad agn eke k'obr eb any. L'ob ow e low yegm nun Galile etj, ton l'ow l'ok Jude wus af, etj sica l'ow aya yeji.»

Wel oc Jesu im Erød ec'any af

⁶Eke **Pilat** iri odad na a, l'ibrm nine: «Kɔ egn na Galile ec'egñ ee?» ⁷Eke wel dad'r eke Jesu el Galile ec'egñ, ke l'uw any eke yogñ anñ **Erød** ec'es ew em a, n'ɔñ wel oc Jesu im ow ec'any af, anke Erød in obi yeji legñ ab em a, n'anñ Jerusalem. ⁸Eke l'ekn ow a, sos em am inñ'n anke l'iri wel dad'r ow e lís e low, etj legñ kpekpe etj n'am erur eke li k'ehñ ow† bake ow kok meny ewr nyam l'ékn. ⁹Li bibrm ow ów nɔnɔ, kɔ Jesu ɔbm kpu kaka ɔm'n.† ¹⁰**Egb** waw esel egbel a lele ol e **low** yegm esel ab ab yeji ek'anñ yogñ a am cicr Jesu lec em. ¹¹Etj Erød lele in eci sɔda eyñ ab ab am kokr Jesu miyer, etj am oc'r ese egñ keskes af. -L'ew ow mob sus em mamn sos, etj l'ewlm ow meny ow im Pilat ogñ a. ¹²Legñ a ce, Erød lele Pilat ab eke legñ ek'ec ab em ijarm a, ewl el agñ lawlel.

Wel ɔb Jesu low luw eci

Matie 27.15-26; Mark 15.6-15; Jan 18.39-19.16

¹³Eke **Pilat** am ekn eke low obr kaka anm Jesu em a, l'as **egb** waw esel egbel a, es ew esel a lele dedeku a feñ ab luku, ¹⁴etj li dad wel nine: «Ocr egn na isr'm etj am dadr eke ow'n am irmn agñ. Na sosome m'ibrm'n low ɔny ec'any af. Kɔ kin, m'ehnm low nññ kaka eke li kok ke ow sosome am ɔññ in dedeku a. ¹⁵Eben nyam coco, **Erød** yeji eñnm low obr kaka in em, etj ow sosome l'ewlm ow meny. M'am ekn ke egn na kokm low obr kaka ek'it eke wel k'ibi'r. ¹⁶Gbeko m'ow m'ɔñ wel ɔr'r ngbre em, ke m'élul es.» ¹⁷[**Pak** ec'es gbegbl feñ e legñ a, ow akpl ke Pilat élu sobel em es nyam eke dedeku a b'erur a es.]†

¹⁸Eke Pilat dad el eben a, kpekñ -n'am ɔg el feñ -li dad -l'ese: «Ibi egn na, ke élu Barabas es ɔñ ey!» ¹⁹(Ke Barabas na, legñ ab em eke ɔbar ey Jerusalem baññ a, in anake wel elul sobel em a, anke l'obr eb any, etj l'ibi egn yeji.) ²⁰Gbeko eke Pilat am erur eke k'elu Jesu es a, emeny l'ibrm eke li k'iri dedeku a neny. ²¹Kɔ -n'am elu Pilat lebl -li dad -l'ese: «Éw'r olikn af! Éw'r olikn af!» ²²Emeny Pilat eb odad sakp nyahan em etj ibrm el nine: «Bla low obr iy li kok ee? Em gbɛ m'eknm low obr kaka in em ek'it eke wel k'ibi'r; gbeko m'ow m'ɔñ wel ɔr'r ngbre em, ke m'élul es.» ²³Kɔ dedeku a neny anñ em ce am ibrm sɔg em eke wel k'ew Jesu olikn af. Etj el e sɔg e lebl a akm Pilat es.

²⁴Etj Pilat egn dedeku a ec'a ek'am ibrm a eb. ²⁵L'elu Barabas ek'obr eb any, ibi egn ke ow sosome wel elu sobel em a es. Etj l'oc Jesu n'ɔñ dedeku a yec'etj -li kok ow el e low eke -n'am erur a.

† 23.8 Èkn Luk 9.7-9. † 23.9 Èkn Esayi 53.7. † 23.17 Luk eci silel esig ologm em a, wel eñnm sodad ek'anñ ob na [...] ec'araññ em a. Èkn Matie 27.15; Mark 15.6.

Wel ew Jesu oliķn af

Matie 27.32-44; Mark 15.21-32; Jan 19.17-27

26 Eke -l'ocr ow ab -n'aam a, -l'obr Siren baŗn iy nyam eke wel b'esz Simo ek'anŗ akŗ em am ow. Eke srōda eyŗ a b'ekn'n a, -n'ony ow lēc em etŗ -l'oc Jesu ec'olikŗ a -n'ŗn ow eke ow k'abu us ow jam.† 27 Agŗ ȳȳȳ gbel am us'r jam, etŗ ȳȳȳ ek'anŗ el em a am ikŗ ȳȳȳ ok sabu ermni in sosiem. 28 Eke Jesu b'ewl meny a, n'am ler wel etŗ li dad nine: «Jerusalem ec'ȳȳȳ, k'ikŗn ȳȳȳ em sosiem; kȳ ikŗn ȳȳȳ lele ȳȳȳ ec'ey ab eci! 29 Kȳ lēŗ am ow eke agŗ b'ow dad ese: “Ehe  el etŗ ȳȳȳ eke ewm ey, ke ȳȳȳ ey meny lēŗn kaka a eci!” 30 Lēŗn ab anake agŗ b'ow dad ese: “*Mafeny, b bmn okr ey af! Egigl, b burir ey es a!*”† 31 Tasi em a, eke wel am kok likŗ ek'anŗ owr a nenē, ke likŗ wewe ec'a ayaf wel b'ow kokr'r ab ee?»

32 Srōda eyŗ a oc agŗ ejeci yony ek'el w eŗnŗ kok esel yeŗi ow eke wel k'ibi el Jesu ab. 33 Eke -n'imn usu a eke wel b'esz “Nuŗ kŗk ec'usu a”, -l'ew Jesu lele w eŗnŗ kok esel yony ab ab oliķn af; Jesu anŗ araŗn, nyam anŗ'n lidr abu af, etŗ nyam anŗ'n nemn abu af.† 34 Etŗ Jesu dad nine: «Em Es, c ap el aŗke -l'uwm yec'eke -n'am kok ab any.»† Srōda eyŗ a cec in e mob sus em sȳsum oc kok em.

35 Agŗ a ek'anŗ yogŗ a am ler'r. Etŗ Jwifel ec'es ew esel a am kokr'r miyer† dad ese: «L'eb agŗ ejeci l'elu es; eke l'el **Mesi** eke Nyam sȳsum oc a, ke l'br in sosi s'ekn!» 36 Srōda eyŗ a yeŗi am kokr'r miyer. -Li b'im -li titm ow, -l'oc el e mar a† -n'am ȳkŗ ow ke -n'am dad -l'ese: 37 «Ek'el Jwifel ec'eb ebu, ke br ŗ sosi elu es gȳk!» 38 In ec'olikŗ a e nuŗ af a, -ni nȳn odad na -l'aru: “Eŗn na el Jwifel ec'eb ebu.”

39 w eŗnŗ esel a eke wel ok oliķn af ab em a yeŗi, nyam am wewr Jesu dad ese: «Kȳ ow elm ŗ elm **Mesi** ee? Ek'el Mesi, ke br ŗ sosi elu es, bake ey yeŗi b elu ey es ȳ!» 40 Odad na eke li dad a, lawl a am eym'n abr dad ese: «Kȳ luam Nyam ee?   yeŗi am ij gbre ese in af. 41 Ey ec'a, ow it eke si k'ij gbre, aŗke ey ec'w eŗnŗ e si kok a e labm sȳg anake s'etŗn a. Kȳ in, li kokm low ŗnŗn kaka!» 42 Eke li dad odad na a, emeny li dad nine: «Jesu, k'ijl'm es lēŗn eke b'ow ow ŗ ec'es ew ab em a.» 43 Etŗ Jesu dad'r nine: «M'am dad'ŗ nawre em, yefenyina cē b'ow anŗ em ab Nyam ec'**usu** mamn a.»

Jesu e luw a

Matie 27.45-56; Mark 15.33-41; Jan 19.28-30

44 Sica ow anŗ tel ke lēŗn yuru nuŗ, etŗ ligbn a ek'am afŗ a irm es; ncebni ey wus na nimum af toŗ ncebles eci wanci nyahan em. 45 Etŗ **Nyamel** ab em eci gbad

† 23.26 kn Matie 5.41 ec'akr otar a. † 23.30 Ose 10.8. † 23.33 kn Esayi 53.12.

† 23.34 *Em Es, c ap el aŗke -l'uwm yec'eke -n'am kok ab any:* Luk eci silēl esig oŗlog em a, wel ŗnm odad na. kn Selu 22.19. † 23.35 kn Selu 22.8-9. † 23.36 kn Selu 69.22.

gbel gbada a eke wel ew edɔn usu lala ab any a,[†] igɔn afr em a etɔn agbr em ararɔn didi toɔn ok esr em a. ⁴⁶Etɔn Jesu barm lebl tuɔtuɔ dad nine: «Em Es, m'oc em ec'abɔn a m'elɔnɔn abu em.»[†] Li dad odad na ba li b'ok es, etɔn l'uw. ⁴⁷Eke Rom eci sɔɔda eyɔn a ec'anym es a ekn low a ek'ey a, n'am kɔklm Nyam li dad l'ese: «Nawre tasi, egɔn na el neny nyam es!»[†] ⁴⁸Agɔn a ek'ow yogɔn a yeji ekn low a ek'ey a. El e meny ewl em a, -n'am ok sabu ermni low dudu em -n'im. ⁴⁹Etɔn Jesu lawlel lele ɔɔw a ek'us'r jam Galile etɔn a, inym es akpoj,[†] etɔn am ekn low na ek'am ey a.

Jesu ec'es oc owi

Matie 27.57-61; Mark 15.42-47; Jan 19.38-42

⁵⁰⁻⁵¹Egɔn nyam eke wel b'eshɔ Josef, Jwifel eci barɔn eke wel b'eshɔ Arimate ec'egɔn, erur eke k'oc Jesu im oc es. L'el egɔn mamn, neny nyam es, ek'omn em am eku Nyam e **gbreɔgbi** usu a e mowrer. Etɔn emeny l'el Jwifel e **Sanedren** ab em ec'egɔn nyam, kɔ l'erurm low a eke lawlel a bebɔm Jesu ec'ibi ec'a. ⁵²Na sosisem, n'im n'ehɔn **Pilat** etɔn l'ibrm eke ow k'oc Jesu eci sos megl a ɔɔn.[†] ⁵³Eke Pilat elu abusu es a, Josef ony sos megl a usm es oliɔn ab af, l'oc gbad ufɔ nyam li wiwrm ow ab, etɔn l'oc n'im l'oc ow es **uwɔmu** lob eke n'ɔn wel ur ab em, ke legɔn kaka wel ocm egɔn es em. ⁵⁴L'egɔn a el **nenegɔn** e sos bebɔm e legɔn,[†] etɔn nenegɔn a yeji ow titm.

⁵⁵Eke Josef aam oc Jesu es a, ɔɔw a eke am us Jesu jam Galile etɔn a, ow yogɔn etɔn ekn uwɔmu a lele lele eke wel erum'n es ab ab. ⁵⁶-L'ewl meny -n'im el ogɔn a, etɔn -li kok mun sɔɔsɔɔn lele simijey ab eke -li ki kpakɔ Jesu e sos megl a. Gbekɔ eke legɔn a el nenegɔn e legɔn a, ow sosisem -n'am eb sel ese lele eke Jwifel ec'ol a dad ab af.

Jesu e luw em anɔn igb a

Matie 28.1-10; Mark 16.1-8; Jan 20.1-10

24 ¹Sica legɔn krekre a ec'ibribr fafa a, ɔɔw a ot mun sɔɔsɔɔn eke -li kokr ab ab aam Jesu ec'**uwɔmu** ab af. ²Eke -li b'ok yogɔn a, -l'ekn eke lob a eke abl uwɔmu a ec'em ey usu ab es a wuwl oc es, ³etɔn -l'ok uwɔmu ab em. Gbekɔ -l'eknm Es Kɔtɔkɔ Jesu e sos megl a, ⁴etɔn ca -l'uwmn lele eke -li ki dadr any. Kpekɔn Nyam ec'**afr** erm esel yony eke sus mob ek'am jejn a ok ɔkm el ec'any af. ⁵Eke ɔɔw a b'ekn el a, erɔn am ony el -li sis any es, etɔn ow ɔdm eke -li ki ler wel. Etɔn erm esel a dad el nine: «Kɔ bla etɔn am ɔɔl agɔn ek'uw ab em, egɔn ek'anɔn owr ab ee?» ⁶N'anm anɔn; l'igb luw em. Ōkan ow a eke li dad ony legɔn a eke n'anɔn Galile a: ⁷“Ow akpl ke wel oc egɔn ec'**Iy** elu sikpl esel ec'abu em, ke wel báb'l' ecigbrɔ oliɔn af, ke seɔn nyahan n'anɔn luw em l'igb.” ⁸Etɔn ɔɔw a ɔkn odad a eke Jesu dad el a. ⁹-N'ɔngbɔn uwɔmu ab af, etɔn -n'im -n'am dad ów a feɔn ek'ey a -l'ok **jam** esel lew nyam a lele agɔn ejec'a feɔn ab. ¹⁰ɔɔw a el: Mari, Magdala ɔɔwi a, Jana, lele Mari, Jak lis

[†] **23.45** Èkn Òkm Ok 26.31-33. [†] **23.46** Èkn Selu 31.6. [†] **23.49** ɔɔw a: Èkn Luk 8.2-3. *inym es akpoj em:* bèbm Selu 38.12. [†] **23.52** Èkn Matie 27.58 eci akr otar a. [†] **23.54** Legɔn na el seɔn yen ncebles. [†] **24.7** Èkn Luk 9.22; 17.25; 18.32-33.

ab. Etn cyow beb a ek'anny el ab yeji, dad odad nenyembri nyam a ce ok erm esel a. ¹¹Ko erm esel a am tutr eke ow el yadn owi, etn -n'onym cōmn odad a eke cyow a dad el ab em. ¹²Eben a Pier uru es im uwomu ab af, l'is any li ler uwomu ab em, etn l'ekn gbad a eke wel oc wiwrm sos megl ab ab a ce ek'uru es. Low na eke l'ekn a iti'r any, etn l'ewl meny n'im.[†]

Emayus ejagb af

Mark 16.12-13

¹³Legn a ce, **jam** esel ab em ec'agn yony aam ban nyam eke wel b'esn Emayus, ke Jerusalem ab a, an es wanci yony[†] gbuñ ke ok yogñ. ¹⁴Ejagb ab af eke -n'aam a, -n'am dad low a ek'ey a ec'odad. ¹⁵Eke -n'am dad odad -l'atar ow es a, Jesu in obi ow egn el, etn us ejagb el ab aam. ¹⁶-N'am ekn ow gñ, ko -l'uwmn ow any. ¹⁷Etn Jesu ibrm el nine: «Bla ow iy am atarir es ee?» Sos ow el es, etn -l'uk -n'inym es.

¹⁸El em ec'egn nyam eke wel b'esn Kleopas dad'r nine: «Ko n sony ce el egn ek'ir Jerusalem aña, ke uwm low na ek'ey segn amua em ab any ee?» ¹⁹Jesu ibrm nine: «Ko bla lowi ey?» Etn -li dad ow nine: «Nasaret iy Jesu e l'is e low. Egn na el **kokoba** ob es abusu es; etn l'elu ow e low ckm in e juma kok em lele in ec'odad ebl em ab, Nyam ec'any af lele agn ec'any af ab. ²⁰Ko ey ec'egb waw esel egnel a lele ey e Nyamel ec'es ew esel ab oc im'n wel ob'r low, ew'r olikn af wel ibi'r. ²¹Ey s'ōmn eke in anake li b'ow li cōg Israel a. Etn kin, yefenyina ab ow ij segn nyahan eke l'uw wel oc'r es. ²²Gbeko ey em ec'cyow beb dad ey low any iti owi tasi. Ibribr a -l'igb fafa -n'im **uwomu** ab af, ²³etn -l'eknm ow e sos megl a. -L'ewl meny -l'ow -li dad ey eke **af** erm esel yony in ok ckm in dad el eke Jesu in anñ owr.[†] ²⁴Ey em ec'agn beb yeji im uwomu ab af etn -l'ekn low a ese elel eke cyow a dad ey ab af. Gbeko ow gbe, -l'eknm ow.»

²⁵-Li dad odad na ba -li b'ok es, etn Jesu dad el nine: «Oy! Anyamb agn, úbmn **kokoba** ob esel ec'odad eke dad a nawre! ²⁶Ko uwmn any eke **Mesi** a k'ij gbre eben gbuñ ke l'éy in ec'anygnel ab em ee?» ²⁷Etn n'am otar ow a feñ eke Nyam Lel dad in e l'is a e low akr l'ok wel. L'ob nuñ Mois ec'ol ab em ton l'ign kokoba ob esel ec'ow a e dad ab em.[†]

²⁸Eke -n'imn bake -n'am titm ban a, Jesu kok ese anym eci ow'n k'imn af. ²⁹Ko agn yony a dad'r nine: «K'im; anñ ey ab eke legn am uk, ke ncebn am ow a sosiem.» Etn n'im n'eñn wel -n'anñ. ³⁰Eke ow sig wanci eke -li k'ij ob a, Jesu oc futufutu a, l'elu Nyam bia, l'ubr em n'ōñ wel. ³¹Kpekñ jam esel yony a anyamn em ayl, etn -l'uw ow any; kpekñ l'irm wel ec'any af. ³²Etn -n'am dadarir -l'ese: «Eke s'us ejagb s'am ow,

[†] 24.12 Luk eci silel esig oglog em a, wel eñnm sodad ikñ na ec'akr 12. [†] 24.13 an es wanci yony: odad na Grék em a, wel cōtu ek'itñn ejec'em dad ese kilo lew nyam.

[†] 24.23 Èkn Luk 24.1-11. [†] 24.27 Èkn Ol Òkn 18.15-18; Selu 22.2-9; Esayi 53.

ke n'am otar Nyam Lel em ec'ow akr l'ok ey a, lefr menj am itr ey sos!»
 33 Kpekɛɛ -l'ewl meny -n'im Jerusalem, etɛɛ -n'eyɛn **jam** esel lew nyam a
 eke as luku lele el lawlel ab ab, 34 ke ok es am dad ese: «Nawre tasi, Es
 Kɔɔɔɔ igb luw em batɛɛ Simɔ ek'n!» 35 Etɛɛ el yeji -n'am dad low a eke
 -l'ekan ejaɛb af a, lele eled eke -l'uwr Jesu any, futufutu a eke n'am ubr
 em ab em.

Jesu yegm in e jam esel a sos

Matie 28.16-20; Mark 16.14-18; Jan 20.19-23; Ob Kok 1.6-8

36 Eke odad anɛɛ el nenym -n'am dad a, Jesu in obi ey ɔkm el ec'araɛn
 etɛɛ esɛn el: «Erm es ey anɛɛ ɔny ab!»† 37 Kpekɛɛ erɛn ligbel am ɔny el anke
 -n'am tutr eke ɔɛn abɛɛ anake -l'ekan a. 38 Kɔ Jesu dad el nine: «Kɔ bla
 etɛɛ erɛn am ɔny ɔny ufɛɛn ee? Bla etɛɛ ubmn nawre ee? 39 Èkan em e sabu
 araɛn a lele em ec'akr ab ab; em obi ana! Itɛɛnin'm abu ke èkan. ɔɛnabɛɛ
 elim sos meɛl lele ew ab ese eled eke m'eli am ekan ab af!»

40 Eke li dad wel odad na a, li yeɛm wel in e sabu araɛn a lele in
 ec'akr ab ab.† 41 Sos em am iɛn el, gbekɔ ow am iti el any etɛɛ -li k'ubm
 nawre tasi. Ow ɔɛ Jesu ibrm el nine: «Kɔ ɔnyamn ob ij tel ab anɛɛ ee?»
 42 Etɛɛ -l'oc ɔɛn ikpr eke wel ɔw a -n'ɔɛn ow. 43 Jesu eb ɔɛn a ij el ec'any af.

44 Sica li dad wel nine: «Èkan ow amua, mi dad ɔny ow e low legɛɛ a
 eke m'anɛɛ ɔny ab a. Mi dad ɔny eke ow a feɛɛ eke wel nɔn em e lís ke anɛɛ
 Mois ec'ol ab em, **kokoba** ɔb esel e lel em, toɛɛ igɛɛ Selu e lel em a b'ow iy
 nenɛɛ.» 45 Etɛɛ n'ɔɛn wel abusu eke wel k'iri Nyam Lel em ec'odad a ok el es
 sos em. 46 Ca l'okɛn wel ow a li dad nine: «Kin ow eke wel nɔn: ow akpl ke
Mesi úw, ke seɛɛɛ nyahan n'anɛɛ luw em l'igb,† 47 ke wel yeɛm ebr ebr feɛɛ
 low in e nin em, yeɛ'etɛɛ ke agɛɛ itɛɛn erm em, ke -n'eyɛn el e sikpl a ec'oc
 ap. Ow ɔb nuɛɛ Jerusalem, 48 etɛɛ ɔny b'ow eel ow amua ec'adanɛɛ. 49 Etɛɛ
 m'ow m'awɛɛ ɔny Abɛɛ Lala a eke em Es ewar ow e low a. Gbekɔ anɛɛn baɛɛn
 toɛɛn bake afr ec'abusu a ow eyɛn ɔny.»†

Jesu aam afr

Mark 16.19-20; Ob Kok 1.9-11

50 Eke li dad wel ow amua bake ow uwr a, ca Jesu ot ok el ɔkm, etɛɛ el
 ab -n'im -li titm Betani,† etɛɛ yogɛɛ li gbighl sabu ogɛɛ l'edɛɛ wel ɔwɔ. 51 Eke
 n'am edɛɛ wel ɔwɔ a, l'elu wel es etɛɛ n'im afr.† 52 Jam esel a igɛɛn nuɛɛ,
 etɛɛ ewl meny ow Jerusalem sos em iɛn ligbel em. 53 Seɛɛɛ feɛɛ -li b'anɛɛ
Nyamel gbél ab em -li kɔklm Nyam.

† 24.36 erm es ey anɛɛ ɔny ab: Luk eci silel esig oglog em a, wel eyɛnm sodad ikɛɛ na.

† 24.40 Luk eci silel esig oglog em a, wel eyɛnm akr ekɛɛ yony ec'odad na. † 24.46 Bèbmn
 Selu 16.9-11; Esayi 53.10-11; Ose 6.2. † 24.49 Èkn Ob Kok 1.4-5. † 24.50 Èkn Mark 11.1.

† 24.51 Èkn Ob Kok 1.9.